

Betydningen av alder ved innvandring for kriminalitet blant mannlige innvandrere i Norge

av

Synøve Nygaard Andersen

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Samfunnsvitenskapelig fakultet

UNIVERSITETET I OSLO
Våren 2012

Sammendrag

I denne oppgaven undersøker jeg hvorvidt alder ved innvandring er av betydning for kriminell aktivitet blant mannlige innvandrere i Norge. Temaet er til dags dato ikke utforsket i norsk sammenheng, men foreliggende undersøkelser fra USA og en rekke europeiske land peker i retning av et såkalt ”innvandringsparadoks” hvor innvandrere som ankommer i ung alder – på tross av tilsynelatende bedre forutsetninger for levekår og samfunnsmessig integrering – begår mer kriminalitet enn de som selv har innvandret senere. Hensikten med denne oppgaven er å kartlegge et fenomen vi vet lite om fra før, og i så måte øke vår kunnskap om den kriminelle aktiviteten *innad* i en svært heterogen sosial gruppe i det norske samfunn som i mange sammenhenger blir beskrevet kun gjennom sitt forhold til majoriteten.

For å belyse det overnevnte temaet benytter jeg meg av registerbaserte siktelsesdata for alle mannlige innvandrere som har bodd i Norge med godkjent oppholdstillatelse i perioden mellom 1992 og 2007. Jeg gjør separate analyser for kriminell deltakelse og kriminell intensitet, hvor jeg både gjennomfører samlede analyser for *hele* utvalget og separate analyser for sammenhengen mellom alder og kriminalitet for ulike *alder-ved-innvandringsgrupper*. Jeg inkluderer også demografiske opplysninger fra FD-Trygd, og kontrollerer for tilgjengelige variabler som teoretisk sett kan tenke seg å konfundere en eventuell sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminalitet.

Resultatene viser at det *samlet* sett er en negativ sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminell aktivitet også i Norge, hvor det er flere lovbrøtere og høyest kriminell intensitet blant personer som innvandrer i ung alder og færre og lavere blant de som innvandrer som voksne. For den kriminelle *deltakelsen* brytes imidlertid mønsteret av en kurvelineær sammenheng, hvor andelen lovbrøtere er aller høyest blant personer som innvandret i barneskolealder. Denne opprinnelige sammenhengen holder seg etter kontroll for konfunderende variabler i begge modeller.

Jeg belyser resultatene gjennom to sentrale avvikssosiologiske teorier, nærmere bestemt Agnews (1992, 2001) *General Strain Theory* og Hirschis (1969) og Sampson og Laubs (1993, 2003, 2005) teorier om (uformell) sosial kontroll. I hovedsak knytter jeg resultatene til de *negative* relasjonene og erfaringene som kan følge av å være godt integrert i norske sosiale institusjoner, i tillegg til sosiale avvik og svak sosial kontroll som gjensidig avhengige og selvforsterkende komponenter i kumulative ulempelsesprosesser som øker den videre sannsynligheten for å (for)bli kriminell.

Forord

Det siste årets arbeid med denne oppgaven har tatt meg med på en berg-og-dal-bane av oppturer, nedturer, utfordringer, innsikter og ikke minst statistiske finurligheter jeg for ett år tilbake ikke ante at fantes. Jeg skal innrømme at det til tider har vært en både frustrerende og ensom prosess, men at det nok stemte som Torbjørn sa til meg en gang i vinter; ”Det kan godt gjøre at dette gjør skikkelig vondt akkurat nå, men det er når det gjør skikkelig vondt at du lærer absolutt mest”. For *lært*, det har jeg, og det er flere mennesker som fortjener en anerkjennende takk og klapp på skulderen for at året har blitt så bra som det har blitt.

Først og fremst vil jeg gjerne takke til mine to veiledere Torkild og Torbjørn, for å ha gitt meg muligheten til å ta del i en verden av datarikdom og opplyste mennesker som er få studenter forunt. En *ekstra* stor takk går allikevel til Torbjørn, som har gått langt utover sin plikt som veileder og når sant skal sies er den eneste som har fått meg til å stå oppreist når SAS, jeg, og resten av Prosjekt Masteroppgave har kranglet som verst. Takk for at du har delt av din kunnskap, for at du har stilt krav til meg, og for at du har svart meg ærlig når jeg har spurt etter gode – og ikke nødvendigvis enkle – løsninger på utfordringene som har dukket opp. Jeg vil også takke resten av Seksjon 590 på SSB, for studentplass, et hyggelig arbeidsmiljø og lange lunsjpauser i en ellers noe usosial hverdag. Takk også til Rannveig, for at du med din smittende entusiasme over kvantitative metoder har minnet meg på at det er dette jeg vil – og forhåpentligvis skal – fortsette å sysle med.

I tillegg til personer innenfor byråets mange vegger vil jeg gjerne takke Pappa og Anine, for at dere har urokkelige tro på meg og min evne til å få til alt jeg tar for meg. Takk til Guro, som har gjort meg til tante til verden fineste Jesper midt oppi hele prosessen, og til Patrick, for uvurderlig tålmodighet, oppmuntringer, og emosjonell førstehjelp når det har buttet som verst. En siste takk går til Thea, Ylva, Helene, Anine, Patrick og ikke minst Jens, for hjelp til språkvask og gode tilbakemeldinger i slutfasen.

Ingen av de ovennevnte personer kan holdes ansvarlig for eventuelle feil og mangler i denne oppgaven; disse er selvsagt helt og holdent mine egne.

Synøve N. Andersen

Oslo, 30. juni 2012

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	I
Forord	III
Innholdsfortegnelse	V
1 Innledning.....	1
1.1 Disposisjon	3
2 Tidligere forskning og aktuell kunnskapsstatus	5
2.1 Sentrale begreper	5
2.2 Innvandring og innvandreres kriminalitet.....	6
2.3 Alder ved innvandring, integrering og kriminalitet	8
3 Teoretisk bakgrunn	10
3.1 Et teoretisk bakteppe: DBO, akkulturasjon og aldersstrukturering.....	12
3.1.1 Et handlingsteoretisk rammeverk	12
3.1.2 Innvandring, akkulturasjon og identitet	14
3.1.3 Betydningen av alder ved innvandring og botid for omformingen av ønsker, oppfatninger og muligheter	17
3.1.4 Et teoretisk bakteppe: Oppsummering.....	18
3.2 Et avvikssosiologisk rammeverk: sosiale relasjoner som motivasjon for og begrensning på kriminelle handlingstilbøyeligheter.....	19
3.2.1 Generell spenningsteori: Kriminalitet som følge av opplevd diskrepans mellom mål og midler, fjerning av positive og presentasjon av negative stimuli	19
3.2.2 Sosial kontroll: relasjoner som begrensende for kriminelle tilbøyeligheter.....	22
3.2.3 Oppsummering og sammenligning: Spenning og sosial kontroll – to gjensidig avhengige og selvforsterkende sider av samme sak?	24
3.3 Syntetisering og hovedargumentasjon.....	25
3.3.1 Generell spenningsteori: Hvordan kan alder ved innvandring føre til ulike typer og nivåer av spenning?	26
3.3.4 Sosial kontrollteori: Hvordan kan alderen ved innvandring være angivende for opplevelsen av sosial kontroll?.....	32
3.3.5 Syntetisering og hovedargumentasjon: Oppsummering og hypoteser	34

4 Data og metode.....	37
4.1 Datakilder: Data fra administrative registre.....	37
4.2 Data tilgjengelig for analyse.....	38
4.2.1 Utvalg.....	39
4.4 Fordeler og ulemper ved bruk av registerdata.....	40
4.4.1 Sentrale begrensninger og mulige feilkilder	41
4.4.2 Etske betraktninger ved bruk av registerdata	42
4.5 Analyseplan og oppbygging av modellene	44
4.5.1 Variabler	45
4.6 Statistiske analysemetoder	53
4.6.1 Logistisk regresjon.....	53
4.6.2 Negativ binomisk regresjon	60
4.6.3 Presentasjon av resultater.....	61
5 Resultater	63
5.1 Kriminell deltakelse - Logistisk regresjon	63
5.1.1 Enkle separate modeller.....	65
5.1.2 Fulle separate modeller	68
5.1.3 Kriminell deltakelse: Oppsummering.....	73
5.2 Kriminell intensitet - Negativ binomisk regresjon.....	74
5.2.1 Enkle separate modeller.....	75
5.2.2 Fulle separate modeller	77
5.2.3 Kriminell intensitet: Oppsummering	81
5.3 Oppsummering, sammenligning og hovedresultater	82
6 Diskusjon.....	84
6.1 Alder ved innvandring, kriminell deltakelse og kriminell intensitet.....	85
6.2 Alder ved innvandring, kriminalitet, innvandrings- og integreringsrelaterte	
variabler.....	86
6.3 Alder ved innvandring og kriminalitet: hovedfunn og deres tilknytning til tidligere	
forskning og teoretisk rammeverk.....	88
6.3.1 Å innvandre som barn: en risikofaktor for å bli kriminell?.....	88
6.3.2 Å innvandre som voksen en beskyttelse mot å bli kriminell?.....	93
6.4 Konklusjon	95
6.5 Avsluttende kommentarer: Hvor går veien videre?	96
Litteraturliste	100

Vedlegg A: Logistisk regresjon	109
Vedlegg B: Negativ binomisk regresjon.....	113

Tabeller

Tabell 1: Utvalgenes fordeling på de uavhengige variablene. Observasjoner og personer (ved siste observasjon). Antall og prosent.....	50
Tabell 2: Logistiske regresjonsmodeller for andelen lovbrøyttere, etter alder ved innvandring. Enkel og full modell. Ref=19-24 år	64
Tabell 3: Oddsreter for å ha begått minst ett lovbrudd. Ref=30 år	65
Tabell 4: Oddsreter for å ha begått minst ett lovbrudd, full modell	70
Tabell 5: Negativ binomiske regresjonsmodeller for gjennomsnittlig antall lovbrudd per år, etter alder ved innvandring. Enkel og full modell. Ref=19-24 år	74
Tabell 6: Negativ binomiske regresjonskoeffisienter for gjennomsnittlig antall lovbrudd per år. Enkel modell. Ref=30 år	75
Tabell 7: Negativ binomiske regresjonskoeffisienter for gjennomsnittlig antall lovbrudd per år. Full modell.	79
 Vedleggstabell A1: Logistiske regresjonsmodeller, enkel modell.....	109
Vedleggstabell A2: Logistiske regresjonsmodeller, full modell.....	110
Vedleggstabell B1: Negativ binomiske regresjonsmodeller, enkel modell	113
Vedleggstabell B2: Negativ binomiske regresjonsmodeller, full modell	114
Vedleggstabell B3: Test av Model Fit i Poisson og Negativ Binomiske modeller	116

Figurer

Figur 1: Andelen gjerningspersoner i befolkningen ved ulike aldre. 2010	23
Figur 2: Gjennomsnittlig antall lovbrudd per år. 1-30.	46
Figur 3: Antall observasjoner (blå søyler) og antall personer (rød søyler, registrert ved siste observasjon) med ulike verdier på aldersvariabelen. Hele utvalget og kun lovbrøytterne. Tall i tusen.....	47
Figur 4: Predikert andel gjerningspersoner ved en gitt alder, etter alder ved innvandring. Enkel modell	67
Figur 5: Predikert andel gjerningspersoner ved en gitt alder, etter alder ved innvandring. Full modell.....	69
Figur 6: Predikert gjennomsnittlig antall lovbrudd per år ved en gitt alder, etter alder ved innvandring. Enkel modell.	77
Figur 7: Predikert gjennomsnittlig antall lovbrudd per år ved en gitt alder, etter alder ved innvandring. Full modell.....	78

1 Innledning

Sammenhengen mellom innvandring og kriminalitet er et tema som har engasjert og fascinert til både offentlig, politisk og vitenskapelig debatt gjennom flere århundrer (Martinez og Lee 2000). En stadig økende innvandring gjør inngående kunnskap om både utbredelsen av og årsakene til kriminelle handlingsvalg blant innvandrere svært viktig, både for politiske beslutningstakere, effektivt kriminalitetsforebyggende arbeid, og for å unngå feilinformasjon og unødvendige konflikter mellom (etnisk) minoritet og majoritet (Henriksen, Østby og Ellingsen 2010).

Hensikten med denne oppgaven er å utvide vår nåværende kunnskapsstatus om kriminalitet blant innvandrere i Norge, ved å fokusere på variasjoner i den kriminelle aktiviteten *innad* i denne svært heterogene gruppen etter alderen da de innvandret til landet. Alderen ved innvandring har viktige implikasjoner for blant annet vellykket språklæring, og har vist seg å henge sammen med integreringsrelaterte faktorer knyttet til blant annet deltakelse i det norske utdanningssystemet, arbeidslivet og ulike fritidsaktiviteter (Henriksen 2009; Løwe 2009), skoleprestasjoner i ungdomstiden (Böhlmark 2008), inntekten i voksen alder (Böhlmark 2009), og for andelen personer med majoritetsbakgrunn i individets sosiale omgivelser (Åslund, Böhlmark og Skans 2009). Med utgangspunkt i tidligere studier som assosierer kriminell atferd med blant annet slike sosioøkonomiske forhold (Christie 1982; Farrington 2006; Galloway og Skarøhamar 2009) og graden av sosiale bindinger til samfunnet (f.eks. Gottfredson og Hirschi 1990; Hirschi 1969; Sampson og Laub 1993, 2003, 2005; Øia 2005), virker det rimelig å forvente at den kriminelle aktiviteten er lavere blant personer som innvandret i ung alder og har bedre forutsetninger for en langvarig og mer vellykket integrerings- og akkulturasjonsprosess.

Tidligere studier fra andre land indikerer imidlertid at dette ikke er tilfellet. Hagan, Levi og Dinovitzer (2008), Morenoff og Astor (2006), Sampson, Morenoff og Raudenbush (2005) og de ulike bidragsyterne i *Ethnicity, Crime and Immigration: Comparative and Cross-National Perspectives* (Tonry 1997) finner at både personer som innvandrer ved lav alder og personer født av innvandrerforeldre, begår mer kriminalitet enn personer som selv har innvandret i voksen alder. Dette omtales som det såkalte ”innvandringsparadokset” (se for eksempel Suárez-Orosco, Rhodes og Milburn 2009), hvor de som tilsynelatende har best forutsetninger for å lykkes blir forbigått på ulike samfunnsområder av de med dårligere forutsetninger. Det er som nevnt ikke foretatt studier på sammenhengen mellom alder ved

innvandring og kriminalitet i Norge, men vi vet fra tidligere at andelen gjerningspersoner er noe høyere blant norskfødte med innvandrerforeldre, enn blant personer som selv har innvandret (Skarðhamar, Thorsen og Henriksen 2011). På en rekke andre samfunnsområder er personer som innvandrer før skolealder likere norskfødte med innvandrerforeldre enn de er andre innvandrere (se Henriksen 2009, Løwe 2009), og dersom likheten gjelder også for kriminalitet kan vi kunne forvente å finne tilsvarende mønster her som i de ovennevnte studiene. Sverige fremstår som et hittil eneste unntak fra dette bildet, hvor personer som innvandrer ved lav alder begår mindre kriminalitet enn de som innvandrer senere (Martens 1997; Martens og Holmberg 2005). Norge er likere Sverige med tanke på blant annet velferdsordninger enn mange andre land, og det er dermed vanskelig å gjøre klare antakelser om hvordan et slik mønster vil utarte seg i norsk sammenheng. I dette noe motstridende utgangspunktet velger jeg å stille følgende hovedproblemstilling for denne oppgaven:

På hvilken måte henger alderen ved innvandring sammen med den kriminelle aktiviteten blant mannlige innvandrere i Norge?

Jeg har valgt å fokusere kun på menn i denne analysen, ettersom det knytter seg ulike forklaringer på kriminalitetsrelaterte handlingsvalg blant menn og kvinner (Uggen og Kruttschnitt 1998) og fordi konsekvenser av både migrasjon og alder ved innvandring har vist seg å variere mellom kjønnene (Thapa og Hauff 2005; Åslund, Böhlmark og Skans 2009). Det er blant menn at kriminaliteten er desidert høyest (Skarðhamar m. fl. 2011; Thorsen, Lid og Sene 2009:121), og ettersom oppgavens format ikke gir rom for separate analyser anser jeg dette som et velegnet utgangspunkt.

For å nyansere og operasjonalisere hovedproblemstillingen velger jeg å gjøre to sentrale spesifiseringer. For det første vil jeg med utgangspunkt i det såkalte *Criminal Career Paradigm* (Piquero, Farrington og Blumstein 2003), som vektlegger hvordan den aggregerte lovbruddsraten kan skjule store variasjoner i den kriminelle aktiviteten til ulike personer, dekomponere den kriminelle aktiviteten til kriminell *deltakelse* og kriminell *intensitet*. For det andre vil jeg, i tråd med den raske gjennomgangen overfor, kontrollere for tilgjengelige innvandrings- og integreringsrelaterte variabler som kan henge sammen med både alder ved innvandring og kriminalitet, og således konfundere en eventuell sammenheng. Dette gir følgende to underproblemstillinger;

Hvordan varierer betydningen av alder ved innvandring mellom kriminell deltakelse og kriminell intensitet?

Hvordan endrer en eventuell sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminalitet seg, dersom vi sammenligner personer som ved en gitt alder er like på relevante innvandrings- og integreringsrelaterte variabler?

For å svare på disse problemstillingene velger jeg å gjennomføre en beskrivende analyse basert på registerdata, som kan hjelpe oss å ”etablere et fenomen” (jf. Merton 1987:2) vi vet lite om fra før. Jeg benytter meg av data for siktede gjerningspersoner hentet fra politi- og påtalemyndighetenes straffesaksregistre (BL/PAL/STRASAK), og kobler disse til demografiske variabler fra Forløpsdatabasen Trygd (FD-Trygd) ved Statistisk Sentralbyrå (SSB). Dette settes sammen til et diskret-tids longitudinelt datasett med ett års tidsintervaller, bestående av alle mannlige innvandrere mellom 15 og 50 år som har bodd i Norge med lovlig opphold i perioden mellom 1992 og 2007. Hver person er gjenstand for én observasjon per år vedkommende bor i Norge, og til sammen utgjør dette 1 499 627 observasjoner (eller personår) fordelt på 235 721 personer med mellom 1 og 16 observasjoner hver.

Dette datasettet danner utgangspunkt for to hovedanalyser, som baseres på skillet mellom kriminell deltakelse og intensitet. *Kriminell deltakelse* defineres som å ha begått minst ett lovbrudd i løpet av et gitt år, og andelen gjerningspersoner i de ulike alder-ved-innvandringsgruppene estimeres i en logistisk regresjonsmodell. *Kriminell intensitet* defineres som antallet lovbrudd eller forbrytelser begått av en gitt person i løpet av ett år, og det gjennomsnittlige antall lovbrudd begått ved ulike aldre (også her for ulike alder-ved-innvandringsgrupper) estimeres i en negativ binomisk modell for estimering av gjennomsnitt. Til disse sistnevnte analysene lager jeg et underutvalg, som kun inneholder informasjon fra de observasjonene i nettoutvalget hvor det er begått minst ett lovbrudd.

1.1 Disposisjon

I det neste hovedkapitlet vil jeg gå nærmere inn på den empiriske bakgrunnen for denne oppgaven, før jeg går over til å beskrive valg av det teoretiske grunnlaget for tolkning av resultatene. Jeg fletter sammen et grunnleggende handlingsteoretisk rammeverk i form av Hedströms (2005) DBO-modell, elementer fra akkulturasjonsteori og –forskning (bl.a. Berry 1997), det såkalte livsløpsperspektivet (Hutchinson 2007; Settersten 2004), og to sentrale

avvikssosiologiske teorier representert ved Agnews (1992, 2001) *General Strain Theory* og Hirschi (1969) og Sampson og Laubs (1993, 2003, 2004, 2005) teorier om sosial kontroll. Sammen gir disse elementene grunnlag for å utlede til sammen fire hypoteser om hvilke retninger resultatene teoretisk sett kan tenke seg å ta. Et fjerde hovedkapittel gjør deretter rede for datamaterialet og de statistiske analysemetodene jeg benytter meg av for å svare på problemstillingene. Jeg beskriver her de ulike datakildene, definerer utvalgene, gjør rede for analyseplan, og valg av og begrensninger ved statistiske modeller. I et femte hovedkapittel presenterer jeg resultatene fra de statistiske analysene, som deles i to sentrale kapitler basert på problemstillingen om kriminell deltakelse og kriminell intensitet. I det sjette og siste delkapittelet vil jeg så knytte sammen resultatene fra kapittel 5 og de teoretiske diskusjonene fra kapittel 3. Jeg trekker ut hovedfunn med bakgrunn i de ulike underproblemstillingene, trekker konklusjoner om hovedproblemstillingen, og foreslår på bakgrunn av teorien plausible forklaringer på hvorfor vi observerer det vi gjør. Avslutningsvis presenterer jeg noen (få av svært mange mulige) forslag til videre forskning på dette området.

2 Tidligere forskning og aktuell kunnskapsstatus

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for tidligere forskning og foreliggende kunnskap på de ulike temaene denne oppgaven dreier seg om. Jeg går først igjennom viktige begreper som vil gå igjen i både dette og de videre kapitlene, og i all hovedsak baserer jeg meg på gjeldende begrepsverk for innvandring og kriminalitet slik det benyttes ved Statistisk Sentralbyrå. Jeg går deretter over til foreliggende studier om kriminalitet, kriminalitet blant innvandrere, betydningen av alder ved innvandring for sosial integrering, og den noe begrensede bakgrunnskunnskapen om betydningen av alder ved innvandring og botid for kriminalitet. Disse elementene er kun ment som et empirisk bakteppe; for en grundigere gjennomgang av de ovennevnte temaene se (i samme rekkefølge) Thorsen m. fl. (2009), Skarðhamar m. fl. (2011), Henriksen m. fl. (2010), og Tonry (1997).

2.1 Sentrale begreper

Innvandrere er, slik de defineres av SSB til statistiske formål, personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, som på et gitt tidspunkt har innvandret til og fått opphold i Norge (Henriksen m. fl. 2010:12). Med andre ord er hverken norskfødte med innvandrerforeldre (tidligere kalt andregenerasjons innvandrere), personer født i utlandet av en eller to norske foreldre, eller utelandadopterte en del av denne definisjonen. SSBs begrepsverk knyttet til innvandring og innvandrere gjennomgikk en rekke revisjoner i både i 2000 og 2008, og de mest sentrale endringene er at *innvandrere* og *norskfødt med innvandrerforeldre* har erstattet det tidligere *første- og annengenerasjonsinnvandrere*, at *innvandrerbefolkningen* er erstattet med en henvisning til de to foregående gruppene, og at skillet mellom såkalte *vestlige* og *ikke-vestlige land* er erstattet med grupperinger av land etter verdensdel. I tilfeller hvor jeg viser til studier av eldre dato vil jeg benytte det samme begrepsverket som forfatterne, da revisjonene i all hovedsak har dreid seg om begrepsbruk og i svært liten grad har hatt noe å si for de konkrete avgrensningene (Henriksen m. fl. 2010:11). Med *majoritetsbefolkningen* viser jeg, dersom ikke annet er nevnt, til personer som ikke selv har innvandret og heller ikke er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

Alder ved innvandring viser til alderen i året da individet fikk innvilget sin oppholdstillatelse i Norge. Avhengig av landbakgrunn og motivasjon for innvandringen er det ulike praksiser knyttet til søknads-, behandlings- og eventuell klageprosess; statsborgere av EU/EØS/EFTA-land trenger for eksempel ikke å søke på lik linje som andre innvandrere og

plikter kun å registrere og melde seg hos politiet (UDI 2012a). Avhengig av innvandringsbakgrunn og enkelte andre forhold, varierer behandlingstiden på førstegangssøknaden for innvandrere fra andre land mellom 1 og 12 måneder (UDI 2012b). Det er først ved innvilget opphold at man får tildelt et norsk personnummer, og før dette vil det være begrenset med registrert informasjon om ulike forhold i de norske registrene (Vassenden 2010).¹ Alle henvisninger til *alder ved innvandring*, *alder ved ankomst*, *botid* eller lignende vil dermed vise til året for innvilget *opphold*, og ikke året for fysisk *ankomst* til Norge.

Kriminalitet kan svært enkelt defineres som ”handlinger som rammes av straffelovgivningen” (Store Norske Leksikon (SNL) 2011), og i denne oppgaven snakker jeg gjennomgående om den delen av kriminaliteten som er registrert i politiets registre og kan knyttes til en bestemt gjerningsperson. Straffbare handlinger, også kalt *lovbrudd*, *kriminelle handlinger* eller *kriminalitet*, viser til alle siktelsler, uavhengig av lovbruddets alvorlighetsgrad (forseelser og forbrytelser) eller lovbruddstype (vinning, vold, narkotika osv.). *Kriminell aktivitet* er en samlebetegnelse for både kriminell deltakelse og kriminell intensitet, som defineres i tråd med beskrivelsen i innledningen. Kriminelle personer som i det følgende omtales *siktede*, *gjerningspersoner*, eller *lovbrytere*, er personer som ved endt etterforskning er ansett som hovedmistenkt i en gitt sak (Thorsen m. fl. 2009:71). Det er siktede på dette tidspunktet som får lovbruddet knyttet til sitt personnummer, og dette registreres i siktelsesdataene basert på *gjerningstidspunktet* (når dette er kjent). I analysene benytter jeg informasjonen om gjerningsår, da hensikten er å undersøke betydningen av situasjonelle og relasjonelle egenskaper ved individets kontekst på tidspunktet (dvs. året) lovbruddet ble begått. Det er verdt å merke seg at *siktet* ikke har samme betydning her som i offentlig statistikk, ettersom denne baserer seg på år for *ferdig etterforsket* lovbrudd heller enn gjerningsåret. Tallene er dermed ikke direkte sammenlignbare (se Skarøhamar m. fl. 2011:22).

2.2 Innvandring og innvandreres kriminalitet

Over de siste fire tiår har vi sett en markant økning i antall personer som har innvandret til Norge (Henriksen m. fl. 2010). Utviklingen i denne ”nye innvandringen” kan sies å ha gått i

¹ Personer som ikke kvalifiserer til norsk personnummer, men er i kontakt med norske myndigheter får tildelt et såkalt D-nummer, men dette er ikke tilgjengelig i mine datakilder.

² Se Henriksen, Østby og Ellingsen (2010:16) for en illustrasjon av utviklingen.

³ Relasjoner med personer forteller noe om hvor sosialt integrert man er i det norske samfunnet (Løwe 2009:41).

⁴ *Desires*, *Beliefs* og *Opportunities*, heretter omtalt som ønsker, oppfatninger og muligheter, eller DBO.

fem sentrale bølger; arbeidsinnvandring fra i hovedsak asiatiske land frem til innvandringsstoppen i 1975; påfølgende familiegjening med personer som hadde arbeidsinnvandret i årene som fulgte; flyktninger og asylsøkere fra blant annet Vietnam, Iran, Sri Lanka, Balkan-landene og Somalia fra slutten av 70- til begynnelsen av 90-tallet; stadig økende familieetablering med personer i majoritetsbefolkningen fra land som for eksempel Russland, Thailand og Filippinene (Djuve og Friberg 2004); og en sterk økning i antallet arbeidsinnvandrere fra de nye EU-landene etter utvidelsen i 2004 (Henriksen m. fl. 2010).² Per 1. januar 2012 bodde det nærmere 550 000 innvandrere fra 219 forskjellige land i Norge (SSB 2012b), og dette er en svært heterogen gruppe med tanke på både befolkningssammensetning, landbakgrunn, grad av integrering og sosioøkonomiske levekår (Henriksen 2010; Østby 2004).

Diskusjoner rundt innvandrere og deres antatte overrepresentasjon i kriminalitetsstatistikken dukker med jevne mellomrom opp i offentlig debatt, enten disse knytter seg til innvandringspolitikk, integreringstiltak eller andre (i hovedsak negative) innvandringsrelaterte synspunkter (se Skarðhamar m. fl. 2011:7). Fra tidligere studier vet vi at enkelte (etniske) minoritetsgrupper er overrepresentert i de fleste såkalt vestlige land (Tonry 1997), men at dette dreier seg om en *andelsmessig* overrepresentasjon og ikke om absolutte tall (Gundersen, Haslund, Hustad og Stene 2000; Martens 1997). Innvandrere (og norskfødte med innvandrerforeldre) er overrepresenterte også i norsk kriminalstatistikk (Evensen 2009; Gundersen m.fl. 2004; Skarðhamar 2006; Skarðhamar m. fl. 2011), og det samme gjelder, om enn i noen mindre grad, i selvrapporteringsundersøkelser (Øia 2005, 2007). Det er imidlertid store variasjoner mellom ulike land og landgrupper, og idet man kontrollerer for befolkningssammensetning (kjønn, alder) og sosioøkonomiske og demografiske kjennetegn (som blant annet utdanningsnivå, inntekt og bosted) forsvinner en god del av forskjellene både *mellom* grupper av innvandrere og i forholdet til majoriteten. Det gjenstår allikevel en god del forskjeller også etter kontroll for slike variabler, og det er fremdeles begrenset hva vi vet om innvandreres faktiske overrepresentasjon og hva denne eventuelt skyldes (Evensen 2009; Skarðhamar m. fl. 2011). Hensikten med denne oppgaven er således å beskrive kriminaliteten blant innvandrere i Norge med utgangspunkt i en egenskap som er unik for denne gruppen som nettopp *innvandrede*, ettersom den utbredte tendensen til å sammenligne innvandrere med majoriteten medfølger logiske begrensninger for hvilke spørsmål som kan

² Se Henriksen, Østby og Ellingsen (2010:16) for en illustrasjon av utviklingen.

stilles og således hvilke årsaker og forklaringer vi kan skaffe innsikt i. Antallet innvandrere i Norge vil etter alt å dømme øke også i årene som kommer (SSB 2012a), og inngående, objektiv og empirisk forankret kunnskap vil være en viktig grunnlag for å gjøre utfallet av fremtidige demografiske endringer til det beste for alle.

2.3 Alder ved innvandring, integrering og kriminalitet

Etter hvert som antallet innvandrere i Norge har vokst og flere har blitt boende i landet over flere år, vet vi stadig mer om hvordan levekår og integrering på ulike samfunnsmessige arenaer endrer seg over tid. Med utgangspunkt i sosioøkonomiske faktorer som også har vist seg å henge sammen kriminalitet, heriblant utdanningsnivå, tilknytning til arbeidslivet og inntekt (Christie 1982; Farrington 2005; Galloway og Skarðhamar 2009; Nilsson og Estrada 2009; Skarðhamar 2005; Thorsen m. fl. 2009), er hovedbildet at situasjonen bedrer seg med botiden for de aller fleste grupper (Blom 2004; Henriksen 2007; Kirkeberg, Epland og Normann 2012).

Personer som innvandrer i ung alder (dvs. før skolealder), er også bedre integrert i utdanningssystemet, har bedre norskkunnskaper, høyere yrkesdeltakelse og flere norskfødte venner og ektefeller³ enn personer som innvandrer senere i livsløpet. I mange henseender er med andre ord disse personene som gruppe likere norskfødte med innvandrerforeldre enn andre innvandrere (Henriksen 2009; Løwe 2009; Åslund m. fl. 2009). Gitt at personer med lav alder ved innvandring (og lang botid eller eksponering for det norske, herunder også personer født i Norge av innvandrerforeldre) har bedre forutsetninger for integrering i ulike sosiale institusjoner, vil en naturlig årsaksslutning være at de sammenlignet med andre innvandrere er underrepresentert i kriminalitetsstatistikken. Tidligere studier indikerer imidlertid at så ikke er tilfelle; Morenoff og Astor (2006) finner for eksempel at personer som innvandrer i ung alder begår mer kriminalitet enn andre, og at forskjellen i begått voldskriminalitet mellom de som innvandret i en alder under 6 år og de som innvandrer etter fylte 10 år er spesielt signifikant. Tilsvarende resultater finnes også hos blant andre Hagan m. fl. (2008), og Sampson m. fl. (2005). I tillegg er det på tvers av land et gjennomgående mønster at såkalte andregenerasjons innvandrere begår mer kriminalitet enn de som selv har innvandret (Killias 1989; Tonry 1997). Samlet sett utgjør dette et eksempel på det såkalte ”innvandringsparadokset” (Suárez-Orosco, Rhodes og Milburn 2009), hvor andregenerasjons innvandrere, som man kunne forvente at har bedre forutsetninger for suksess på ulike

³ Relasjoner med personer forteller noe om hvor sosialt integrert man er i det norske samfunnet (Løwe 2009:41).

samfunnsområder enn førstegenerasjon, allikevel forbigås av de med (antatt) dårligere utgangspunkt. Dette forekommer på en rekke ulike områder, som for eksempel utdanningsnivå (Suárez-Orosco m. fl. 2009), psykisk helse (Escobar 1998) – og tilsynelatende også kriminalitet.

Et unntak fra disse mønstrene finne vi imidlertid i tidligere studier fra Sverige, hvor personer som selv har innvandret er overrepresentert i kriminalitetsstatistikken sett i forhold til både personer født av innvandrerforeldre og svenske foreldre i Sverige (Ahlberg 1996; Martens 1997; Martens og Holmberg 2005). Martens og Holmberg (2005) finner også, i kontrast med studier fra andre land, at lav alder ved innvandring fungerer som en ”beskyttelsesfaktor” mot sannsynligheten for å være siktet for lovbrudd. Sannsynligheten er lavest blant personer som innvandret i svært lav alder (her inntil 3 år), før denne øker frem til ca. 15-16-årsalderen, avtar rundt 20-21-års alderen og deretter synker mer langsomt (uten å noen gang passere sannsynligheten til de yngste). Samlet sett er det personer som innvandrer fra begynnelsen av skolealderen til slutten av tenårene som har høyest sannsynlighet for å bli siktet, og denne forhøyede sannsynligheten består flere år etter innvandringen. Andelen siktede er aller høyest blant personer som innvandret i ungdomsalderen (Martens og Holmberg 2005), noe som kan bekrefte Martens (1995:287-289) tidligere framsatte hypotese om at innvandring i tenårene kan utgjøre en særskilt risikofaktor med tanke på utviklingen av en kriminell karriere.

Martens (1997:244) knytter de unike svenske mønstrene i innvandreres kriminalitet til egenskaper ved velferdsstatens rekkevidde og omfordelende ordninger, som kan gjøre de negative konsekvensene knyttet til dårlige sosioøkonomiske levekår mindre alvorlige i Sverige enn i andre land. Sammenligner vi de europeiske velferdsstatene er Norge relativt likt Sverige i mange henseender (Andersen og Ringdal 2012; Esping-Andersen 1990), og således kan vi forvente å finne tilsvarende resultater her. Utviklingen i innvandring til Sverige og Norge har imidlertid fulgt ulike mønstre (jf. Henriksen m. fl. 2010; SCB 2011), og det er også sentrale forskjeller i innvandrings- og integreringspolitikk i de to landene (Breidahl 2010; Sandbæk og Tronstad 2011). Det er dermed ikke entydig hva vi med utgangspunkt i tidligere forskning kan forvente å finne i Norge, og vår foreløpige kunnskapsstatus begrenser seg til at den registrerte kriminaliteten blant *norskfødte* med innvandrerforeldre, på lik linje som svenskfødte med innvandrerforeldre i Sverige, er høyere enn blant både innvandrere og personer uten innvandrerbakgrunn (Skarðhamar m. fl. 2011).

3 Teoretisk bakgrunn

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for det teoretiske og begrepsmessige rammeverket som ligger til grunn for min tilnærming til oppgavens tema, og tolkningen av de statistiske resultatene. I tidligere studier har forholdet mellom alder ved innvandring og kriminalitet blitt belyst gjennom blant annet *Segmented Assimilation Theory* (Morenoff og Astor 2006), akkulturasjonsteori (Beckley 2012), sosial naturalisering (Sutherland 1924) og symbolsk makt (Hagan m. fl. 2008). Jeg vil i det følgende trekke inn elementer fra flere av disse perspektivene, men ønsker også å supplere tidligere studiers fokus på *innvandringen* ved å legge et *avvikssosiologisk* fundament til grunn for denne oppgaven.

I sin essens er spørsmålet jeg stiller hvorvidt, og i så fall hvordan, den aldersmessige plasseringen av innvandringen som en livshendelse har konsekvenser for forekomsten av (registret) kriminalitet. Jeg tar utgangspunkt i kriminalitet som et *sosialt fenomen*, som resulterer av samspillet mellom individuelle trekk og egenskaper, sosiale relasjoner og strukturelle føringer (f.eks. Farrington 2005; Gottfredson og Hirschi 1990; Junger-Tas 2001; Hirschi 1969; Moffit 1993; Sampson og Laub 1993; Wikström 2006). I denne oppgaven fokuserer jeg i hovedsak på sosiale prosesser og relasjoner som følger av at personer migrerer fra sitt fødeland og bosetter seg, mer eller mindre langsiktig og mer eller mindre frivillig, i et annet. Målet er ikke å undersøke hvordan innvandring kan påvirke kriminalitet i seg selv, men å undersøke hvorvidt betydningen av innvandringen for kriminalitet kan variere med alderen ved innvandring. Både migrasjon og innvandring utgjør således det Wikström (2004, 2006) kaller (mulige) *årsaker til årsakene* til kriminalitet.

For å forstå hvordan den ovennevnte årsakskjeden kan fortegne seg, er det en rekke ulike elementer som må på plass. For det første trenger vi en grunnleggende forståelse for hvorfor mennesker handler som de gjør, eller med andre ord et handlingsteoretisk rammeverk. Statistiske sammenhenger mellom variabler – slik vi vil være i stand til å kartlegge med den valgte metodiske tilnærmingen – består per definisjon av aggregerte mønstre av en rekke individuelle egenskaper og handlingsvalg (jf. Boudon 1987; Coleman 1986; Goldthorpe 2000; Hedström 2005). Statistiske sammenhenger bør derfor ikke forstås som *forklaringer* i seg selv, men som *fenomener som trenger forklaring* (Goldthorpe 2000:99; Merton 1987). Data og forskningsdesign gir ikke forutsetninger til å trekke konklusjoner om *hvilke* mekanismer som ligger til grunn for mønstre vi observerer, og diskusjonen rundt handlingsmotivasjon og sosiale mekanismer består derfor av (empirisk og teoretisk forankrede) ”intuisjoner om

plausible kausale mekanismer” (Elster 2007:8). Jeg tar utgangspunkt i Hedströms (2005) bruk av DBO⁴-modellen og mekanismebaserte forklaringer, da disse tilbyr et godt grunnlag både for å forstå den sosiale dynamikken i individuelle handlingsvalg, har et veletablert begrepsverk knyttet til teoretisering rundt sosiale mekanismer, i tillegg til å inkorporerer sentrale avvikssosiologiske teorier knyttet til sosial læring og rasjonalitet (Hedström 2005:41).

For det andre er det viktig å forstå hvordan det å *migrere* kan påvirke den kontinuerlige prosessen som former og omformer individuelle ønsker, oppfatninger og muligheter – og således grunnlaget for handling (jf. Hedström 2005). I dette henseendet tar jeg utgangspunkt i begrepet akkulturasjon, som er samlebetegnelsen på de sosiale og psykologiske prosesser og fenomener som oppstår som følge av at personer med ulik kulturell bakgrunn kommer i kontakt med hverandre, og endrer sine oppfatninger og kulturelle mønstre som følge av denne kontakten (Herskovitz 1936:149, i Berry 1997:7). Akkulturasjonsteorier vektlegger blant annet hvordan egenskaper ved individet, opprinnelseslandet og mottakerlandet virker sammen, og påvirker hvordan individet reorienterer seg i et nytt samfunn (Berry 1992, 1997). Således et dette et nyttig utgangspunkt når man søker å forstå forskjeller i utfordringer og tilpasningsstrategier mellom ulike grupper av innvandrere i Norge.

For det tredje trenger vi en forståelse av hvordan *alderen ved innvandring* kan påvirke de ovennevnte konsekvensene *migrasjonen* kan få for individets handlingsvalg. Også her kan akkulturasjonsteori være til nytte, ved å belyse hvordan alder helt spesifikt påvirker hvilke utfordringer individet står overfor i forbindelse med akkulturasjonsprosessen. I tillegg vil det såkalte livsløpsperspektivets konsepter om aldersstrukturering og aldersnormer (Settersten 2004), hjelpe oss å forstå både hvilke forventninger og normer individet blir møtt med som direkte følge av sin alder ved innvandring, hvilke utfordringer som kan oppstå som følge av kontrasterende aldersnormer mellom ulike land, og hvilke sosiale institusjoner og relasjoner individet er en del av som følge av aldersstruktureringen i det *norske* samfunnet.

Disse tre elementene vil sammen utgjøre et teoretisk bakteppe, som gjør at vi kan forstå hvordan innvandring generelt og alder ved innvandring spesielt har konsekvenser for individets handlingsvalg. For det fjerde, og kanskje viktigste, trenger vi så en generell forståelse av hvorfor noen mennesker begår kriminelle handlinger og andre ikke. Det finnes

⁴ *Desires, Beliefs og Opportunities*, heretter omtalt som ønsker, oppfatninger og muligheter, eller DBO.

en rekke ulike teoretiske forklaringer på kriminalitet, og den store fragmenteringen er blant kriminologiens fremste utfordringer (Lilly, Cullen og Ball 2007:337; Thomas 2011). Blant andre Thomas (2011) og Junger-Tas (2001) har beskrevet variasjoner i kriminalitet mellom ulike grupper av innvandrere med utgangspunkt i Hirschis (1969) *Social Control Theory*⁵, som knytter høy kriminalitet til dårlig sosioøkonomisk integrering i mottakerlandets sosiale institusjoner. Kontrollteorien er blant de mest sentrale teoriene i kriminologien (Junger-Tas 2001:17), og selv om denne danner et godt utgangspunkt for å belyse oppgavens tema holder den ovennevnte forklaringen kun stand så lenge vi *faktisk* finner at grupper som er bedre integrert begår mindre kriminalitet – noe de ovennevnte studiene (f.eks. Morenoff og Astor 2006; Hagan m. fl. 2008) ikke gjør. For å supplere denne teorien vil det derfor vært nyttig med et perspektiv som gir rom for at integrering og sosiale relasjoner kan føre til at kriminaliteten *øker*, og for å oppnå dette trekker jeg inn Agnews (1992, 2001) såkalte *General Strain Theory*⁶. Jeg baserer den avvikssosiologiske argumentasjonen rundt disse to generelle kriminologiske teoriene, i tillegg til å trekke inn Sampson og Laubs (1993, 2003, 2005) *Age-Graded Theory of Informal Social Control* som kan legge ytterligere vekt på betydningen av alder og struktureringen av livsløpet for kriminalitet generelt.

Når disse fire elementene settes sammen og ses i lys av foreliggende kunnskap om relasjoner og erfaringer gjort av innvandrere i Norge, kan vi skape et rammeverk for å forstå hvordan alder ved innvandring kan påvirke handlingsgrunnlaget som fører til variasjon i kriminelle handlinger. Jeg presenterer i det følgende noen sentrale elementer ved de ulike bidragene i noe mer detalj, før jeg trekker disse sammen i en hovedargumentasjon og utleder fire sentrale argumenter for hvordan vi kan forvente at resultatene fortegner seg.

3.1 Et teoretisk bakteppe: DBO, akkulturasjon og aldersstrukturering

I dette første delkapittelet skal vi se nærmere på de tre første komponenten i det teoretiske rammeverket; handlingsteori, akkulturasjon og aldersstrukturering.

3.1.1 Et handlingsteoretisk rammeverk

Som beskrevet i forrige delkapittel tas det handlingsteoretiske utgangspunktet for denne oppgaven i Hedströms (2005) bruk av den såkalte DBO-modellen (se Manzo (2010) for en gjennomgang og sentrale kritikker). Ifølge Hedström (2005:38-9), er det konstellasjonen av

⁵ Heretter omtalt som *sosial kontrollteori* eller bare *kontrollteori*.

⁶ Heretter omtalt som generell spenningsteori, jf. Schiefloe (2003) og Aakvaag (2008). Vær oppmerksom på at ordet *spenning* alltid viser til det engelske *strain*; ikke til det engelske *excitement* som i at noe er spennende.

ønsker, oppfatninger og muligheter som danner grunnlaget for individuelle handlinger. En *oppfatning* innebærer i denne sammenhengen en påstand om verden som oppleves som sann (Hahn 1973, i Hedström 2005:38), og to viktige typer oppfatninger dreier seg om 1) mulige handlingsalternativer og 2) de antatte konsekvensene ved å utføre en bestemt handling (Hedström 2005). For å forstå kriminalitet vil det med andre ord være viktig å ha innsikt i hvorvidt individet oppfatter kriminelle handlinger som en reell del av sin mulighetsstruktur, hvorvidt internaliserte oppfatninger om veier til et gitt mål innebærer å bryte loven, og hvilke konsekvenser – både positive og negative – som assosieres med en gitt handling (Wikström 2006). Et *ønske* er en lengsel eller et begjær, og disse kan bestå av både materielle og immaterielle verdier, og ta form som både primær- og sekundærønsker (Hedström 2005:38-9). *Muligheter*, slik ordet benyttes her, innebærer de faktiske handlingsalternativene et individ har i en gitt situasjon – uavhengig av hva individet selv vet eller tror om dem (Hedström 2005:39). Således vil det være relevant å forstå hvilke muligheter som er tilgjengelige for individer som innvandrer ved ulik alder, og om disse i ulike grad kjennetegnes av egenskaper som gjør kriminelle handlingsvalg mer plausible. Samlet sett utgjør ønsker og oppfatninger motiverende krefter, som innen begrensningene av de gitte mulighetene gjør at individet handler slik det fremstår som mest fornuftig⁷.

Et viktig poeng ved DBO-modellen er at ønsker, oppfatninger og muligheter kontinuerlig formes og omformes som følge av sosial interaksjon⁸ med aktører (både enkeltindividet og sosiale grupper) i individets omgivelser, gjennom det Hedström (2005) kaller oppfatnings-, ønske- og mulighetsmedierende sosiale mekanismer⁹. Sosiale fenomener oppstår ved at individer med gitte egenskaper og aktiviteter er organisert i forhold til hverandre på slike måter, at interaksjonen mellom dem skaper konstellasjoner av handlingsgrunnlag (DBO) som på aggregert nivå skaper sosiale mønstre (jf. Hedströms (2005:25) definisjon av sosiale mekanismer). Det er derfor av sentral betydning å forstå hvilke sosiale relasjoner individet er en del av både før, under og etter innvandringen, slik at vi kan danne oss et bilde av den sosiale konteksten hvor utformingen av et gitt handlingsgrunnlaget har funnet sted. Gambetta (1998) påpeker at det for ethvert sosialt

⁷ DBO-modellen forutsetter ikke at individet handler *rasjonelt* i tråd med en streng forståelse av begrepet, kun at det handler fornuftig (*reasonable*) og med hensikt eller overlegg. Således kan handlinger baseres på både nyttemaksimering og normer (Hedström 2005:61).

⁸ Atferd kan påvirkes av både miljø/omgivelses- (*environmental*) og seleksjonseffekter, og vi snakker bare om sosiale mekanismer når den påvirkes av andre handlinger og sosial interaksjon. Se Hedström (2005:47) for en illustrasjon av denne logikken.

⁹ Såkalte *belief-mediated*, *desire-mediated* og *opportunity-mediated* (interaksjons)mekanismer.

fenomen alltid vil være en rekke sosiale mekanismer som virker samtidig, og både kan forsterke og motvirke hverandre. Målet er derfor å skape innsikt i de mest *sentrale* mekanismene som ligger til grunn for mønsteret vi observerer.

3.1.2 Innvandring, akkulturasjon og identitet

Det å innvandre fører til vedvarende endringer i individets fysiske og sosiale omgivelser (Bhugra 2004, Jasso 2003), og således for relasjonene som bidrar til å forme og omforme individets ønsker, oppfatninger og muligheter. I tillegg medfører migrasjon sentrale utfordringer knyttet til blant annet etableringen av en flerkulturell identitet, til det å inneha en (etnisk) minoritetsstatus, og til forening av ulike kulturelle verdigrunnlag (Berry 1992, 1997; Bhugra 2004; Eriksen 1997). De prosesser og fenomener som oppstår som følge av at individer fra ulike kulturer kommer i vedvarende førstehånds-kontakt med hverandre, og som konsekvens av dette endrer sine opprinnelige kulturelle mønstre, er i kultursosiologien kjent som *akkulturasjon* (Herskovitz 1936:149, i Berry 1997:7). Sentrale spørsmål i denne prosessen knytter seg til verdien av kulturell opprettholdelse¹⁰, og idealer for samhandling mellom kulturelle grupper (Berry 1997:9). Tilpasningsstrategien for personer som migrerer, ofte typifisert som assimilering, segregering, marginalisering eller integrering¹¹, avhenger av dynamikken mellom individuelle og gruppebaserte holdninger til disse spørsmålene, samt holdninger til kulturelt mangfold i mottakerlandet (Berry 1997).

Samlet sett avhenger de langsiktige konsekvensene av akkulturasjonsprosessen av en rekke faktorer knyttet til blant annet 1) egenskaper ved opprinnelseslandet (f.eks. politisk, økonomisk og demografisk kontekst), 2) egenskaper ved mottakerlandet (f.eks. holdninger og sosial støtte til innvandring og innvandrere), 3) de fysiske, biologiske, økonomiske, sosiale og kulturelle endringene som gjennomgås av hele kulturelle grupper som følge av migrasjonen, 4) medierende faktorer knyttet til tilværelsen før akkulturasjonsprosessen startet (heriblant daværende sosial status, utdanningsnivå, motivasjon for innvandringen og alder), og 4) medierende faktorer knyttet til den igangsatte akkulturasjonsprosessen (heriblant varighet, valg av tilpasningsstrategier, erfaringer i møtet med majoriteten, sosial støtte og opplevd diskriminering) (Berry 1997:15). For å forstå hvordan utformingen av ønsker, oppfatninger og

¹⁰ *Cultural maintenance*; i hvilken grad kulturell identitet og egenskaper oppfattes som viktige og verdt å kjempe for (Berry 1997:9).

¹¹ Generelt snakker jeg om integrering på en mer ”objektiv” måte knyttet til den faktiske deltakelsen og tilknytningen til norske sosiale institusjoner (Jf. Hirschi 1969; Sampson og Laub 1993), ikke til den holdnings- eller tilpasningsbaserte dimensjoner som belyses i akkulturasjonsteorier.

muligheter antar ulike retninger etter innvandringen, er det noen av disse elementene som er spesielt sentrale.

For det første er den såkalte *kulturavstanden* mellom hjem- og mottakerland, eller med andre ord hvor ulike de to kulturene er i språk, religion, verdier o.l. (Berry 1997:23), viktig for hvilke endringer som finner sted i individets ønsker og oppfatninger. Det er et gjennomgående funn at jo større forskjellene mellom de to kulturene er jo vanskeligere oppleves prosessen med å forene elementer fra dem til en velfungerende flerkulturell identitet (se Berry 1997:23 for eksempler), og Berry (1997) knytter dette til at større kulturavstand krever større grad av kulturtilpasning – eller med andre ord større endringer i internaliserte ønsker og oppfatninger individet har med seg ved innvandringen. I tillegg til å påvirke egenskapene ved disse psykologiske prosessene kan store forskjeller mellom grupper i et samfunn generere negative holdninger og handlinger, og således øke kulturkonfliktene og gjøre en vellykket tilpasning vanskeligere å oppnå (Berry 1992, 1997). Knyttet til situasjoner og relasjoner hvor individet opplever avstand mellom egne og andres standpunkter kan to sentrale ønskemedierte mekanismer generere to ganske ulike sosiale utfall; dissonansdrevne adaptive preferanser (Hedström 2005:51) kan gjøre at individet tilpasser sine egne ønsker slik at de går overens med andres; og distingverende mekanismer kan forsterke de opprinnelige ønskene og oppfatningene og gjøre de kulturelle forskjellene enda tydeligere (Hedström 2005:52). Dette er et viktig poeng å ta med seg til diskusjonen rundt kriminalitet som resultat av misforholdet mellom forventet og faktisk måloppnåelse, fj. Agnew (1992, 2001) i kapittel 3.2.1.

For det andre er motivasjonen som ligger til grunn for migrasjonen av sentral betydning. Richmond (1993) beskriver innvandringsmotivasjon langs et kontinuum mellom *reaktiv* og *proaktiv*, hvor push-motivasjoner (inkludert ufrivillig eller tvungen migrasjon og negative forventninger) kjennetegner den reaktive siden og pull-motivasjoner (inkludert frivillig migrasjon og positive forventninger) kjennetegner den proaktive siden. Kim (1988) fant større tilpasningsproblemer blant reaktive personer enn proaktive, selv om sistnevnte også opplevde relativt store utfordringer. Blant reaktive kan problemene knyttes til blant annet manglende vilje til tilpasning og såkalte selvoppfyllende profetier (jf. Merton 1948), mens problemer for proaktive kan skyldes at (potensielt *urealistisk høye*) forventninger til ”avkastningen” av innvandringen ikke innfris. Dette kan føre til at individet fortsetter å ønske seg ting han eller hun ikke kan få (jf. *counter-adaptive preferences* (Elster 1986)) (Berry 1997; Thomas 2011). På den annen side kan personer som selv har tatt valget om å migrere ha

bedre forutsetninger for å oppvurdere verdien av eget handlingsvalg, og aktivt lete etter informasjon i omgivelsene som støtter det (en ønskemediert mekanisme kjent som *”ønsketenkning”* (Hedström 2005:40)).

For det tredje er det viktig hvilke ressurser, sosiale roller og statuser den enkelte har opparbeidet seg i opprinnelseslandet ved tidspunktet for innvandring. Utdanning har vist seg å henge sammen med en mindre problematisk akkulturasjonsprosess (Beiser m.fl. 1988), og Berry (1997) knytter dette til at utdanning kan være korrelert med andre ressurser som inntekt, yrkesstatus og sosiale nettverk, i tillegg til å være en ressurs i seg selv (gjennom å ha utviklet problemløsende evner osv.). I tillegg til å utgjøre en ressurs er imidlertid også et høyt utdanningsnivå og en god posisjon i hjemlandets arbeidsmarkedet assosiert med statustap, dårligere økonomisk situasjon og generell nedadgående mobilitet for mange innvandrere ettersom formelle kvalifikasjoner ikke alltid kan overføres mellom land (Aycan og Berry 1996; NOU 2011). Dette er viktig med tanke på individets faktiske og oppfattede mulighetsstruktur, og negative erfaringer knyttet til overføring av kompetanse til norske forhold har vist seg å kunne fostre *”lært hjelpeløshet”*, distansering fra det norske samfunnet og negative spiraler av mistilpasning som forplanter seg også til andre livsområder (Daugstad og Lie 2004; Enehaug, Gamperiene og Osman 2009).

For det fjerde, og i denne omgang siste, er det av sentral betydning hvilke responser individet opplever å få på sin valgte mestringsstrategi og tilnærming til majoritetens kultur. Akkulturasjonsprosessen skjer i et dynamisk samspill mellom individet og hans eller hennes sosiale omgivelser, både de som knytter seg til minoritets- og majoritetsmiljøet (Berry 1997; Oppedal m.fl. 2008). Kim (1988) finner at de fleste som migrerer utforsker flere strategier over tid, før de stabiliserer seg på den som fremstår som mest tilfredsstillende – eller som på et gitt tidspunkt gir en optimal løsning av ønsker, oppfatninger og muligheter. For personer som innvandrer i barne- og ungdomsårene innebærer den lave alderen ved innvandring at de har mulighet for å få støtte og oppfølging fra både uformelle og formelle institusjoner, som for eksempel barnevern og psykisk helsetjeneste, i denne prosessen. Dette kan bedre forutsetningene for å både etablere en egen og velfungerende trygg identitet eller tilpasningsstrategi, samt for å bryte ut av egne (eller foreldrenes) opprinnelig destruktive tilpasningsmønstre.

3.1.3 Betydningen av alder ved innvandring og botid for omformingen av ønsker, oppfatninger og muligheter

Blant de medierende faktorene som stammer fra tilværelsen *før* innvandringen, er alderen ved påbegynt akkulturasjonsprosess, eller med andre ord *alderen ved innvandring*, av sentral betydning for hvor problematisk prosessen med å finne seg til rette i ett nytt land kan bli for individet. Personer som innvandrer tidlig, og ofte før skolealder, har vist seg å oppleve færre utfordringer knyttet til forening av ulike kulturelle elementer enn personer som innvandrer i mer voksen alder (Beiser m. fl. 1988; Eriksen 1997). Vi vet fremdeles lite om hvorfor dette er tilfelle, men Berry (1997) foreslår blant annet at lav alder ved innvandring indikerer at sosialiseringen inn i hjemlandets og foreldrenes levesett og verdigrunnlag har kommet såpass kort, at akkulturasjonsprosessen går lettere fordi den byr på færre kulturelle kompromisser og dype verdimeslige konflikter. Dette resonnementet kan også gjelde for voksne innvandrere, som må ta hensyn til oppfatninger og verdier som er utviklet over et helt liv, og som følger opplever betydelig flere emosjonelle og sosiale utfordringer (Beiser m. fl. 1988).

I tillegg til dette kontinuumet fra høy til lav alder ved innvandring, ser imidlertid personer som innvandrer i ungdomsalderen ut til å befinne seg i en helt unik situasjon når det gjelder kumulering av akkulturasjonsmessige utfordringer (Aronowitz 1992; Sam og Berry 1995). Phinney (1990) og Berry og Phinney (2006) knytter dette til at ungdomsårene er utfordrende med tanke på spørsmål knyttet til identitet og tilhørighet generelt, og at spørsmålene rundt den *flerkulturelle* identiteten og tilhørigheten kommer på toppen av og vanskeliggjør denne prosessen ytterligere. I tillegg er det i denne perioden kontrollen fra familien kan være på sitt svakeste, og krysspresset av krav og forventninger fra foreldre og venner på sitt høyeste (Berry 1997:21).

I tillegg til disse i hovedsak emosjonelle eller psykologiske betydningene av alderen ved innvandring, fører denne med seg en del sosiale og mer praktisk relaterte konsekvenser knyttet til en eventuell diskrepans mellom aldersstruktureringen i opprinnelseslandet og i Norge. Begrepet *aldersstrukturering* viser til den formelle og uformelle struktureringen av livsløpet i ulike faser og overganger, basert på rådende aldersnormer (dvs. oppfatninger om passende roller og atferder ved ulike deler av livet) i et gitt samfunn på en gitt tid (Settersten 2004: 81). Aldersstruktureringen bidrar til sosial orden gjennom at enkelte livshendelser inntreffer på omtrent samme tidspunkt for alle personer i et gitt samfunn eller sosial gruppe, og å oppleve livshendelse eller overganger utenom egne eller andres forventninger (dvs. ”off

time”) kan føre til sosiale sanksjoner og stress (Rossi 1980). I tillegg vil utypiske livshendelser innebære rent praktiske utfordringer, knyttet til å håndtere roller og hendelser det ikke finnes formaliserte ordninger for. En ”off time” hendelse (som for eksempel å begynne på skolen i voksen alder) kan enkelt forplante seg videre til andre livsområder, og føre til en kumulering av ”off time” egenskaper ved tilværelsen på et gitt tidspunkt (Elder 1994). Gitt at verken aldersnormer eller aldersstruktureringer er universelle på tvers av land (Neugarten, Moore og Lowe 1965; Skrede 1983), vil det å innvandre kunne føre til at et i utgangspunktet ”on time” livsløp havner ”off time”. Dette kan skyldes at aldersnormene (knyttet til for eksempel ”passende” tidspunkt å få barn) i seg selv er forskjellige, eller at opparbeidet kompetanse på et livsområde (for eksempel utdanning) ikke kan overføres til tilsvarende område i et annet land og dermed må opparbeides på nytt.

I tillegg til dette vil den spesifikke aldersstruktureringen i Norge (avhengig av alderen ved innvandring) ha direkte konsekvenser for hvilke relasjoner og institusjoner individet er en del av i forbindelse med og i tiden etter innvandringen. Barn som innvandrer kommer for eksempel som regel med sine foreldre, men plikter også å delta i norsk grunnskoleutdanning og således å omgås både lærere og medelever på en daglig basis. Barn under 18 år følges opp av blant annet helsevesenet og barnevernet, noe som kan bidra til å redusere eventuelle atferdsmessige problemer som følger av en vanskelig akkulturasjonsprosess. Et annet eksempel er Introduksjonsloven, som fra og med 2003 har gitt innvandrere over 18 år med gitte innvandringsbakgrunner både rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogrammet. Dette innebærer føringer på både tidsbruk, bosted og deler av det sosiale nettverket de første 1-2 årene. Ettersom sekvenser i aldersstruktureringen ofte er nøstet inn i hverandre, som for eksempel skolegang, utdanning og sysselsetting, vil alderen ved innvandring indikere hvor mye av slike prosesser som har utspilt seg i Norge. Dette er av betydning for hvilke forutsetninger individet har for å befinne seg i et ”on time” livsløp på et gitt tidspunkt.

3.1.4 Et teoretisk bakteppe: Oppsummering

Så lang har jeg trukket frem hvordan vi kan forstå individuelle handlingsvalg som basert på en gitt konstellasjon av ønsker oppfatninger og muligheter, som formes og omformes gjennom sosial interaksjon mellom sosiale aktører (Hedström 2005). Migrasjon er av sentral betydning for utformingen av denne prosessen, da den fører til betydelige og varige endringer i de fysiske og sosiale omgivelsene hvor denne prosessen finner sted (Bhugra 2004; Jasso 2003; Berry 1997). Alderen ved innvandring er av betydning for konsekvensene migrasjonen

får for den enkelte handlingsgrunnlag på to sentrale måter; for det første gjennom å påvirke hvor vanskelig det er å forene kulturelle elementer og identiteter fra opprinnelses- og mottakerland, og for det andre ved å ha direkte konsekvenser for hvilke sosiale relasjoner individet er en del av i Norge og således i hvilken kontekst det ”nye” handlingsgrunnlaget videreutvikles. Det er nå på tide å rette oppmerksomheten mot sentrale forklaringer på hvorfor noen mennesker begår kriminelle handlinger, og andre ikke.

3.2 Et avvikssosiologisk rammeverk: sosiale relasjoner som motivasjon for og begrensning på kriminelle handlingstilbøyeligheter

Jeg vil i det følgende presentere to generelle kriminologiske som belyser hvordan ulike egenskaper ved båndene mellom individet og hans eller hennes sosiale omgivelser kan forklare variasjoner i kriminell aktivitet. Jeg vil holde dette kapittelet på et helt generelt nivå, før jeg relaterer de to teoriene mer spesifikt til oppgavens tema i det avsluttende delkapittelet.

3.2.1 Generell spenningsteori: Kriminalitet som følge av opplevd diskrepans mellom mål og midler, fjerning av positive og presentasjon av negative stimuli

Spenningsteoriene er en gruppe teorier som kan spores tilbake til blant andre Merton (1968), Cohen (1955) og Cloward og Ohlin (1960). Kjernen i disse teoriene er at en opplevd diskrepans mellom kulturelt verdsatte materielle mål og tilgjengelige midler for å nå disse målene, skaper en spenning, friksjon eller konflikt i individet som gjennom negative emosjoner motiverer til korrigerende atferd hvorpå kriminelle handlinger er blant de mulige alternativene. Spenningsteoriene ble utsatt for dyptgående kritikk fra flere hold på 1970-tallet, og på bakgrunn av blant annet stress-, aggresjons- og rettferdighetsforskning i både sosiologi og psykologi har Agnew (1992, 2001) videreutviklet de tradisjonelle spenningsteoriene til det han kaller *A General Strain Theory of Crime and Delinquency*. Denne svarer på en del av de tidligere kritikkene ved å postulere at kriminalitet resulterer av tre idealtypiske spenninger istedenfor kun én, og ved å gi større plass til mellomindividuelle variasjoner, betydningen av sosial forankring og målrettede handlingsvalg (*human agency*).

Den første idealtypiske spenningen stammer fra situasjoner eller relasjoner hvor individet *ikke lykkes i å nå verdsatte mål*. Agnew (1992) skiller mellom spenning som stammer fra 1) et misforhold mellom *kulturelle idealer* eller aspirasjoner og faktiske oppnåelse, 2) et misforhold mellom internaliserte *forventninger* til egen måloppnåelse og de faktiske utfallene, og 3) et misforhold mellom (subjektivt sett) *rettferdige* og de faktiske utfall. Den første undertypen kjenner vi igjen fra de klassiske spenningsteoriene, hvor

spenningen skyldes at individet ikke klarer å oppnå målsettinger som anses som sentrale idealer i hans eller hennes samfunn. Det klassiske eksempelet knyttes til materielle målsettinger om inntekt og velstand (f.eks. Merton 1968:185-214), men Agnew (1992) påpeker at det like gjerne kan være snakk om andre og mer gruppebetingede mål som for eksempel å være populær blant vennene i ungdomstiden. Den andre undertypen har sitt utgangspunkt i en erfart diskrepans mellom individets *forventninger* til egen måloppnåelse, og det han eller hun faktisk klarer å oppnå. Agnew (1992, 2001) hevder dette er en enda viktigere kilde til avvikende atferd enn den første, ettersom internaliserte mål og aspirasjoner kan antas å i større grad føre til sinne og andre negative emosjoner enn eksternt definerte mål (Agnew 1992:53). Kulturelle idealer internaliseres ikke nødvendigvis av alle medlemmer i et samfunn, og individet har som tidligere nevnt en tendens til å tilpasse egne forventninger og mål etter hva han eller hun anser som mulig å oppnå (jf. adaptive preferanser og ønsketenkning (Hedström 2005:51-2)). De subjektive forventningene til egen måloppnåelse bygger ofte på egne tidligere erfaringer, eller på sammenligninger av seg selv med andre personer i individets referansegruppe. Sosiale *sammenligninger* er derfor sentralt for spenningsforankret kriminalitet, og disse kan også danne grunnlag for oppfatninger om hvilke utfall som anses å være *rettferdige*. En diskrepans mellom (subjektivt sett) rettferdige og faktiske utfall, utgjør den tredje og siste undertypen av målrelaterte spenninger. Det er prinsippet om *equity*¹² som står mest sentralt i denne typen spenning, og de negative emosjonene er sterkest dersom individet opplever å få for lite utbytte i forhold til innsatsen (Agnew 1992:53-54).

Den andre idealtypiske spenningen stammer fra relasjoner og sosiale situasjoner som innebærer *fjerning av positive stimuli* som individet setter pris på (Agnew 1992:57). Nærliggende eksempler er tap av familiemedlemmer, vennerelasjoner, arbeidsplass og økonomisk levestandard. Agnew (1992) påpeker at kriminalitet og annen avvikende atferd kan stamme fra negative emosjoner knyttet til tapet i seg selv, men også fra at individet forsøker å forhindre tap av noe han eller hun er redd for å miste, finne tilbake eller erstatte noe som har gått tapt, ønsker å søke hevn for den eller de som er (eller anses å være) ansvarlige for tapet. Kriminalitet kan også oppstå ved at individet søker å håndtere de negative følelsene gjennom å for eksempel ta narkotiske midler.

Den tredje idealtypiske kilden til spenning stammer fra relasjoner hvor individet utsettes for *negative eller skadelige stimuli*. Eksempler på slike stimuli er barnemishandling

¹² En opplevelse av at alle som er en del av en relasjon får igjen like mye som de har lagt inn i den (ikke det samme som at alle får like mye) (Agnew 1992:53-54).

eller –forsømmelse, fysisk avstraffelse, å bli utsatt for kriminelle handlinger, negative relasjoner med foreldre eller venner, negative erfaringer på skolen, samt verbale trusler og fornærmelser. Som ved forrige spenningstype kan kriminalitet resultere av at individet søker å unngå eller fjerne stimulusen, søke hevn, eller ty til narkotiske midler for å lette de negative emosjonene (Agnew 1992).

De ovennevnte spenningene er *teoretisk* atskilte kilder til spenning, som i praksis vil kunne oppstå både samtidig og virke i ulike kombinasjoner med hverandre. Å befinne seg i relasjoner som fører flere typer spenninger samtidig vil øke det generelle spenningsnivået i individet, og gjøre behovet for en snarlig løsning mer pressende eller kritisk (Agnew 2001). Nøkkelen til sammenhengen mellom spenning og kriminalitet ligger i de negative emosjonene spenningen fører med seg, ettersom disse, og da særlig sinne¹³, fører til et behov for korrigerende handlinger for at emosjonene skal forsvinne (Agnew 1992).

Det er imidlertid ikke gitt at alle spenninger fører til kriminalitet, og Agnew (1992) skiller mellom det han kaller kognitive, emosjonelle og atferdsmessige mestringsstrategier som (i tillegg til kriminalitet) kan løse en gitt spenning. Hvorvidt individet løser spenningen ved hjelp av kriminalitet eller en av disse mestringsstrategiene, avhenger av en rekke indre og ytre faktorer. Av de individuelle er det av sentral betydning hvor viktig den spenningsskapende målsettingen/verdien/identiteten er for individet, og hvilke alternative målsettinger/idealer/identiteter han eller hun har tilgjengelig. Det er i tillegg viktig hvilke kognitive egenskaper individet har som kan føre til vellykket mestring (som f.eks. temperament, kreativitet og selvtillit), hvor sterk støtte han eller hun opplever å få fra omgivelsene, og opplevelsen av sosial kontroll i den aktuelle settingen (jf. Hirschi 1969; Wikström 2006). I tillegg vil en rekke makrofaktorer knyttet til blant annet økonomisk status og (sub)kulturelle holdninger til hva som er rett og galt (jf. Sellin 1938) spille inn (Agnew 1992:71-73). Samlet sett knytter Agnew (1992) *konforme* løsninger på spenninger til individets tilgang på ressurser av både psykologisk, sosial og strukturell karakter.

Før vi går videre kan det være verdt å merke seg at de sosiale sanksjonene som knytter seg til begått kriminalitet, kan karakteriseres som *nye* kilder til spenninger ved at de legger begrensninger på individets mulighetsstruktur (midler), fjerner noe han eller hun setter pris på (både av materiell og emosjonell verdi), eller utsetter vedkommende for negative stimuli. Å

¹³ Sinne er av særlig betydning da denne emosjonen har vist seg å øke den subjektive vurderingen av lidt skade, skaper et behov for hevn eller gjengjeldelse, senker hemninger og gir mennesket energi til å handle (se blant andre Averill 1982, Berkowitz 1982, og Kluegel og Smith 1986, alle i Agnew 1992:60).

begynne en sosial avvikskarriere kan dermed skape et mønster det er vanskelig å bryte ut av, og føre til negative spiraler hvor alvorligheten i de avvikende handlingene eskalerer etter hvert som tiden går (Oppedal m. fl. 2008; Nagin og Paternoster 1991, Thornberry 1987).

3.2.2 Sosial kontroll: relasjoner som begrensende for kriminelle tilbøyeligheter

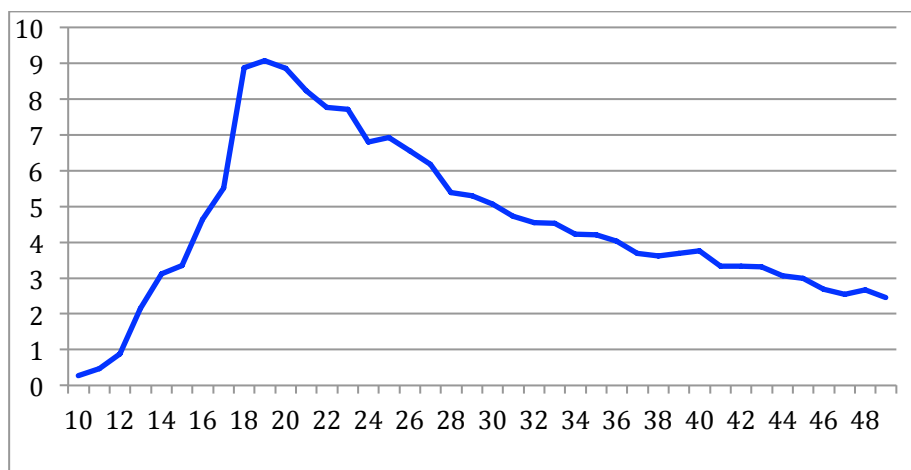
Kriminologiske teorier som vektlegger betydningen av sosial kontroll for kriminelle eller andre sosialt avvikende handlinger, har ofte sitt utgangspunkt i Hirschi (1969) *Social Control Theory*. Det sentrale spørsmålet som stilles i denne teorien er ikke hvorfor folk bryter normer og regler i samfunnet de lever, men hva som gjør at de *ikke* gjør det. Det sentrale postulatet er at individets tilknytning til storsamfunnet og relasjoner med signifikante andre påvirker de sosiale omkostninger som assosieres med å begå en kriminell (eller annen sosialt avvikende) handling, og således at det er individets integrering i ulike sosiale institusjoner som er avgjørende for hvorvidt rådende normer og regler følges (Hirschi 1969:).

Hirschi (1969) hevder at båndet mellom individet og samfunnet består av fire sentrale elementer; såkalt tilknytning, forpliktelser, involvering og oppfatninger¹⁴. *Tilknytning* viser til de emosjonelle båndene som knyttes mellom individet og signifikante andre, og båndene mellom foreldre og barn anses å være spesielt sentrale. *Forpliktelser* viser til investeringer som individet gjør i tråd med konform atferd, som han eller hun risikerer å tape ved å begå handlinger som er sosialt avvikende. Eksempler kan være utdannelser, økonomiske investeringer, viktige sosiale nettverk og gode jobber. *Involvering* viser til den kontinuerlige deltakelse i sosialt forventede og konforme aktiviteter, som vil føre til at forpliktende og statusgivende investeringer kan finne sted. *Oppfatninger* viser til akseptering (og eventuelt internalisering) av det sentrale verdisystemet i samfunnet, og dette er et sentralt element i båndenes ”begrensede” karakter ettersom personer som føler seg mindre bundet av regler i større grad vil begå kriminalitet.¹⁵ Totalt sett impliserer disse komponentene at en vellykket overføring av gjeldende normer og regler skjer gjennom en livslang sosialiseringsprosess mellom individet og hans eller hennes sosiale omgivelser, og familien, skolen og vennsrelasjoner fremheves som de mest sentrale sosiale arenaene for denne prosessen (Hirschi 1969; Sampson og Laub 1993).

¹⁴ *Attachement, Commitment, Involvement* og *Belief* (Hirschi 1969).

¹⁵ Hirschi (1969:26) påpeker også at individet kan anerkjenne et gitt verdisystem, men på grunn av manglende sosiale bånd ikke føle seg bundet til å følge det. På samme måte kan vi se for oss at man kan *underkjenne* et gitt verdisystem, men på grunn av sosiale bånd føle seg bundet til å følge det på grunn av de sosiale sanksjonene som knyttes til å la være.

Sampson og Laub (1993, 2003, 2004, 2005) har med utgangspunkt i hovedelementene fra de tradisjonelle kontrollteoriene utviklet det de kaller en aldersgradert teori om uformell sosial kontroll. Sammenhengen mellom alder og kriminalitet er svært sentral i kriminologien, og mønsteret i figur 1, her representert ved antall siktelser i Norge i 2010, har blitt replisert på tvers av både historiske epoker og samfunn (Hirschi og Gottfredson 1983).

Figur 1: Andelen gjerningspersoner i befolkningen ved ulike aldre. 2010

Kilde: Statistikkbanken

Denne kurven har blitt forklart på en rekke ulike måter (se f.eks. Hirschi og Gottfredson 1983; Farrington 2005; Moffit 1993; Piquero m. fl. 2003), og til forskjell fra blant andre Moffitt (1993) og delvis også (Hirschi 1969) vektlegger Sampson og Laub (1993, 2003, 2004, 2005) og Laub og Sampson (2003) endringene i sosiale relasjoner som inntreffer gjennom *hele* livsløpet. Som vi husker fra kapittel 3.1.3 skaper aldersstruktureringen og aldersnormene i et gitt samfunn en viss systematikk i når disse overgangene i sosiale relasjoner inntreffer, og sammenfattet beskriver Sampson og Laub (1993, 2005) mønsteret i Figur 1 som et resultat av sterk sosial kontroll fra foreldre i barndommen, stadig avtakende sosial kontroll i ungdomstiden¹⁶, økende sosial kontroll gjennom deltakelse i arbeidslivet, og til slutt en enda sterkere sosial kontroll som følge av etablering av egne familierelasjoner. Forfatterne vektlegger hvordan såkalte *strukturelle vendepunkter* (Sampson og Laub 2005:17), som skaper brudd mellom fortid og fremtid og gir nye muligheter for selvutvikling og sosial

¹⁶ At kriminaliteten er høy i ungdomstiden impliserer ikke at den sosiale kontrollen er *fraværende*; bånd til venner og kjærester kan også være svært viktige (jf. Oppedal 2008). At den kriminelle deltakelsen er høyest i denne perioden øker imidlertid også sannsynligheten for å etablere positive relasjoner med avvikende andre, noe som kan ha konsekvenser for videre lovbruddsaktivitet (Nagin og Paternoster 1991).

kontroll, kan inntreffe gjennom hele livsløpet og føre til positive så vel som negative endringer i kriminalitet. Det er de *uformelle* kildene til sosial kontroll, representert ved blant annet familien og kollegiale relasjoner, som står mest sentralt i både denne og andre kontrollteorier. Grunnen til dette er at det er gjennom dagligdags deltakelse og interaksjon på ulike samfunnsmessige arenaer, at individet opplever og erfarer mer strukturelle og formaliserte forhold knyttet til blant annet sosial ulikhet, fattigdom og økonomiske konjunkturer (Hirschi 1969; Sampson og Laub 1993).

3.2.3 Oppsummering og sammenligning: Spenning og sosial kontroll – to gjensidig avhengige og selvforsterkende sider av samme sak?

Sett i lys av hverandre, har de to ovennevnte teoriene en fellesnevner i at de er sosiale eller sosiologiske teorier som forklarer kriminalitet og andre sosiale avvik med utgangspunkt i individets sosiale relasjoner. De er imidlertid svært ulike når det kommer til slags relasjoner de vektlegger, og hvordan de beskriver sammenhengen mellom relasjoner og kriminelle handlingsvalg. Spenningsteoriene vektlegger hvordan kriminalitet er et resultat av individets *negative* sosiale relasjoner, hvor vedkommende ikke blir behandlet slik han eller hun ønsker og således motiveres til eller *drives* til å begå kriminalitet (Agnew 1992:49). Kontrollteoriene hevder på den annen side at kriminalitet er et resultat av *fravær av positive* relasjoner og sosiale bånd, som *frigjør* individet slik at han eller hun kan forfølge kriminelle handlingsinsentiver (Hirschi 1969). Således er det *negative emosjoner* som utgjør knutepunktet mellom sosiale relasjoner og kriminelle handlingsvalg i spenningsteoriene, mens det i kontrollteoriene er *graden av frihet* fra sosiale institusjoner. Disse forskjellene bunner i ulike syn på menneskets natur og betydningen av de sosiale omgivelsene; mens spenningsteoriene vektlegger hvordan sosiale relasjoner presser i utgangspunktet lovlidige individer til å begå lovbrudd, anser kontrollteoriene kriminalitet som et naturlig del av menneskets handlingsregister som må kontrolleres eller undertrykkes for å ikke få fritt utløp (Agnew 1992:49).

Å presentere de to teoretiske bidragene på denne måten kan få dem til å fremstå som både svært ulike og delvis uforenelige, men tar vi utgangspunkt i virkelige sosiale prosesser blir det tydelig at de både kan utfylle og være gjensidig avhengige av hverandre. Thornberry (1978) påpeker for eksempel hvordan sosial integrering og avvik ikke bare påvirker hverandre gjennom en enveis kausal sammenheng slik man kan få inntrykk av her, men at disse forsterker hverandre gjennom dynamiske og kumulative ulempeprosesser. For eksempel

vil utfallet av en spenningsgivende relasjon avhenge av blant annet individets sosiale støtte og opplevelse av sosial kontroll, samtidig som et avvikende handlingsvalg vil ha konsekvenser for individets senere tilknytning til sosiale institusjoner – noe som igjen kan påvirke graden av spenning (gjennom å f.eks. begrense tilgjengelige handlingsalternativer eller ødelegge relasjoner med signifikante andre) og påvirke sannsynligheten for at individet at individet igjen responderer med et lovstridig handlingsalternativ. Dette er en tankegang vi finner igjen i det såkalte *State Dependence Argument* (Nagin og Paternoster 1991), herunder blant annet kriminologiske stemplingsteorier (f.eks. Lemert 1951) og *Differential Association Theory* (Sutherland 1947). Disse vektlegger hvordan den kriminelle handlingen kan forringe individets relasjoner og handlingsalternativer, slik at sannsynligheten for fremtidig lovbruddsaktivitet øker.

Oppsummert kan vi si at spennings- og kontrollteoriene bør behandles som komplementære heller enn kontrasterende teoretiske bidrag, slik at dualiteten og dynamikken i sosiale relasjoner og prosesser kan beskrives på en bedre måte. Sett i lys av DBO-modellen utgjør opplevelsen av sosial kontroll en viktig medierende faktor for hvilke muligheter individet *oppfatter* som gjennomførbare, og således hvorvidt han eller hun velger å følge eventuelle spenningsforankrede *ønsker* som vil være i strid med loven. Knyttet til spørsmålene jeg stiller i denne oppgaven vil det samlet sett være viktig å forstå hvordan alderen ved innvandring kan påvirke relasjonene som ligger til grunn for ulike former for spenning, og/eller hvordan individets sosiale forankring i formelle og uformelle sosiale institusjoner varierer gjennom livsløpet slik at disse spenningene i ulike grad genererer kriminelle handlingsvalg.

3.3 Syntetisering og hovedargumentasjon

Målet med dette delkapittel er å sammenflette det teoretiske bakteppet fra kapittel 3.1 med de kriminologiske teoriene fra kapittel 3.2, for å trekke disse generelle teoretiske bidragene ned på et spesifikt nivå som kan belyse tematikken jeg tar for meg i denne oppgaven. Jeg vil av presentasjonsmessige hensyn opprettholde det tidligere skillet mellom spennings- og kontrollteoriene, som avslutningsvis knyttes sammen i en deduksjon av to hypoteser og fire delhypoteser om hvordan vi teoretisk sett kan forvente at resultatene fortegner seg.

3.3.1 Generell spenningsteori: Hvordan kan alder ved innvandring føre til ulike typer og nivåer av spenning?

Den generelle spenningsteorien retter fokus mot hvordan individets negative sosiale relasjoner skaper spenninger eller såkalte *strains*, som kan løses ved at vedkommende begår (blant annet) kriminelle handlinger. Jeg vil se nærmere på de tre idealtypiske kildene til spenning med utgangspunkt i deres sentral bestanddeler; den første som diskrepans mellom mål og midler, den andre som fjerning av positive stimuli og den tredje som presentasjon av negative stimuli.

3.3.1.1 Alder ved innvandring, mål og midler

Som vi husker fra kapittel 3.2.1 knyttet den første hovedtypen av spenning seg til en opplevd diskrepans mellom foretrukne mål og tilgjengelige midler (Agnew 1992:51), og fra dette kan vi gå ut ifra at alder ved innvandring har betydning for graden av kriminell aktivitet dersom den fører til variasjoner i mål, midler eller forholdet mellom disse. Da denne typen spenning har flere analytiske komponenter enn de to andre, vil gjennomgangen også måtte bli noe lengre og mer inngående.

Alder ved innvandring og mål

Målsettingene eller *ønskene* (jf. DBO) som fører til spenning, kan ifølge Agnew (1992, 2001) anta tre sentrale former. Den første knytter seg til *kulturelle* idealer eller aspirasjoner, av materiell eller annen karakter, og spenninger fra slike målsettinger vil i all hovedsak avhenge av individets tilgjengelige *midler* til slik måloppnåelse. Agnew (1992) påpeker imidlertid at erfart diskrepans mellom kulturelle idealer og egen måloppnåelse kan ”ufarliggjøres” gjennom to sentrale ønskemedierte mekanismer, som gjør at individet tilpasser sine egne preferanser slik at han eller hun kun ønsker det vedkommende faktisk kan oppnå (adaptive preferanser), eller bagatelliserer det negative og oppvurderer det positive ved den spenningsskapende relasjonen (selektiv hukommelse). Mer sentralt enn de kulturelle idealene er derfor individets internaliserte *forventninger* til egen måloppnåelse, som utvikles gjennom tidligere erfaringer og sammenligninger med andre i individets referansegruppe (Agnew 1992: 52). Det er derfor av sentral betydning hvem individet omgås, identifiserer og sammenligner seg med, eller med andre ord, hvem som påvirker utviklingen av ønsker og oppfatninger etter at individet kommer til Norge.

Som helhetlig gruppe har innvandrere dårligere levekår og flere utfordringer i blant annet utdanningssystemet og arbeidsmarkedet enn andre sosiale grupper (se for eksempel

Henriksen m. fl. 2010; Kirkeberg m. fl. 2012; Midtbøen og Rogstad 2012; Østby 2004), og dette sosiale skillet kan påvirke kriminaliteten i ulike alder-ved-innvandringsgrupper på flere forskjellige måter. Dersom individet tar det (statistisk sett) begrensede handlingsrommet i betraktning når han eller hun retter forventninger til egen måloppnåelse, kan såkalte adaptive preferanser forhindre eller redusere spenninger som ellers kunne oppstått. De som innvandrer i ung alder kan oppnå dette gjennom en (tilnærmet) livslang kjennskap til disse mulighetsbegrensningene, mens de som innvandrer i mer voksen alder kan følge samme mønster ved at de oppleve større usikkerhet og forvirring knyttet til innvandringen og derfor i større grad ”kopierer” andres atferd (jf. rasjonell imitasjon (Hedström 2005:49)).

På den annen side kan en langvarig og grunnleggende utviklingen av ønsker og oppfatninger som følger av en lav alder ved innvandring og en oppvekst i en norsk kontekst, implisere at individet i større grad interagerer og identifiserer seg med personer i *majoriteten*. Åslund m. fl. (2009) finner for eksempel at personer som innvandrer i ung alder i større grad omgås personer med majoritetsbakgrunn i både jobb og fritid som voksne, og foreslår at dette er et uttrykk for preferanser og dermed grad av ”norskhet” (jf. Åslund m. fl. 2009:7). I så tilfelle vil vi kunne anta at negative erfaringer knyttet til minoritetsbakgrunnen, heriblant diskriminering (Midtbøen og Rogstad 2012), undersysselsetting og overkvalifisering (Støren 2004), kan oppleves mer provoserende, urettferdige og spenningsskapende enn for personer som i mindre grad sammenligner seg med personer med majoritetsbakgrunn. For personer som innvandrer i ung alder utvikles også språk og formelle kvalifikasjoner på samme grunnlag og til et tilsvarende nivå som det vi finner blant personer *uten* minoritetsbakgrunn (Løwe 2009), og Tronstad (2009) finner at innvandrere med bedre norskkunnskaper og høyere utdanningsnivå rapporterer *større* grad av forskjellsbehandlinger enn personer med lavere språklig og utdanning. I tillegg til å skyldes sterkere konkurranse mellom personer med høyere kompetansenivå, knytter forfatteren dette til at de subjektive *forventningene* til å lykkes preges av de faktiske *mulighetene* til å gjøre nettopp dette. Vi kan således snakke om en oppfatningsmediert sammenligningsmekanisme, som gjør at personer som innvandrer i ung alder opplever flere spenninger og begår mer kriminalitet som følge av diskrepans mellom forventet, (opplevd) rettferdig og faktisk måloppnåelse (jf. Agnews (1992) andre og tredje undertype av målavledet spenning).

Alder ved innvandring og tilgjengelige midler

Den andre komponenten i Agnews (1992) første idealtypiske spenning er de tilgjengelige midlene (eller *mulighetene* jf. DBO-modellen), og som påpekt av Hedström (2005:52) kan det også være nyttig å skille mellom faktiske og oppfattede muligheter (Hedström 2005).

Alderen ved innvandring vil ha konsekvenser for de reelle mulighetsstrukturene gjennom å påvirke hvilke roller og sosiale posisjoner som er tilgjengelige for en gitt person på et gitt tidspunkt, for eksempel knyttet til jobb eller boligmarked (jf. White 1970; Wikström 2004). Disse avhenger i stor grad av individets tilgang på formaliserte ressurser, i form av for eksempel språklig kompetanse, formell utdanning, ansiennitet i en bedrift, eller økonomisk kapital (Berry 1997, Junger-Tas 2001). Personer som innvandrer i ung alder vil gjennom den formaliserte aldersstrukturen ha gode forutsetninger for å på et gitt tidspunkt ha slike egenskaper tilgjengelig, mens personer som innvandrer senere vil stå overfor flere utfordringer på dette området (Aycan og Berry 1996; Beiser m. fl. 1988; Daugstad og Lie 2004; NOU 2011). Således kan vi snakke om en mulighetsmedierende mekanisme, som gjør at personer som innvandrer i voksen alder, og gjerne da etter normert alder for fullført utdanning hvor sannsynligheten for ressurstap er størst, begår mer kriminalitet som følge av manglende midler til måloppnåelse.

I tillegg til slike institusjonaliserte midler er *språket* en svært viktig forutsetning for deltakelse på en rekke både uformelle og formelle arenaer (IMDi 2011:66-70). Blant andre Böhlmark (2008), Åslund m. fl. (2009) og Bleakley og Chin (2009) finner at barn som innvandrer i ung alder (her: før skolealder) gjør det bedre på skolen i ungdomsårene, ettersom de lærer språk og annen utdanningskapital på lik linje som barn i majoritetsbefolkningen. Språket er også viktig for å opparbeide seg informasjon om det norske systemet, for å skape et nettverk utenfor sin kulturelle gruppe (Byrkjeland og Djuve 2003), for å tilegne seg kunnskap om – og håndheve – formelle rettigheter og plikter (Fridberg og Eldring 2011:95), og for å bli betraktet av majoriteten som integrert i det norske samfunnet (IMDi 2010). Således er språket viktig for å oppnå mest mulig overlapp mellom reelle og oppfattede muligheter, og indirekte også av betydning for individets forutsetninger for å kunne benytte seg av konforme mestringsstrategier dersom individet opplever spenningsskapende relasjoner (jf. Agnew 1992:71).

Videre vil innvandrere – igjen avhengig av blant annet alderen ved innvandring og kulturavstanden mellom opprinnelses- og mottakerland (jf. Berry 1997) – kunne oppleve motstridende kulturelle idealer som en *normativ* begrensning på handlingsrommet i en gitt

situasjon. Dette kan for eksempel skje ved at det å leve i tråd med kulturelle idealer i Norge (som for eksempel likestilling, ikke-religiøsitet frigjorthet; se resultatene fra Norsk Monitor 1997-2001 (Barstad og Hellevik 2004:26)), i seg selv oppleves som moralsk galt. I tillegg kan internaliserte normgrunnlag påvirker hvilke handlingsalternativer individet rent intuitivt *oppfatter* som mulige (jf. Hedström 2005:38), og medbrakte kulturelle idealer fra hjemlandet kan få andre belønninger og sanksjoner i Norge enn det individet er vant til og handler ut ifra (Bhugra 2004; Berry 1997). Vi kan således snakke om en oppfatningsmediert kulturmekanisme, som gjør forutsetningene for å nå både mer situasjonsbestemte og det generelle målet med selve innvandringen reduserte. Slike mekanismer kan også forplante seg fra ett individ til personer i hans eller hennes sosiale omgivelser; barns forutsetninger for vellykket integrering i norske sosiale institusjoner avhenger for eksempel i stor av foreldrenes tilpasning til og holdninger til det norske samfunnet (Aronovitz 1992; Kavli og Nadim 2009; Oppedal m. fl. 2000). Dersom foreldre begrenser barns deltakelse i for eksempel fritidsaktiviteter eller andre sosiale aktiviteter, vil dette kunne påvirke barns tilgjengelige midler til å nå mål som er viktige for dem – som for eksempel anerkjennelse av venner (Kavli 2007; Oppedal m. fl. 2008). Således vil en utfordring som kan antas å være mest aktuelle for voksne innvandrere også øke kriminaliteten for personer som innvandrer som barn.

3.3.1.2 Alder ved innvandring og fjerning av positive stimuli

Agnews (2001) andre idealtypiske spenning knytter seg til *fjerning av positive stimuli* som individet setter pris på, og således kan vi gå ut ifra at alder ved innvandring er av betydning for kriminell aktivitet dersom den henger sammen med subjektive erfaringer med slike tap. Innvandrere befinner seg som helhetlig gruppe i en spesiell situasjon på akkurat dette området, da de alle har reist fra hjemlandet sitt og det dette måtte inkludere av venner, familiemedlemmer, bolig, jobb, tilhørighet og identitet (Bhugra 2004; UDI 2003). Savn til hjemlandet var hyppig rapportert blant deltakerne i både Daugstad og Lies (2004) og Søholt og kollegers (2012) studie, og graden av bånd til hjemlandet (i form av kontakt med familiemedlemmer, eie av eiendom/bolig og økonomiske overføringer) er sterkest blant personer som har innvandret selv og dermed har minner, relasjoner og andre insentiver til å opprettholde kontakten (Blom 2008). Således kan alderen ved innvandring tenkes å være viktige med tanke på de negative emosjoner som knytter seg til tapene ved selve migrasjonen,

gjennom å påvirke hvor sterk tilknytning man har til det man forlater og hvor mye av den tidligere tilværelsen man faktisk husker¹⁷.

Innvandringen kan imidlertid også føre til tap av positive stimuli som følger av levekår og sosial situasjon i Norge. Det å migrere kan som tidligere nevnt føre til tap av økonomisk posisjon og materielle levekår, nedadgående mobilitet eller endring i sosial status, og tap av ære, selvfølelse og selvrespekt (Aycan og Berry 1996; Beiser m. fl. 1988).¹⁸ Både Støren (2004) og Villund (2010) fant for eksempel at innvandrere som helhetlig gruppe har større sannsynlighet for å befinne seg i en jobb de er overkvalifisert for, og å oppnå samsvar mellom jobb og utdanningsnivå (gitt at denne var godkjent) ble ofte trukket frem som svært utfordrende og sosialt degraderende prosess blant personene i Daugstad og Lies (2004) studie. I tillegg kan som tidligere nevnt et opprinnelig ”on time” livsløp fra hjemlandet regnes som ”off time” i Norge, noe som knytter negative sosiale sanksjoner til seg (Rossi 1980). Således kan vi gå ut ifra at personer som innvandrer i voksen alder i større grad begår kriminelle handlinger på bakgrunn av tapte positive stimuli, ettersom de mest sannsynlig har mer å tape.

Både Agnew (1992) og Hedström (2005) påpeker imidlertid at negative stimuli kan bagatelliseres ved å fokusere på det positive i situasjonen og nedvurdere det negative, og Kim (1988) finner at en viktig forutsetning for å benytte seg av slike mestringsstrategier i forbindelse med migrasjon er at motivasjonen er det Richmond (1993) kaller proaktiv. Da de færreste barn innvandrer på eget initiativ, kan vi anta at personer som innvandrer i mer voksen alder har bedre forutsetninger for å benytte seg av slike mestringsstrategier enn de som innvandrer i ung alder og opplever negative stimuli som følge av migrasjonen. Barn og ungdom som i tillegg har vært gamle nok til å ha skaffet seg venner, livserfaringer og identiteter knyttet til hjemlandet, uten å nødvendigvis å ha utviklet kognitive evner til å forstå de langsiktige fordelene med innvandringen, vil i tillegg kunne oppleve tapene som vanskelige og urettferdige (Suárez-Orosco og Suárez-Orosco 2001). Samlet sett kan vi gå ut ifra at en slik oppfatningsmediert motivasjonsmekanisme som gjør at barn begår mer kriminalitet som følge av tapte positive stimuli enn personer som innvandrer i voksen alder.

3.3.1.3 Alder ved innvandring og presentasjon av negative stimuli

Den tredje og siste idealtypiske spenningen knyttes til *presentasjon av negative stimuli*, noe som impliserer at alderen ved innvandring er av betydning for kriminell aktivitet dersom den

¹⁷ Hukommelsestap og lignende som følge av traumer eller annet kan selvsagt også forekomme hos voksne mennesker, men jeg trekker ikke inn slike faktorer her.

¹⁸ Blant andre Wikan (1995) beskriver innvandrere som den nye ”underklassen” i Norge.

henger sammen med grad av skadelige eller plagsomme erfaringer individet gjør seg gjennom sine sosiale relasjoner. Som i tilfellet ved fjerning av positive stimuli, vil individet preges av forhold som har eksistert både forut for og som følge av migrasjonen (Berry 1997).

For personer som migrerer vil vi kunne anta at graden av negative stimuli individet har blitt utsatt for i hjemlandet henger nært sammen med innvandringsgrunn (Henriksen m. fl. 2010), selv om migrasjon *samlet sett* motiveres av et ønske eller behov for forbedringer i enten økonomiske, politiske og/eller sosiale forhold (Bhugra 2004). Flyktninger befinner seg i en helt spesiell situasjon, idet flukt, fengsel, fattigdom, begrenset politisk frihet og tap av familiemedlemmer og venner er blant forholdene som har preget livene til en stor del av disse menneskene før de kom til Norge (Beiser m. fl. 1988; Hauff og Vaglum 1993; UDI 2003). Å vokse opp under og leve i slike forhold kan ha store konsekvenser for både fysisk, psykisk og sosialt velvære (Hauff og Vaglum 1993; Oppedal et al 2008; UDI 2003), og således bidra til et høyt generelt spenningsnivå i individet idet det ankommer Norge (Agnew 1992). Det rapporteres fler psykiske problemer blant både voksne og barn med innvandrerbakgrunn enn i den øvrige befolkningen (Jareg 2007; Oppedal og Røysamb 2008; Thapa og Hauff 2005), og spesielt personer fra lav- og mellominntektsland ser ut til å være utsatt (Dalgard, Thapa og Hauff 2006). Således kan lav alder ved innvandring være gunstig med tanke på færre minner og erfaringer fra negative levekår, i tillegg til at disse personene har lenger tid til å få hjelp og utvikle et velfungerende livsløp i Norge. Imidlertid vil barn også kunne påvirkes av foreldrenes mentale helse og tilpasning til det norske samfunnet (Kavli 2007; Oppedal et al. 2008), slik at denne fordelene ikke kan antas å gjelde for alle.

Selv om de negative stimuliene som individer kan utsettes for i Norge ikke er av like alvorlig eller livstruende karakter, opplever både barn og voksne negative erfaringer knyttet til sin innvandringsbakgrunn (e.g. Daugstad og Lie 2004; Enehaug m. fl. 2009; Oppedal m. fl. 2008; Midtbøen og Rogstad 2012). Barn i innvandrerfamilier opplever flere belastninger knyttet til skolearbeid og venner enn etnisk norske barn, og hele 10% av alle 10-13åringer i undersøkelsene til Oppedal m. fl. (2008) har opplevd trusler og vold på grunn av sin kulturelle bakgrunn mens 22% har blitt mobbet. Litt over halvparten av de spurte innvandrerne i Levekårsundersøkelsen blant innvandrere i 2005/06 oppga å ha opplevd diskriminering på ett eller flere områder¹⁹ (Tronstad 2009), og såkalte ikke-vestlige innvandrere er klart overrepresenterte blant både årlige og kroniske fattige (Kirkeberg m. fl. 2012; Galloway og

¹⁹ Arbeidslivet, boligmarkedet, utesteder, utdanningsinstitusjoner og helsevesen.

Mogstad 2006). Videre kan familiemedlemmer som innvandrere sammen oppleve tilpasningsmessige forskjeller mellom generasjoner, et fenomen kjent som dissonant akkulturasjon (Waters, Tran, Kasinitz og Mollenkopf 2010), noe som har vist seg å føre til langvarige og dype konflikter mellom foreldre og barn (Daugstad og Lie 2004; Oppedal m. fl. 2008; Waters m. fl. 2010). Samlet sett opplever mange det som vanskelig og stigmatiserende å leve under merkelappen ”innvandrere”, og særlig synlige minoriteter opplever at denne aldri forsvinner uansett hvor lenge de bor i landet eller hvor godt norsk de snakker (Daugstad og Lie 2004). Avhengig av individets ressurser for å mestre de negative emosjonene slike relasjoner fører med seg vil presentasjon av negative stimuli kunne føre til høyere nivåer av kriminalitet blant både dem som innvandrere tidlig og dem som innvandrere sent.

3.3.4 Sosial kontrollteori: Hvordan kan alderen ved innvandring være angivende for opplevelsen av sosial kontroll?

Sosial kontrollteori retter fokus mot hvordan integrering i ulike sosiale institusjoner virker som preventive krefter mot individets ønske om eller tilbøyelighet til å begå kriminelle handlinger (Hirschi 1969). Således kan vi gå ut ifra at alderen ved innvandring er av betydning for kriminell atferd dersom den påvirker kvaliteter ved de sosiale båndene mellom individ og samfunn, eller med andre ord graden av individets tilknytning, forpliktelser, involvering eller oppfatninger på et gitt tidspunkt avhenger av alderen når vedkommende kom til Norge.

Tar vi utgangspunkt i sterk sosial kontroll som et resultat av en vellykket tilknytningsprosess mellom individet og dets sosiale omgivelser (Hirschi 1969), vil alderen ved innvandring være et konkret mål på hvor stor andel av denne bonding-prosessen som har funnet sted i hjemlandet før individet kommer til Norge – og når sett i lys av alderen eller botiden på et senere tidspunkt, hvor lenge individet har vært i kontakt med norske sosiale institusjoner. Dette kan få implikasjoner for den ovennevnte bonding-prosessen på minst to sentrale måter.

For det første vil andelen av livet som er *tilbrakt i hjemlandet* være angivende for i hvilken grad det å innvandre fører til brudd med viktige sosiale relasjoner (Bhugra 2004; UDI 2003), og således med mange av de sosiale båndene og forpliktelsene som opp til tidspunktet for innvandringen har utgjort sentrale kilder til sosial kontroll. Selv om disse på ingen måte oppløses og forsvinner ved migrasjonen, vil de ha en helt annen sentralitet i individets handlinger i hverdagen enn tidligere (Bhugra 2004). I tillegg viser Berry (1997) til at

akkulturasjonsprosessen blir vanskeligere jo eldre individet er når det migrerer, enten som følge av at det medbrakte verdigrunnlaget er sterkere og dermed vanskeligere å omforme, eller at evnene til fleksibilitet og tilpasning svekkes. Fleksibilitet og tilpasningsevne er blant ressursene som av Agnew beskrives som viktige for konforme mestringer av spenning, og således kan vi anta at personer som innvandrer i ung alder både opplever færre spenninger og har bedre forutsetninger for å mestre de som eventuelt måtte oppstå. På den annen side kan tilpasningsmessige forskjeller mellom generasjoner som nevnt føre til såkalt dissonant akkulturasjon (Waters m. fl. 2010:1169), og dette kan svekke kvaliteter ved relasjonen mellom foreldre og barn og således forringe en av barnets viktigste ressurser i akkulturasjonsprosessen (jf. Oppedal m. fl. 2008).

For det andre vil andelen av livet som er *tilbrakt i Norge* ha konsekvenser for de formelle og sosiale forutsetningene for å inngå forpliktelser (jf. Hirschi 1969) som øker den sosiale kontrollen på både gjeldende og senere tidspunkter, og for (bo)tiden som har vært tilgjengelig for å opparbeide både kjennskap til og akseptering av norske verdisystemer samt mulighetene til å ha utviklet en velfungerende flerkulturell identitet (Berry 1997; Eriksen 1997). Alderen ved innvandring er angivende for hvor integrert individet på et gitt tidspunkt er i institusjoner som bidrar til et ”standard” norsk livsløp, og således hvilke utfordringer han eller hun kan stå overfor som følge av at aldersstruktureringen i hjemlandet anses som ”off time. Etablering av sterke og forpliktende sosiale relasjoner tar også tid, og gitt at ulike livsfaser og livsområder ofte er vevd inn i hverandre (Elder 1994) kan en tidlig integrering føre til en mindre utfordrende og mer ”kontrollskapende” akkulturasjonsprosess.

I tillegg kan vi med utgangspunkt i Sampson og Laubs (1993) aldersgraderte teori om uformell sosial kontroll anta at alderen ved innvandring har implikasjoner for hvilke sosiale relasjoner individet er en del av og kan finne støtte i knyttet til innvandringen. Barn innvandrer for eksempel som regel med familien sin, og selv om dette også utgjør en mulig kilde til konflikt (Daugstad og Lie 2004; Oppedal m. fl. 2008; Waters, m. fl. 2010) opplever de fleste barn foreldrene som viktige støttespillere (Oppedal m. fl. 2008). Voksne innvandrer i en periode i livet hvor det er vanlig å stifte familie og få barn, noe som har vist seg å ha preventive effekter på kriminell aktivitet (Sampson og Laub 1993, 2003). Ungdom befinner seg i en noe spesiell situasjon i dette henseendet, idet innvandringen finner sted i en periode i livet hvor den sosiale kontrollen fra familien er svak og innflytelsen fra (blant annet kriminelle) jevnaldrende er høy (Berry og Phinney 2006; Oppedal m. fl. 2006; Phinney 1990). I tråd med Thornberrys (1987) argument in avvik og kontroll som gjensidig avhengige og

selvforsterkende komponenter i en sosial prosess, kan vi forvente at personer som innvandrere som ungdom begår mer kriminalitet som følge av lav sosial kontroll i denne perioden.

I tillegg til å henge sammen med individets sosiale støtte i *forbindelse* med innvandringen, har alderen ved innvandring som en konsekvens av aldersstruktureringen i Norge direkte implikasjoner for hvilke formelle og uformelle sosiale institusjoner individet er (eller kan være) i kontakt med i tiden etter ankomst. Avhengig av alder vil det være naturlig (og noen ganger lovpålagt) å delta i for eksempler barnehage, skolegang, introduksjonsprogram, arbeidsmarkedstiltak (for eksempel AMO og KAJA, se Bråthen og Landfall (1999)) eller lønnsarbeid. Dette utgjør sentrale arenaer for opparbeiding av norsk kulturkompetanse (Folkenborg og Hansen 2003; Oppedal m. fl. 2008), og danner også grunnlag for relasjoner og investeringer som kan bidra til sosial kontroll (og spenninger). Integreringen i formaliserte sosiale institusjoner har også konsekvenser for den tidsmessige struktureringen av hverdagen, og deltakelse i for eksempel arbeidslivet kan skape både struktur og meningsinnhold (Sampson og Laub 2004) i tillegg til å minimere den tidsmessige andelen av døgnet hvor individet rent faktisk sett er fri til å begå kriminelle handlinger (Cohen og Felson 1979).

Som jeg tidligere var inne på, vil en rekke av disse relasjonene og institusjonene utgjøre deler av kontinuerlige og sammenvevde prosesser, hvor manglende integrering på (og ”fullførelse” av) et nivå kan forplante seg videre og ha konsekvenser for integrering ved senere tidspunkter (Elder 1994). Oppedal m. fl. (2008) finner for eksempel at sosialt avvikende atferd i barndommen ofte eskalerer og utvikler seg til mer alvorlige (og deriblant) kriminelle handlinger i ungdomstiden, og at vi dermed kan snakke om kumulative ulempelsesprosesser hvor avvik og dårlig(ere) sosial integrering går hånd i hånd og forsterker hverandre. Å bli oppfattet som annerledes, avviker, eller kriminell (og kanskje enda verre – kriminell innvandrere) knytter sterke stigma ved seg (Becker 1963; Link og Phelan 2001), noe som kan gjøre det vanskelig for individet å knytte positive relasjoner også på et senere tidspunkt (Sampson og Laub 2003; Thornberry 1987). Å begå kriminelle handlinger kort tid etter ankomst til Norge, dvs. før de sosiale båndene har blitt godt etablert, kan dermed få store konsekvenser for individets forutsetninger for videre sosial integrering.

3.3.5 Syntetisering og hovedargumentasjon: Oppsummering og hypoteser

I dette delkapittelet har jeg sett nærmere på hvordan innvandring som sentral livshendelse kan påvirke kvalitetene ved individets sosiale relasjoner, slik at disse gjennom å medføre både

spenninger og sosial kontroll kan påvirke individets handlingsgrunnlag (DBO) på måter som gjør at vi på aggregert nivå observerer ulike mønstre i kriminell aktivitet. Samlet sett er det vanskelig å trekke entydige konklusjoner om hvordan alderen ved innvandring påvirker konsekvensene av migrasjonen slik at disse mønstrene skapes, men med utgangspunkt det teoretiske grunnlaget jeg har skissert her – og med en spesiell vekt på spenning og sosial kontroll som gjensidig avhengige og selvforsterkende komponenter i denne prosessen – vil jeg imidlertid postulere to sentrale hypoteser som hver nyanseres i to ulike retninger.²⁰

H₁: Sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminalitet er lineær
(linearitetshypotesen)

- a) Sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminalitet er *positiv*. Dette betyr at personer som innvandrer i ung alder begår *mindre* kriminalitet enn personer som innvandrer senere, og at personer som innvandrer i voksen alder begår *mer* kriminalitet enn de som innvandrer tidligere.

Denne hypotesen knyttes i hovedsak til argumentasjonen om at personer som innvandrer i ung alder har bedre forutsetninger for både språklæring og integrering i norske sosiale institusjoner, slik at både kildene til spenning blir færre og den sosiale kontrollen sterkere enn for personer som innvandrer i voksen alder.

- b) Sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminalitet er *negativ*. Dette betyr at personer som innvandrer i ung alder begår *mer* kriminalitet enn personer som innvandrer senere, og at personer som innvandrer i voksen alder begår *mindre* kriminalitet enn de som innvandrer tidligere.

Denne hypotesen knyttes i hovedsak til argumentasjonen om at personer som innvandrer i ung alder gjør seg negative erfaringer gjennom oppveksten i Norge, og opplever at ønsker, oppfatninger og formelle kvalifikasjoner utvikles på lik linje som majoriteten uten at de faktiske måloppnåelsene (statistisk sett) er like gode. Dette kan både øke spenningsnivået og

²⁰ Ordene ”mer” og ”mindre” kan vise til både deltakelse, intensitet og alvorlighetsgrad. Skillet ”ung/lav”, ”ungdoms”- og ”voksen” alder deduseres med utgangspunkt i den overgående diskusjonen, men dette er relative begreper jeg ikke har grunnlag for å uttale meg konkret om. Med utgangspunkt i det norske skolesystemet kan vi imidlertid gå ut ifra hypotetiske skillelinjer ved ca. 12 og ca. 19 år.

svekke kvaliteten ved de kontrollskapende båndene mellom individet og samfunnet, samt etablere positive bånd med sosialt avvikende andre.

H₂: Sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminalitet er kurvelineær (kurvelinearitetshypotesen)

- a) Sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminalitet er *konveks*. Dette betyr at personer som innvandrer i ungdomsårene begår *mindre* kriminalitet enn de som innvandrer som barn og som voksne.

Denne hypotesen knyttes i hovedsak til argumentasjonen om at personer som innvandrer i ungdomsårene *både* ankommer ”tidsnok” til å opparbeide seg tilfredsstillende språk- og utdanningskompetanse til de skal ut i arbeidslivet, samtidig som de har sosiale bånd til både familie, venner, skole og støtteapparatet i forbindelse med innvandringen. Dette fører til lavere spenningsnivå og sterk sosial kontroll.

- b) Sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminalitet er *konkav*. Dette betyr at personer som innvandrer i ungdomsårene begår *mer* kriminalitet enn de som innvandrer som barn og som voksne.

Denne hypotesen knyttes i hovedsak til den tidsmessige plasseringen av migrasjonen til en periode i livet som er preget av både generelle utfordringer knyttet til identitet og tilhørighet, svekket sosial kontroll som stammer fra nære familierelasjoner, og høy kriminell aktivitet blant jevnaldrende. Dette kan føre til et generelt høyt spenningsnivå som resulterer i kriminell handlingsvalg, og hindre sosiale bånd til norske sosiale institusjoner og konforme samfunnssegmenter fra å etableres.

Disse fire hypotesene utgjør stiliserte eller idealtypiske forklaringer på mønstre i data, som i virkelige situasjoner vil kunne virke både i kombinasjoner med og i motsetninger til hverandre. Det ikke nødvendigvis slik at spenning og kontroll utvikles i et omvendt proporsjonalt forhold, og det viktige blir derfor å forstå hvorfor *motivasjonen* for å begå kriminalitet på et gitt tidspunkt kan veie tyngre enn *begrensningene* som forhindrer at slike handlingstilbøyeligheter følges (eller motsatt). Med dette teoretiske utgangspunktet vender jeg nå fokuset mot hvilke datakilder og statistiske metoder jeg bruker for å undersøke problemstillingen nærmere.

4 Data og metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for datamaterialet og de statistiske analysemetodene jeg benytter meg av for å svare på problemstillingene. Jeg beskriver først de ulike datakildene, definerer et bruttoutvalg, og forklarer deretter hva som ligger bak definisjonen av det endelige (netto) utvalget. Jeg gjør deretter rede for sentrale fordeler, ulemper og etiske betraktninger knyttet til bruk av registerdata, samt begrensninger og mulige feilkilder som knytter seg til mine data mer konkret. Videre gjør jeg rede for oppbyggingen av den statistiske analysen, valg og operasjonaliseringer av variabler, og hvordan de to utvalgene fordeler seg på disse. Avslutningsvis drøfter jeg de statistiske analysemetodene, deres sentrale forutsetninger og eventuelle brudd (og løsninger) på disse, før jeg raskt beskriver strukturen i det påfølgende resultatkapittelet.

4.1 Datakilder: Data fra administrative registre

Data som benyttes i denne oppgaven er hentet fra to ulike registerbaserte forløpsdatabaser ved Statistisk Sentralbyrå (SSB). Informasjon om kriminell aktivitet hentes fra politi og påtalemyndighetenes straffesaksregistre (BL/STRASAK/PAL), og informasjon om demografiske variabler fra Forløpsdatabasen Trygd (FD-Trygd²¹). Sakregistrene som føres av ulike instanser i justissektoren er vår fremste kilde til kunnskap om kriminalitet i den norske befolkningen, og informasjon fra disse registrene oversendes til SSB ved inngangen til hvert kalenderår. Det utarbeides statistikker over ulike stadier i straffesaksprosessen²², og i denne oppgaven benytter jeg meg av tall for siktede gjerningspersoner. Dette er personer som ved endt etterforskning er ansett som hovedmistenkt i en gitt sak, og personer som har blitt anmeldt og deretter frifunnet underveis i etterforskningen vil ikke være en del av dataene (Thorsen m. fl. 2009:10).

Siktelsesdataene inneholder informasjon om både lovbruddskategori²³ og lovbruddsgruppe²⁴, og hvert enkelt straffbare forhold i hver av disse kategoriene knyttes til *gjerningstidspunktet* eller datoen for begått lovbrudd. Det er gjerningstidspunktet som danner

²¹ Se <http://www.ssb.no/emner/03/fd-trygd/> for variabelliste, opphavsregistre og tilgjengelige årganger.

²² Anmeldte lovbrudd, etterforskede lovbrudd, straffereaksjoner og fengslinger utgjør sentrale statistikkområder (Thorsen m. fl. 2009:17).

²³ Forbrytelser og forseelser, etter Straffelovens kapittel 2 og 3.

²⁴ Vinnings-, volds-, trafikk-, seksual-, skadeverk, narkotika-, økonomisk, miljø-, arbeidsmiljø- og annen kriminalitet (Thorsen m. fl. 2009: 43-51).

grunnlaget for den tidsmessige plasseringen av lovbruddene i mine data, og eventuelle forsinkelser som følger av selve etterforskningen vil dermed ikke være av betydning. I tillegg gjør denne struktureringen at vi kan knytte sammen den kriminelle handlingen med andre samtidige egenskaper ved individets omgivelser som er av interesse. Alle lovbrudd hvor gjerningspersonen er kjent registreres på vedkommendes personnummer, noe som gjør det mulig å koble informasjonen fra kriminalitetsstatistikkene til andre registre. Jeg henter som sagt informasjon fra FD-Trygd, som bygger på informasjon fra blant annet Folkeregisteret, Nasjonal Utdanningsdatabase og Skattedirektoratet.

4.2 Data tilgjengelig for analyse

Fra de to ovennevnte datakildene setter jeg sammen et diskret-tids longitudinelt datasett, organisert etter en såkalt smal struktur (Wright 2005). Dataene er registrert med ett års intervaller, noe som betyr at det finnes *én observasjon per person per år* vedkommende har hatt lovlig opphold i Norge. En person som har hatt opphold i fem år vil med andre ord bidra med totalt fem observasjoner, hvor tidskonstante variabler (som for eksempel kjønn) gjentas for hver observasjon og tidsvarierende variabler (som inntektsvariabelen eller lovbruddsaktiviteten) kan endre seg for hver nye observasjon.

Av de svært rike siktelsesdataene beskrevet i forrige delkapittel, velger jeg å gå bredt ut og beholde informasjon om *alle lovbrudd* (dvs. både forbrytelser og forseelser) som grunnlag for de avhengige variablene. Dette fordi temaet ikke er belyst i norsk sammenheng tidligere, og jeg ønsker å danne et mest mulig helhetlig bilde av forekomsten av lovstridige handlinger blant innvandrere i Norge. Jeg har undersøkt hvorvidt mønstrene mellom alder-ved-innvandringsgruppene er ulike dersom vi kun ser på de mest alvorlige lovbruddene(forbrytelsene), men det er i all hovedsak snakk om nivåforskjeller og ikke nevneverdige gruppeforskjeller i verken kriminell deltakelse og intensitet.²⁵ Nærmere undersøkelser av variasjoner mellom ulike lovbruddskategorier og -grupper må av plassmessige hensyn spares til en senere anledning.

Tidsmessig begrenser datakildene jeg benytter meg av til perioden mellom 1992 og 2007. FD-Trygd ble etablert i 1992, og vi har per i dag ferdig oppdaterte siktelsesdataene for alle lovbrudd begått i perioden fra 1992 til og med 2007. Lovbruddene er ferdig etterforsket til og med 2009, og det følger altså ca. 2 års forsinkelse som følge av at anmeldte saker må være ferdig etterforsket før de kan legges inn i siktelsesregistrene som knytter sammen

²⁵ Disse modellene kan legges frem dersom det er ønskelig.

lovbrudd og gjerningsperson. På bakgrunn av disse tidsrammene inkluderer jeg *alle* personer, også de som flytter inn og de som flytter ut i løpet av observasjonsperioden, i mitt bruttoutvalg.

4.2.1 Utvalg

Da dette er en oppgave som skal belyse betydningen av *alder ved innvandring* for kriminell aktivitet blant innvandrere i Norge, er en naturlig avgrensning av bruttoutvalget at jeg kun inkluderer personer som på et gitt tidspunkt selv har innvandret til Norge. Dette betyr at norskfødte – som per definisjon ikke har noen alder ved innvandring å snakke om, ikke er en del av utvalget. Det er kun personer som har fått innvilget oppholdstillatelse som inkluderes, da det er på dette tidspunktet de får tildelt et norsk personnummer. Koblinger mellom personnummeret og det såkalte D-nummeret²⁶ er mulig, men D-nummeret inneholder generelt få opplysninger (Vassenden 2010) og er ikke tilgjengelig i mine data.

I tillegg til dette har jeg gjort to sentrale avgreninger. For det første har jeg, av flere grunner, valgt å kun inkludere menn. De mest sentrale knyttes til ulike årsaker til kriminelle handlingsvalg (Uggen og Kruttschnitt 1998), ulik psykososial tilpasning blant innvandrere (Thapa og Hauff 2005), ulik betydningen av alder ved innvandring for blant annet senere inntektsnivå og partnervalg (Åslund m. fl. (2009), og ulike aldersnormer og forventninger til strukturering av livsløpet (Skrede 1983) mellom kvinner og menn. Det ville derfor vært mest hensiktsmessig å gjennomføre separate analyser for menn og kvinner (eller å estimere modeller som inkluderte samspilledd mellom kjønn og relevante variabler), heller enn å bare *kontrollere* for kjønn. Da dette ikke er gjennomførbart innen rammene av denne oppgaven, har jeg valgt å kun fokusere på menn ettersom det er i denne gruppen den kriminelle aktiviteten er høyest (Thorsen m. fl. 2009:121).

For det andre har jeg valgt å kun inkludere personer som *er eller blir* mellom 15 og 50 år i observasjonsperioden. Utover dette aldersspennet er den kriminell aktiviteten svært lav (se Thorsen m. fl. (2009:113-115), eller Figur 1 på side 23), og å inkludere øvrige aldre vil ikke bidra med informasjon som er viktig for å besvare spørsmålene jeg søker å belyse. Den nedre grensen settes med utgangspunkt i den kriminelle lavalderen i Norge (Straffelovens § 46), mens den øvre settes på grunn av både lav kriminell aktivitet og utfordringer knyttet til estimering av modeller med få observasjoner i de høyere aldersverdiene. Det er viktig å

²⁶ Et ID-nummer for personer som ikke oppfyller kravene for å få norsk personnummer, men som allikevel er i økonomisk kontakt med norske myndigheter (Vassenden 2010:160).

poengtere at jeg ikke stiller krav til at vedkommende *er* mellom 15 og 50 år i hele observasjonsperioden; personår-strukturen gjør at alle som fyller 15 år i løpet av denne perioden bidrar med observasjoner fra om med dette året, og at personer som fyller 50 år sensureres på samme måte som personer som dør eller flytter ut av landet.

Oppsummert gjør disse avgrensningene at nettoutvalget mitt består av alle mannlige innvandrere mellom 15 og 50 år, som har hatt godkjent opphold i Norge i perioden mellom 1992 og 2007. Dette gir et datasett med 253 721 personer og 1 499 627 observasjoner, fordelt på mellom 1 og 16 observasjoner per person. For analyser av den kriminelle intensiteten lager jeg ett underutvalg, som kun inkluderer de observasjonene (eller ”personårene”) hvor det har blitt begått minst ett lovbrudd. Dette gir underutvalg med henholdsvis 84 502 observasjoner og 42 381 personer, med mellom 1 og 16 observasjoner per person.

4.4 Fordeler og ulemper ved bruk av registerdata

Registerdata er samlebetegnelsen på data som genereres på bakgrunn av informasjon fra offentlige registre. I mange europeiske, og da spesielt i de nordiske landene, er det etablert administrative registreringssystemer for både administrative og statistiske formål. Fødsler, dødsfall, ekteskapsinngåelser, skilsmisser, utdanningsaktiviteter, sysselsettinger, fengslinger og straffereaksjoner er eksempler på informasjon som registreres, og ingen kan bevege seg gjennom livsløpet uten å sette spor etter seg i registrene. Hver for seg har disse registrene liten nytteverdi for forskning, men hvis de slås sammen er det tydelig at de utgjør en enda mer verdifull kilde til forskning og ny kunnskap. I Norge knyttes informasjon fra de ulike registrene sammen gjennom det elleve-sifrede, personlige fødselsnummeret, som tildeles alle personer som er født i Norge, samt alle innvandrere som får opphold her (Lyngstad og Skarøhamar 2011a).

Den mest åpenbare fordelen ved å bruke registerdata i studier av kriminalitet er at man har informasjon om hele befolkningen, og dermed hele den populasjonen man ønsker å undersøke. Registerinformasjonen oppdateres jevnlig, og skaper svært reliable, longitudinelle data med få eller ingen manglende observasjoner eller frafall. Man har med andre ord tilgang til store og rike datasett det i andre tilfeller ville kostet store mengder ressurser å skaffe; i mitt tilfelle er det snakk om årlige oppdateringer på en rekke livsområder for over 250 000 personer over en periode på opptil 16 år.

Å basere seg på registrert informasjon innebærer imidlertid også en rekke utfordringer og mulige feilkilder, og disse vil jeg drøfte noe mer inngående i et eget delkapittel.

4.4.1 Sentrale begrensninger og mulige feilkilder

Det at registerdata baserer seg på nettopp *registerbasert* informasjon, vil føre til at validiteten av funnene vil avhenge av hva og hvem registrene faktisk inneholder informasjon om. Det er for eksempel uvisst hvorvidt den *registrerte* kriminaliteten gir et korrekt bilde av den *faktiske*, og graden av og kildene til såkalte mørketall bør alltid tas med i betraktningen når man undersøker og gir forklaringer på kriminalitet. Registerinformasjonen kan med fordel suppleres av spørreundersøkelser og andre kartleggende metoder, men slike er få i antall og det finnes dessverre ingen egnede for mitt utvalg eller observasjonsperioder (Thorsen m. fl. 2009). Det er derfor viktig å ha i bakhodet at resultatene kun bygger på den registrerte kriminaliteten, med de begrensninger og mulige feilkildene denne kan medføre.

Et viktig forhold som påvirker avstanden mellom faktisk og registrert kriminalitet er den såkalte ”anmeldelsestilbøyeligheten” i befolkningen (Thorsen m. fl. 2009:20). I saker hvor enkeltpersoner eller foretak er fornærmede part avhenger politiet av at ofre eller vitner selv anmelder forholdet, og andelen av denne type lovbruddsepisoder som de utsatte eller berørte *faktisk* anmelder benyttes som mål på befolkningens ”anmeldelsestilbøyelighet”. Dersom anmeldelsestilbøyeligheten eller politiets etterforskningspraksis varierer systematisk med gjerningspersonens alder ved innvandring, kan dette utgjøre en mulig feilkilde til forskjeller mellom gruppene. Dette er det imidlertid lite nærliggende å anta, da alder ved innvandring ikke er en ytre egenskap som er de som oftest danner grunnlag for diskriminering og forskjellsbehandling (Schiefløe 2003).

Videre følger det av bruken av personbaserte registrene at jeg kun har informasjon om innvandrerne som har fått innvilget sin søknad om oppholdstillatelse i Norge, og lovbruddene som er begått av disse personene. Innvandrere uten gyldig norsk fødselsnummer, enten dette er turister eller andre tilreisende (som i noe tilfeller kommer hit først og fremst for å begå kriminalitet), personer med lovlig midlertidig opphold, personer som avventer oppholdstillatelse (inkludert asylsøkere) og personer med illegalt opphold, er ikke en del av datamaterialet. Med andre ord inneholder ikke data informasjon om *alle* lovstridige handlinger begått i Norge av personer født i utlandet totalt sett. Andelen siktelser mot såkalte uregistrerte utlendinger (Haslund 2000, 2004) er det ingen systematisk statistikk over, men en arbeidsgruppe satt ned av politidirektoratet fant at omtrent 3.5 prosent av *alle* siktelser i 2001 var begått av uregistrerte utlendinger (Politidirektoratet 2004). Informasjon i disse data begrenser seg til norske registre, og at kriminalitet begått i andre land *før* innvilget opphold, eller begått og anmeldt i utlandet *etter* innvilget opphold, ikke er inkludert. I tillegg

inneholder individdataene kun informasjon om de lovbruddene hvor man har identifisert (den antatte) gjerningspersonen, og dette er dermed heller ikke en oversikt over det totale antallet lovbrudd hvor innvandrere har vært involvert i løpet av perioden.

En siste utfordring ved bruken av registerbater knytter seg til endringer i registreringsmåtene eller opphold i tidsserier. Dette kan føre til *tilsynelatende* endringer, som egentlig ikke skyldes at lovbruddsaktiviteten i befolkningen går opp eller ned (Thorsen m. fl. 2009:20). Det er foretatt noen endringer i både lover og registreringspraksis i perioden mellom 1992 og 2007, men disse får i hovedsak utslag på et mer spesifikt nivå (knyttet til f.eks. lovbruddsgruppene). I tillegg har endringene hovedsakelig fått betydning for året for ferdig *etterforskede* lovbrudd, eller med andre ord i den offisielle statistikken, og en del revideringer har blitt inkorporert i omliggende årsserier slik at disse blir sammenlignbare (se Thorsen m. fl. 2009:24-25). At jeg benytter *alder* som tidsenhet og ikke *kalenderår* er også gunstig i dette henseendet, idet årlige endringer og andre periodebaserte effekter vil påvirke aldrene (og alder-ved-innvandringsgruppene) jevnt over. *Samlet* sett bør altså ikke endringer i selve statistikkgrunnlaget ha konsekvenser for mine resultater.

Til slutt er det verdt å merke seg at effekten til noen av variablene kan tenkes å skyldes systematisk seleksjon, eller med andre ord at det er andre uobserverte faktorer som henger sammen med både de uavhengige og de avhengige variablene. For eksempel er det ikke tilfeldig hvilke personer som søker opphold i Norge eller ved hvilken alder de kommer (Henriksen m. fl. 2010), og både kjønn og alder (som i utgangspunktet er variabler som ikke kan påvirkes av personlig innsats) kan ha små seleksjonseffekter ved seg. Mer påfallende er allikevel de innvandrings- og integreringsrelaterte variablene, som alle kan tenkes å henge sammen med andre personkjennetegn (som også er korrelert med kriminalitet) jeg ikke kontrollerer for her. Estimaten må derfor betraktes som *øvre grenser* for betydningen av de uavhengige variablene, som vil kunne modifiseres etter kontroll for andre bakenforliggende variabler.

4.4.2 Etiske betraktninger ved bruk av registerdata

Å benytte seg av registerdata eliminerer den direkte kontakten mellom forsker og den som forskes på, og således også en av de fremste arenaene for negative erfaringer knyttet til rollen som informant. Dette fjerner imidlertid ikke forskerens ansvar overfor de sosiale gruppene som utgjør grunnlaget for forskningen, verken i forhold til transparens eller rapportering. I tillegg reiser det seg visse etiske betraktninger knyttet til presentasjon av resultater som

medlemmer av sosiale (og eventuelt svakerestilte) grupper kan føle seg krenket eller stigmatisert av (NESH 2006 :22). Dette er viktig med tanke på oppgavens tema; innvandring og kriminalitet er et både et ømfintlig og hett debattert tema i Norge. Det er imidlertid et vesentlig poeng at slike hensyn *ikke* impliserer at man skal la være å forske på eller formidle resultater som av noen kan oppfattes som ubehagelige, idet faktisk og empirisk forankret kunnskap er en grunnleggende forutsetning for å forstå og forbedre situasjonen til nettopp disse svakerestilte gruppene. Det er med andre ord viktig å være tydelig på hvilke konsekvenser som kan følge av design, datamateriale, operasjonaliseringer og andre valg tatt av forskeren, samt hva studien *ikke* kan si noe om, slik at resultatene ikke fremstår som i overkant generaliserende og potensielt stigmatiserende for gruppene de omhandler (NESH 2006). Dette vil i mitt henseende utgjøre sentrale betraktninger idet oppgavens tema og resultater skal formidles i andre sosiale fora, idet disse vil stille krav til et mer konkret, forenklet og ordknapt format som gir rom for færre nyanseringer og forklaringer enn man kan tillate seg i en masteroppgave.

I tillegg til disse forholdene reiser oppbevaring og behandling av individdata viktige spørsmål knyttet til personsikkerhet og privatliv, og bruken av slike data reguleres strengt av Datatilsynet, forskjellige forskningsetiske komiteer, Statistikkloven (av 16. juni 1989) og ulike instanser i SSB. Den viktigste rettslige reguleringen finner vi i Statistikkloven, som forsikrer at SSB er en uavhengig institusjon og at data kun kan benyttes til statistiske og forskningsmessige forhold. Data skal samles inn og oppbevares i tråd med prinsipper som sikrer individets privatliv og konfidensialitet, et krav som også reguleres også av SSBs sikkerhetsmanual. Alle ansatte og studenter ved SSB, inkludert meg selv, må signere en taushetserklæring som blant annet forsikrer at reglene for personvern overholdes. All konstruksjon av (anonymiserte) datasett gjøres nesten utelukkende av byrået, og i mitt tilfelle har data blitt stilt til disposisjon av Torbjørn Skarøhamar ved seksjon 590 (forskningsavdelingen, seksjon for demografi og levekår). Han har erstattet fødselsnumre med andre ID-numre uten sammenheng med fødselsnummeret, og lagt dette på et web-område hvor jeg har tilgang. Alle analyser har blitt gjennomført på SSBs datamaskiner i lokalene i Konges gate 6, ved bruk av programvaren SAS som blant annet benyttes ved byrået på grunn av database-baserte kjøringer som forhindrer rådata fra å bli medbrakt ut av lokalene.

Utover dette knytter det seg generelle etiske hensyn til forskersamfunnet, knyttet til blant annet vitenskapelig redelighet, fravær av plagiat, god henvisningsskikk og etterprøvbarhet (NESH 2006:25-26). Jeg har etterstrebet dette ved å føre referansene mine på

en fullstendig og konsekvent måte, inkludere sidetall som gjør det lettere for leseren å kryssjekke konkrete påstander eller argumenter, og ved å gjøre grundig rede for datamateriale og metodisk fremgangsmåte med den hensikt å gjøre resultatene repliserbare for enhver person som har tilgang til samme datakilder som meg.

4.5 Analyseplan og oppbygging av modellene

I dette kapittelet vil jeg gå nærmere inn på hvordan jeg har valgt å bygge opp modellene og presentere resultatene for å på best mulig måte kunne besvare problemstillingene jeg stiller i det innledende kapittelet. Før jeg gjør dette vil jeg imidlertid dele noen betraktninger som ligger bak valg av *forklaringsvariabler*, ettersom det underliggende temaet for oppgaven, nemlig betydningen av ”eksponeringen” for det norske²⁷ (jf. Morenoff og Astor 2006:45), kunne vært belyst på flere måter enn det som er gjort i denne oppgaven.

Det mest sentrale alternativet knytter seg til å undersøke betydningen av *botid*, eller med andre ord hvorvidt den kriminelle aktiviteten varierer mellom personer som har hatt opphold i Norge i et ulikt antall år. Å undersøke betydningen av botid ved å bruke denne variabelen i en regresjonsmodell er imidlertid problematisk, da det samtidig vil være nødvendig å inkludere alder i modellen. Dette vil føre til sterk kolinearitet mellom disse to variablene, noe som vil blåse opp standardfeilene og gi usikre og estimater, og dermed øke sannsynligheten for å begå en type II-feil²⁸ (Skog 2004:286; Williams 2011). Videre er det også gode *teoretiske grunner* til å anta at det ikke er likegyldig for den kriminelle aktiviteten i *hvilken* del av livsløpet ”eksponeringen” eller botiden plasserer seg (jf. kapittel 3.1). Å inkludere en variabel som kan ta hensyn til dette, dvs. å inkludere *alder ved innvandring* i modellen, vil komplisere bildet ytterligere ved å skape *multikolinearitet* mellom disse tre variablene.²⁹ En mulig løsning ville være å gruppere alders- (og eventuelt alder-ved-innvandrings-) variabelen i færre grupper, men grunnet den sterke og teoretisk sett viktige sammenhengen mellom alder og kriminalitet (jf. Hirschi og Gottfredson 1983; Thorsen m. fl. 2009:113) ville dette resultert i en utilfredsstillende kontroll for alder (og en dårligere modell). På grunnlag av dette velger jeg derfor å beholde aldersvariabelen i sin findelte form,

²⁷ Merk at jeg *ikke* impliserer at kriminalitet henger sammen med graden av ”norskhet” *per se*.

²⁸ Å feilaktig beholde nullhypotesen, dvs. å konkludere med at det ikke er en sammenheng mens det egentlig er det (Ringdal 2001:78).

²⁹ *VIF* for botidsvariabelen er på 55.49 dersom disse tre variablene benyttes i samme modell, noe som indikerer at standardfeilen til botidsestimatet er $\sqrt{55.49}=7.45$ ganger så høy som den ville vært i en modell uten korrelasjon mellom botids- og de andre variablene (Williams 2011).

og heller belyse betydningen av ”eksponering” indirekte gjennom å sammenligne den kriminelle aktiviteten ved en gitt alder for personer som innvandret ved ulike aldre.

Målet med den påfølgende analysen er med andre ord, og som hittil beskrevet, å undersøke hvorvidt alderen ved innvandring er av betydning for den kriminelle aktiviteten blant innvandrere i Norge. Jeg skiller (i tråd med problemstillingene i Kapittel 1) mellom kriminell deltakelse og kriminell intensitet, og lar dette utgjøre de to sentrale komponentene i analysen. I hver analyse estimerer jeg først det jeg kaller en ”samlet” modell, hvor *alder ved innvandring* utgjør en uavhengig variabel. Disse kan fortelle oss om de gjennomsnittlige forskjellene i kriminalitet mellom ulike alder-ved-innvandringsgruppene. Ettersom personer som innvandrer etter 15 år innvandrer i løpet av aldersspennet og kun bidrar med informasjon for noen perioder, mistenker jeg imidlertid at det i disse modellen skjuler seg store variasjoner i kriminell aktivitet *over tid* eller ved ulike verdier av aldersvariabelen. Jeg ønsker derfor å få et nærmere innblikk i hvorvidt mønstre og nivåer i den kriminell aktiviteten fortegner seg ulikt for personer som innvandrer ved ulike deler av livsløpet.

Å undersøke hvorvidt sammenhengen mellom *alder* og kriminalitet varierer i ulike alder-ved-innvandringsgrupper, kan gjøres ved å legge inn et samspilledd mellom disse to uavhengige variablene i den ovennevnte modellen. Dette vil imidlertid gjøre tolkningene både tungvinte og uoversiktlige; *alder* har 35 kategorier og *alder ved innvandring* har alt mellom 2 og 50 alt ettersom hvordan man velger å gruppere denne variabelen. Jeg har derfor valgt å estimere det jeg kaller ”separate” modeller for ulike alder-ved-innvandringsgrupper, med den omkostning at koeffisientene på tvers av modeller ikke kan sammenlignes ettersom de er estimert med utgangspunkt i sin respektive referansegruppe.

Innad i hver analysedel estimerer jeg deretter enkle modeller for kun *alder ved innvandring* i den samlede og kun *alder* (fordelt etter *alder ved innvandring*) i de separate, og ”fulle” modeller som også inkluderer innvandrings- og integreringsrelaterte variabler. Denne oppbyggingen gjør det mulig å belyse hvordan betydningen av alder ved innvandring for kriminalitet kan forklares med ulik fordeling på slike konfunderende variabler.

4.5.1 Variabler

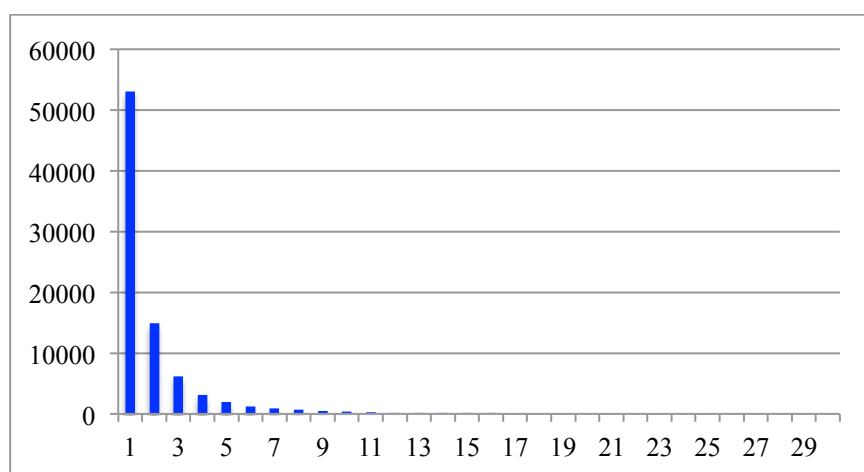
Variablene i disse analysene kan deles inn i tre typer; avhengige, forklarings- og kontrollvariabler. Jeg vil i det følgende redegjøre for hvorfor de er valgt og hvordan de operasjonaliseres, samt gi en kort gjennomgang av hvordan de fordeler seg i de to utvalgene.

4.5.1.1 Avhengige variabler

Med utgangspunkt i skillet mellom kriminell deltakelse og kriminell intensitet, lager jeg to avhengige variabler. I siktelsesdataene finnes en variabel som oppsummerer det totale antallet lovbrudd begått av en person i løpet av et år, og denne danner i sin opprinnelige form utgangspunkt for analysen av *kriminell intensitet*. Variabelen varierer fra 0 til 212, med et gjennomsnitt for *hele* utvalget på 0.12 og et standardavvik på 0.89.

For å undersøke den kriminelle deltakelsen, eller med andre ord andelen gjerningspersoner, koder jeg om denne variabelen til en dikotom variabel med verdiene 0 og 1. ”0” betyr at individet ikke har begått noe lovbrudd det gitte året, mens ”1” betyr at *minst ett* lovbrudd har blitt begått. Totalt sett utgjør dette 84 502 observasjoner og 42 381 personer, eller 5.63 prosent av alle observasjoner og 16.7 prosent av alle personer.³⁰

Med utgangspunkt i *lovbryterne* fordeler variabelen for kriminell intensitet baseres på seg på følgende måte:

Figur 2: Gjennomsnittlig antall lovbrudd per år. 1-30.

N = 84 502

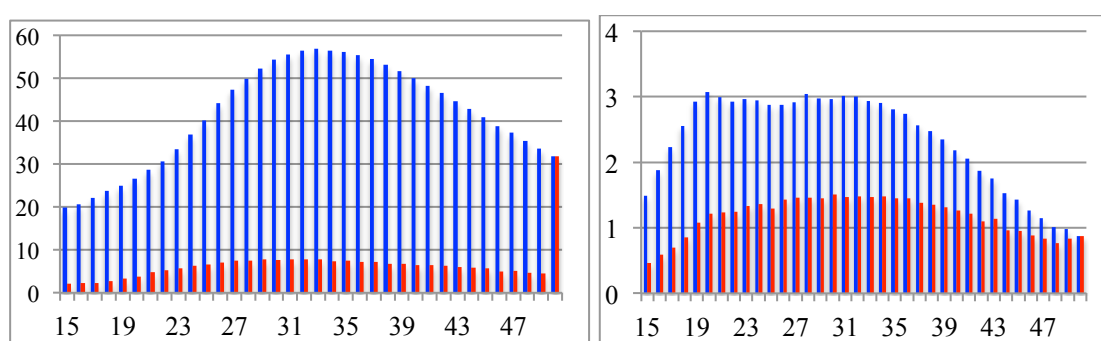
Som vi ser er det flest (med unntak av de som ikke begår noen, og er ekskludert her) som begår kun ett lovbrudd per år, og jeg har kuttet x-aksen ved 30 år ettersom det er såpass få som begår såpass mange eller flere lovbrudd i året. Det maksimale antallet per år er som sagt 212, men det er kun 0.1 prosent av alle observasjoner som inneholder 30 lovbrudd eller mer. Det gjennomsnittlige antall lovbrudd per år (for lovbyterne) er 2.14, med et standardavvik på 3.12.

³⁰ Merk at dette tallet er høyere enn de totale tallene hos Skarøhamar m. fl. (2011), men at dette skyldes at jeg kun har inkludert menn i den mest kriminelt aktive alderen (se også Skarøhamar 2005). Merk også at 46.07 prosent av alle lovbytere begår kun ett lovbrudd, og at 92.13 prosent begår 10 eller færre.

4.5.1.2 Forklaringsvariabler

Forklaringsvariabelen i denne oppgaven ligger i samspillet mellom to andre variabler, nemlig alder og alder ved innvandring.

Alder er en i utgangspunktet kontinuerlig, tidsvarierende variabel som angir alderen til en gitt person i et gitt år. Da alder er en svært sentral forklaringsvariabel for kriminell atferd, ønsker jeg ikke å legge noen begrensninger på kurvens form og benytter derfor alder som kategorisk variabel med ettårige dummyer.³¹ 30 år benyttes som referansekategori i alle modeller, da denne kategorien tillater estimeringer med samme referansegruppe for alle alder-ved-innvandringsgrupper. Denne variabelen fordeler seg på følgende måte i de to utvalgene:

Figur 3: Antall observasjoner (blå søyler) og antall personer (rød søyler, registrert ved siste observasjon) med ulike verdier på aldersvariabelen. Hele utvalget og kun lovbrysterne. Tall i tusen.

Som vi ser er fordelingen av antall observasjoner i de ulike utvalgene ganske ulike; mens kurven for antall observasjoner i hele utvalget har tyngdepunktet sitt mot aldre fra rundt 30 år og oppover, ligger tyngdepunktet i underutvalget av kriminelle mer konsentrert rundt aldersspennet mellom 20 og 30 år. Dette kan knyttes til det kjente mønstre hvor de fleste lovbrudd begås i ungdomsårene (Skarøhamar 2005; Thorsen m. fl. 2009). Merk for øvrig at antallet personer i den øverste alderskategorien for hele utvalget er såpass høyt, fordi de tidsvarierende variablene er gjengitt med utgangspunkt i siste observasjon (som her angir antall personer som har fylt og blitt sensurert ved 50 års alder i løpet av observasjonsperioden).

Alder ved innvandring er en kontinuerlig variabel som angir alderen i året individet fikk godkjent opphold i Norge. Dette er en tidskonstant variabel, som vil være den samme for

³¹ Ettårige alderskategorier vil kunne føre til en kantete og estetisk sett mindre pen kurve enn en kontinuerlig variabel (med evt. annengradsledd), men jeg anser dette som en underordnet prioritering sammenlignet med best mulig kontroll for alder. I en senere analyse hvor mønsteret er kjent vil dette evt. kunne løses annerledes.

alle observasjoner for en gitt person. Med utgangspunkt i tidligere studier som retter fokus mot betydningen av språklæring og utdanningskompetanse for vellykket integrering (f. eks. Bleakley og Chin 2010; Böhlmark 2008, 2009), samt utdanningsløpet som en viktig del av aldersstruktureringen i Norge (Settersten 2004), velger jeg å gruppere alder-ved-innvandringsvariabelen med utgangspunkt i det norske utdanningssystemet.³² Dette gir følgende syv kategorier; 0-6 år (før skolealder), 7-12 år (barneskolealder), 13-15 år (ungdomsskolealder), 16-18 år (videregående skolealder), 19-24 år (alder før høyere utdanning), og to øvrige kategorier på 25-29 år og 30-50 år. Den øverste gruppen holdes såpass stor av to grunner; for det første for å tillate estimeringer av modeller med samme referansekategori for alle grupper, og for det andre for å sikre tilstrekkelig antall observasjoner med positivt utfall på den avhengige variabelen i en periode i livet der kriminaliteten er lav. Disse grupperingene danner egne underutvalg for de separate analysene, og den eneste gangen denne variabelen utgjør en egen uavhengig variabel er i de samlede modellene. Her benyttes 19-24 år som referansekategori, da dette er gruppen med flest observasjoner blant lovbrysterne.

4.5.1.3 Kontrollvariabler

Kontrollvariablene i denne oppgaven velges med utgangspunkt i at de teoretisk sett kan tenke seg å skape en eventuell spuriøs sammenheng mellom alder ved innvandring og registrert kriminalitet. Noen vil kunne knyttes til systematisk seleksjon, i den forstand at det ikke er tilfeldig ved hvilken alder personer med ulik innvandringsbakgrunn kommer til Norge, og andre knytter seg til empirisk befestede variasjoner i forutsetningene for integrering og gode levekår som (teoretisk sett) kan antas å henge sammen med tilbøyeligheten til å begå kriminalitet.

Fødeland er en tidskonstant, kategorisk variabel som viser til fødelandet for personen som har innvandret til Norge.³³ Jeg ønsker å beholde mest mulig av heterogeniteten som knyttes til landbakgrunn, og lager derfor egne variabler for enkeltland hvor det var bosatt minst 4000 personer i Norge per utgangen av 2008 (se Skarøhamar m. fl. 2011). Unntakene er Oseania som beholdes som egen gruppe selv om det er færre enn 4000 personer som har innvandret herfra, og de nordiske landene som grupperes sammen selv om tallene for hvert enkeltland er høyere. Land som er representert av færre personer enn dette grupperes i tråd

³² Alderen for påbegynt skolegang gikk ned fra 7 til 6 år etter Reform 97 (NOU 2003:Kapittel 12.2), men dette er såpass sent at ingen i utvalget vil ha begynt på skolen i denne alderen.

³³ Ofte mors bosted ved personens fødsel (Henriksen m. fl. 2010:12).

med SSBs standard i ”øvrige” grupper basert verdensdel. I tabellene vil disse ”øvrige” gruppene av plassmessige hensyn kun oppgis som verdensdeler, men de viser i alle tilfeller til de landene innen verdensdelen som *ikke* har en egen kategori. Som referansekategori for denne variabelen velger jeg personer fra ”øvrige afrikanske land”, ettersom dette er den største gruppen det gir mening å diskutere i lys av referansekategoriene fra de andre variablene.

Innvandringsgrunn er også en tidskonstant kategorisk variabel, som angir på hvilket grunnlag den enkelte innvandrers har fått godkjent opphold i Norge (Henriksen m. fl. 2010:35). Statistikken for innvandringsgrunn skiller mellom arbeid, familie, flukt og utdanning, og ettersom vi mangler informasjon om innvandringsbakgrunnen til enkelte innvandrere (de fleste fra nordiske land) lager jeg en egen kategori kalt ”ukjent”. Som tidligere setter jeg den største gruppen i referansekategorien, og for denne variabelen er det ”flukt”.

Utdanningsnivå er en tidsavhengig, kategorisk variabel som defineres etter norsk standard for utdanningsgruppering (NUS 2000)³⁴. Jeg benytter en femdelt inndeling, og skiller mellom ”ingen utdanning”, ”barneskole-”, ”ungdomsskole-”, ”videregående-” og ”høyere utdanning”. Ettersom vi mangler informasjon om utdanningsnivået til svært mange innvandrere (Østby 2004:8) lager jeg også en egen kategori kalt ”ukjent”, slik at disse personene ikke havner utenfor analysen. Da dette i stor grad er snakk om personer fra nordiske land vil det være feil å slå disse sammen med kategorien for ”ingen utdanning”.

Tilknytning til arbeidslivet er en dikotom variabel som med utgangspunkt i Ugreninov (2003) og Skarðhamar m. fl. (2011) skiller mellom personer som har en yrkesinntekt lavere (0) eller høyere (1) enn to ganger folketrygdens grunnbeløp (Skatteetaten 2012). Hensikten med denne variabelen er ikke å undersøke betydningen av inntekt eller inntektskilde (for eksempel lønn, trygd, pensjon osv.) i seg selv, men å undersøke de mer sosiale betydningene av å ha en tilknytning til den yrkesaktive delen av befolkningen (jf. Sampson og Laub 1993). Yrkesinntekten består av både lønn og kapitalinntekter, og for personer som har avskrivninger på eget firma eller lignende kan dette beløpet bli kunstig lavt. Alternativet er imidlertid å basere denne variabelen kun på lønnsinntektene, men dette vil utelate alle selvstendige næringsdrivende og føre til at enda flere personer havner i feil kategori.

³⁴ Se http://www.ssb.no/emner/04/90/nos_c617/nos_c617.pdf.

Norskgift er en dikotom variabel som skiller de som er gift med en person i majoritetsbefolkningen (1) og de som ikke er det (0)³⁵. Koblingen mellom partnere gjøres med utgangspunkt i registrert fødeland, og det er derfor kun personer som selv har innvandret som kan utgjøre ”ikke-norske” partnere. Tanken bak denne variabelen er ikke at det å være gift med en ”norsk” person i seg selv er av betydning for kriminell aktivitet, men at dette er et (av flere) mål på sosial integrering i det norske samfunnet som har vist seg å også henge sammen med alder ved innvandring (Åslund m. fl. 2009). Ekteskap har i seg selv vist seg å ha en preventiv innvirkning på kriminell aktivitet (f.eks. Monsbakken, Lyngstad og Skarøhamar 2012; Sampson og Laub 1993), og en eventuell sammenheng kan med fordel utdypes nærmere i en senere studie.

4.5.1.4 Uavhengige variabler: Oppsummering og fordeling

Ser vi nærmere på hvordan de uavhengige variablene fordeler seg i de to utvalgene, kan dette oppsummeres i følgende tabell. Merk at tallene for tidsvarierende variabler for *person* er beregnet med utgangspunkt i siste observasjon, og således er å regne som en maksimumsverdi på de kumulative variablene. Det er tallene fra *observasjonene* som ligger til grunn for analysen, og forskjellen i tallene for person og observasjon skyldes ulik botid for de ulike personene som dermed har bidratt med ulikt antall observasjoner til datamaterialet.

Tabell 1: Utvalgenes fordeling på de uavhengige variablene. Observasjoner og personer (ved siste observasjon). Antall og prosent

	Observasjon/personår				Personer			
	Antall		Prosent		Antall		Prosent	
	<i>Netto-utvalg</i>	<i>Lov-brytere</i>	<i>Netto-utvalg</i>	<i>Lov-brytere</i>	<i>Netto-utvalg</i>	<i>Lov-brytere</i>	<i>Netto-utvalg</i>	<i>Lov-brytere</i>
Alder (gj.s)	33.77	30.49			35.43	32.41		
Innv.alder								
0-6	68406	7236	4.56	8.56	8186	2855	3.47	6.74
7-12	97932	11280	6.53	13.35	11267	4291	4.78	10.12
13-15	68775	6620	4.59	7.83	7898	2757	3.39	6.51
16-18	99356	7704	6.63	9.12	12448	3627	5.28	8.56
19-24	358590	19913	23.91	23.57	50612	10041	21.47	23.69
25-29	364501	15949	24.29	18.87	55649	8822	23.61	20.82
30-50	442067	15800	29.48	18.70	89570	9988	38.00	23.57
Fødeland								
Norden	237584	8187	15.84	9.69	44514	4922	18.88	11.61
V.Europa	54905	1277	3.66	1.51	9761	822	4.14	1.94
Nederland	19841	310	1.32	0.37	3272	217	1.39	0.51

³⁵ Både de som *ikke* er gift og de som *er* gift men med en person fra et annet land

Tyskland	46416	848	3.10	1.00	9777	571	4.15	1.35
St.britannia	65727	1177	4.38	1.39	10867	773	4.16	1.82
Øst-Europa	62889	3361	4.19	3.98	13209	1860	5.60	4.39
Bosnia-Her.	59235	2914	3.95	3.46	3656	1563	2.70	3.69
Kosovo	43520	4498	2.90	5.32	6224	2106	2.64	4.97
Polen	50206	1625	3.35	1.92	20 372	1060	8.64	2.50
Russland	16353	1060	1.09	1.25	3556	681	1.51	1.61
Asia	50821	2776	3.39	3.29	8478	1405	3.60	3.32
Afghanistan	15923	1058	1.06	1.25	3170	697	1.34	1.64
Filippinene	14058	556	0.94	0.66	1738	300	0.74	0.71
India	27874	1015	1.86	1.20	4008	556	1.70	1.31
Irak	71930	7128	4.80	8.44	10225	3760	4.34	8.87
Iran	71215	6370	4.75	7.54	7238	2780	3.07	6.56
Kina	18511	387	1.23	0.46	3100	272	1.32	0.64
Pakistan	86325	6597	5.74	7.81	8955	2918	3.80	6.89
Sri Lanka	56548	2612	3.77	3.09	5239	1441	2.22	3.40
Thailand	7044	497	0.47	0.59	1106	208	0.47	0.49
Tyrkia	57632	3969	3.84	4.70	6288	1925	2.67	4.54
Vietnam	74427	4750	4.96	5.62	6002	2163	2.55	5.10
Afrika	100803	7266	6.72	8.60	15046	3287	6.38	7.76
Marokko	30831	3054	2.06	3.61	2963	1153	1.26	2.72
Somalia	55476	6092	3.70	7.21	8054	2560	3.42	6.04
Sør- og m.- Amerika	22461	1434	1.50	1.70	3714	678	1.58	1.60
Chile	37072	3028	2.47	3.58	3572	1280	1.52	3.02
N.Amerika	37153	551	2.48	0.65	7358	351	3.12	0.83
Oseania	6847	96	0.85	0.11	1559	72	0.66	0.17
Innv.grunn								
Arbeid	155879	2618	10.39	3.10	50 524	2166	21.43	5.11
Familie	221626	15 864	14.78	18.77	32 941	7898	13.97	18.64
Flukt	530379	41 631	35.37	49.27	60 683	19850	25.32	46.84
Utdanning	58325	643	3.89	0.76	14 599	459	6.19	1.08
Ukjent	533418	23 746	35.57	28.10	76 974	12008	32.65	28.33
Utd.nivå								
Ingen	12 672	900	0.85	1.07	1340	455	0.57	1.07
Barneskole	34 839	2629	2.33	3.11	3488	1254	1.48	2.96
Ugd.skole	137883	13 873	17.42	16.42	14 094	5618	5.98	13.26
Vgs.	519645	36 160	34.65	42.79	51 031	17718	21.65	41.81
Høyere utd.	290385	8156	19.36	9.65	21 724	5167	12.19	12.19
Ukjent	504140	22 784	33.62	26.96	137044	12169	58.14	28.71
Arb.tilkn.	787398	32 325	52.51	38.25	116645	19957	49.48	47.09
Norskgift	297653	12 190	19.85	14.43	33 822	6510	14.35	15.36
Totalt	1499627	84 502	100 %	100 %	235721	42381	100 %	100 %

Den gjennomsnittlige alderen for alle observasjoner er 33.77 år, mens den i utvalget for lovbrudd er noe lavere (30.49). Dette mønsteret kjenner vi igjen fra Figur 3, hvor det er flere

observasjoner med lavere verdier på aldersvariabelen blant lovbyterne enn i nettutvalget. Det er flest personer som innvandrer når de er mellom 30 og 50 år, mens det blant lovbyterne er flest personer som innvandrer i en alder mellom 19 og 24 år. Det er gjennomgående færre personer og observasjoner i de lavere alder-ved-innvandringsgruppene, men til og med gruppen for 19-24 år ser vi at det er høyere andeler både personer og observasjoner blant lovbyterne enn i nettutvalget.

Videre er det flest personer fra nordiske land, både i nettutvalget og blant lovbyterne. Blant lovbyterne er det også en relativt høy representasjon av personer fra Irak (8.87 prosent) og øvrige afrikanske land (7.76 prosent). Blant det totale antallet *observasjoner* i lovbruddsutvalget er det en høyere andel fra øvrige afrikanske land, Pakistan og Norden (med henholdsvis 8.6, 7.81 og 9.69 prosent). Lavest andeler både personer og lovbytere kommer fra Oseania og Thailand.

For variabelen for innvandringsgrunn er det flest personer med såkalt ”ukjent” innvandringsgrunn, noe som i hovedsak dreier seg om innvandrere fra blant andre nordiske land som ikke trenger å søke om opphold på samme grunnlag som andre (Henriksen m. fl. 2010:35, UDI 2012a). Blant lovbyterne er det en betydelig overrepresentasjon av flyktninger, som bidrar med hele 49.27 prosent av alle lovbruddsobservasjoner. Utdanningsinnvandrere er underrepresentert blant både lovbytere og i utvalget totalt sett, mens det er andelsmessig flere familieinnvandrere i lovbruddsutvalget enn i nettutvalget.

Samlet sett er det flest personer som ved siste observasjon med ukjent utdanningsnivå. Dette er som i andre ukjent-kategorier personer fra nordiske land, eller personer som innvandrer fra land hvor utdanningsinformasjon er vanskelig å oppdrive. Utover dette er det flest både observasjoner og personer i begge utvalg med videregående utdanning, mens det er færrest med ingen utdanning. Vi ser at det for både observasjoner og personer er betydelig høyere andeler med lavere utdanningsnivåer (til og med videregående skole) i lovbruddsutvalget, enn det er totalt. At personer med lavt utdanningsnivå er overrepresentert blant kriminelle kjenner vi også igjen fra andre studier (Evensen 2009; Skarðhamar 2005).

Andelen med god tilknytning til arbeidsmarkedet er større i nettutvalget enn i underutvalget, og forskjellen er størst når vi ser på observasjonene. Det samme mønsteret gjelder for andelen som er gift med en person i majoritetsbefolkningen, og dette kan skyldes at person-tallene bygger på siste observasjon og at de fleste her er i en alder hvor ekteskap og arbeidstilknytning er mer naturlig mens kriminalitet ikke er det.

4.6 Statistiske analysemetoder

I dette delkapitlet presenterer jeg de statistiske metodene jeg benytter meg av for å gi svar på problemstillingene mine. Jeg estimerer to ulike generaliserte lineære modeller (Nelder og Wedderburn 1972); én modell for kriminell deltakelse (logit), og én for kriminell intensitet (negativ binomisk).³⁶ Jeg presenterer de sentrale egenskaper ved disse modellene, samt viktige betraktninger og vurderinger knyttet til både valg av modeller og tolkninger av estimatene.

4.6.1 Logistisk regresjon

Gitt at den avhengige variabelen i analysens første del er dikotom, velger jeg å estimere en logistisk regresjonsmodell for andeler eller sannsynligheter. Dette løser utfordringer knyttet til ikke-lineære sammenhenger mellom X og Y (som ved dikotome utfall er s-formet), prediksjoner utenfor det nødvendige intervallet mellom 0 og 1, og manglende homoskedastisitet (lik variasjon i restleddene) – problemer som kan oppstå dersom man estimerer et dikotomt utfall i en vanlig lineær (OLS) modell (Ringdal 2001; Skog 2004).

En av de sentrale forutsetningene i den logistiske regresjonsmodellen er at observasjonene er uavhengige av hverandre (Skog 2004:380), og en panel- eller longitudinell datastruktur som den jeg benytter meg av her bryter med denne forutsetningen ettersom hver person bidrar med mer enn én observasjon. Dette kan gjøre at variasjonen i data fremstår som mindre enn den er, og at standardfeilene som en konsekvens av dette blir feilaktig lave. For å ta hensyn til denne nivåforskjellen (dvs. innad i og mellom personer) i en hierarkisk eller gruppert datastruktur, kan man estimere en såkalt *random effects modell* som splitter residualvariasjonen opp i komponenter som hører til hvert enkelt nivå (Goldstein 1995). Det er imidlertid *standardfeilene* som i hovedsak påvirkes av at nivåforskjellene i variasjonen overses, mens selve *punktestimatene* i all hovedsak forblir de samme (se Noortgate, Opdenakker og Onghena 2005:292). I mine analyser er det aldersestimatene som er under fokus, og ettersom disse er delt opp i ettårige kategorier vil hver person kun bidra med én observasjon per variabelverdi (se Lyngstad og Skarðhamar (2011b:14) for et tilsvarende eksempel). Jeg velger derfor å estimere vanlige logistiske modeller, og heller være spesielt

³⁶ Estimert med henholdsvis LOGISTIC og GENMOD-prosedyrer i SAS.

oppmerksom på estimerer hvis p-verdier er nærme 0.05 slik at sjansene for å begå en type I-feil³⁷ øker.

Andre forutsetninger for den logistiske modellen knytter seg til en s-formet sammenheng mellom uavhengig og avhengig variabel dersom den avhengige er lineær, men ettersom alle variablene i mine modeller er dummyvariabler er ikke dette en relevant problemstilling (Skog 2004:380). Videre er det en forutsetning at det ikke finnes bakenforliggende variabler som både påvirker avhengig og uavhengig variabel (dvs. at sammenhengen er spuriøs) (Skog 2004:381), og dette tas hensyn til på best mulig måte ved å inkludere alle tilgjengelige variabler som kan tenkes å påvirke sammenhengen mellom *alder ved innvandring* og kriminell aktivitet.

Kjernen i logistisk regresjon er den logistiske transformasjonen, som koder andeler eller sannsynligheter om til såkalte *logits* eller logistiske odds. Dette innebærer en overgang fra absolutte til relative forskjeller, og vi får en regresjonsmodell hvor *logiten* til Y er en lineær funksjon av alle X. Formelen er som følger:

$$\log\left(\frac{P}{1-P}\right) = \alpha + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_k X_{ik}$$

(Skog 2004:358)

P er sannsynligheten for at $Y_i=1$, eller med andre ord at det har skjedd minst ett lovbrudd det gitte året. i viser til individer, og modellen har k uavhengige variabler. α er konstantleddet, $\beta_{1...k}$ er regresjonsparametrene for de uavhengige variablene, og X_i viser til individets verdi på hver variabel. Logit-estimatene angir endringen i den predikerte logiten som følge av én enhets økning i den uavhengige variabelen, gitt at de andre variablene i modellen holdes konstante. En positiv logit betyr at andelen som har 1 på den avhengige variabelen er høyere blant personene med variabelverdien enn blant personene i referansekategorien, og tilsvarende betyr en negativ logit at andelen er lavere. Utover dette gir selve tallverdien til koeffisienten liten mening (Ringdal 2001), og mitt fokus vil ligge på tolkninger i odds- og sannsynlighetsskalaen.

Med utgangspunkt i logiten kan vi regne tilbake til odds og deretter til sannsynligheter. Oddsen angir forholdet mellom to sannsynligheter, og hver logit kan dermed

³⁷ Å feilaktig forkaste nullhypotesen, dvs. å konkludere med at det er en sammenheng mens det egentlig ikke er det (Ringdal 2001:78).

uttrykkes som en oddsrate eller som forholdet mellom to odds. Odds og oddsrater regnes ut på følgende måte:

$$\text{Odds} = \frac{Y}{1-Y} = e^{b_0} * (e^{b_1})^X$$

$$\text{Oddsraten (OR)} = \frac{\text{Odds}(X+1)}{\text{Odds}(X)} = e^{b_1}$$

Skog (2004:370)

Oddsraten forteller hvor mange ganger større eller mindre oddsen for å ha et positivt utfall på den avhengige variabelen (dvs. å ha begått minst ett lovbrudd) er for den gitte variabelverdien i forhold til referansegruppen, og vi kan regne ut prosentvise forskjeller i odds gjennom formelen $(100(OR-1))$ (Ringdal 2001:414). Å basere tolkningen av resultatene i oddsskalaen gir med andre ord mer substansiell mening enn tolkninger i logit-skalaen, og i tilfeller hvor jeg presenterer resultatene i tabellform vil jeg benytte meg av oddsrater og tilhørende p-verdier.³⁸

En tredje mulighet er å regne de observerte logitene tilbake til sannsynligheter eller andeler gjennom den inverse transformasjonen

$$P = \frac{\text{Odds}}{1+\text{Odds}} = \frac{\exp(\alpha + \beta_1 x_{i_1} + \beta_2 x_{i_2} + \dots + \beta_k x_{i_k})}{1 + \exp(\alpha + \beta_1 x_{i_1} + \beta_2 x_{i_2} + \dots + \beta_k x_{i_k})}$$

Skog (2004:358)

Denne inverse transformasjonen tar utgangspunkt i at vi setter inn gitte verdier på de uavhengige variablene i den predikerte regresjonslikningen, og regner ut de predikerte sannsynligheter for denne gitte gruppen. Ettersom tolkninger i sannsynlighetsskalaen innebærer at vi også inkluderer referansekategorien i prediksjonene, vil hovedtyngden i tolkningene ligge her. For de fulle modellene er dermed et sentralt spørsmål hvilke verdier (eller med andre ord hvilke(n) gruppe(r)) jeg skal predikere sannsynligheter for, og ettersom jeg ikke har noen teoretisk motivasjon til å vektlegge noen grupper fremfor noen andre vil jeg predikere de *gjennomsnittlige* andelene gjerningspersoner i hvert utvalg. Før jeg i neste delkapittel går nærmere inn på hvordan jeg gjør dette, vil jeg ta opp noen generelle utfordringer knyttet til sammenligninger av grupper og grupperte modeller som baseres på resultater fra logistiske regresjonsmodeller.

³⁸ Estimer og standardfeil vil ligge i vedlegg A.

Målet med å inkludere de ovennevnte kovariatene er å sammenligne den predikerte andelen gjerningspersoner i de ulike underutvalgene (dvs. alder-ved-innvandringsgruppene) dersom disse teoretisk sett er likt fordelt på de uavhengige variablene. Med andre ord ønsker jeg å sammenligne predikerte andeler *på tvers* av underutvalg, og til forskjell fra lineære modeller kan dette være problematisk. I den logistiske transformasjonen gjør man visse forutsetninger om restleddet, nærmere bestemt at dette følger en standard logistisk fordeling med en fast varians på 3.29. Dette innebærer at enhver økning i den forklarte variansen (enten gjennom introduksjon av nye variabler, eller på grunn av ulik forklart varians i ulike underutvalg) tvinger både den totale variansen og dermed også nivået til den avhengige variabelen til å øke. Dermed øker også parameterestimatet til de uavhengige variablene, da de nå uttrykker endringen i Y i en annen målestokk (Mood 2010).

Ettersom fenomenene jeg søker å belyse i denne oppgaven er av svært kompleks karakter, er det imidlertid lite sannsynlig at mine (relativt sett få) uavhengige variabler vil påvirke den uobserverte heterogeniteten i så stor grad at det får substansielle konsekvenser for estimatene. Mood (2010) benytter eksempler hvor den uobserverte heterogeniteten består av én enkel variabel, mens denne i virkeligheten vil bestå av en lang rekke variabler (Mood 2012:71). Å inkludere eller utelate én enkel variabel vil dermed ikke ha like stort utslag for estimatene i modeller hvor den uforklarte variansen uansett er stor, som det man kan observere i hennes eksempler. For å forsikre meg om at dette allikevel ikke utgjør en svakhet ved resultatene, har jeg estimert lineære modeller (hvis estimerer ikke påvirkes av graden av uobservert heterogenitet) som kontroll for hver logistiske modell.³⁹ Disse viser gjennomgående samme mønster som de logistiske, og vi kan derfor gå ut ifra at det *ikke* er forskjeller i graden av uobservert heterogenitet som fører til variasjoner i den kriminelle deltakelsen mellom ulike alder-ved-innvandringsgrupper og grupperte regresjonsmodeller (dvs. ”enkle” og ”fulle”). Med dette som utgangspunkt går jeg nå over til å beskrive hvordan jeg har gått fram for å gi predikerte sannsynligheter som er sammenlignbare på tvers av ulike underutvalg eller alder-ved-innvandringsgrupper.

4.6.1.1 Predikert andel gjerningspersoner

Når man regner tilbake til sannsynligheter er det av sentral betydning hvilke verdier man setter inn for x i den estimerte regresjonslikningen. I mine modeller har jeg tre sentrale muligheter; å predikere andelen gjerningspersoner for *gitte kombinasjoner* av de uavhengige

³⁹ Disse kan fremlegges ved behov.

variablene, å predikere andelen gjerningspersoner for *populasjonsgjennomsnittet*, eller å predikere andelen gjerningspersoner for *gruppe-* eller *alder-ved-innvandringsgjennomsnittet*. Som nevnt har jeg ingen grunn til å vektlegge noen grupper fremfor andre, og gitt at antallet kovariater er såpass stort vil det bli tungvint å få inntrykk av den totale lovbruddsaktiviteten gjennom den førstnevnte måten. Spørsmålet er dermed hvilke gjennomsnittsverdier jeg skal legge inn for x i utregningene.

Hensikten med å inkludere kontrollvariabler i denne analysen er å undersøke hvorvidt forskjeller i kriminalitet i ulike alder-ved-innvandringsgrupper skyldes at disse er ulikt sammensatt på innvandrings- og integreringsrelaterte variabler *ved en gitt alder* (jf. den andre underproblemstillingen i Kapittel 1). Å på ”tradisjonelt vis” legge *gruppegjennomsnittene* for hver variabel inn som x i den predikerte regresjonslikningen, vil føre til kontroll for disse variablene *innad* i hvert underutvalg eller med andre ord mellom den *enkle* og den *fulle* modellen. Målet er imidlertid å kunne uttale meg om de relative forskjellene mellom *grupper* på et gitt *tidspunkt*, og jeg har derfor valgt enn noe annen tilnærming.

Som nevnt i kapittel 4.2 består datamaterialet av variabler som er både tidskonstante og tidsvarierende, og for disse velger jeg to ulike løsninger. For de *tidskonstante* legger jeg inn *populasjonsgjennomsnittet* for fordelingen på hver respektive variabel, slik at endringene i kurvene *ikke* skyldes at personer fra for eksempel ulike land (som har varierende andel gjerningspersoner) innvandrer ved ulike aldre. Dette betyr at jeg istedenfor å la kurven til en gitt alder-ved-innvandringsgruppe predikeres med utgangspunkt i den faktiske sammensetningen på de tidskonstante variablene, ”veker” de estimerte koeffisientene slik at prediksjonen blir slik den ville vært *dersom* gruppen hadde vært likt sammensatt som resten av utvalget. For alle *tidsvarierende* variabler (med unntak av alder, som beholdes som en vektor av ettårige alders-dummier) legger jeg så inn *aldersgjennomsnittet* for hver respektive variabel, slik at hvert underutvalg eller alder-ved-innvandringsgruppe teoretisk sett er likt fordelt på disse variablene ved en gitt *alder*.⁴⁰ Dette gjør at variabler som kun er relevante ved noen aldre ikke påvirke prediksjonene utover nettopp på disse tidspunktene i livsløpet.

For å illustrere denne fremgangsmåten med et enkelt eksempel, kan vi se for oss at data består av personer mellom 15 og 50 år (hvor 30 utgjør referanseverdi), som kommer fra enten europeiske eller fra ikke-europeiske land, og som enten har lavere eller har høyere

⁴⁰ Begge gjennomsnittene i både logit- og negativ-binomiske modeller beregnes ved *means*-prosedyren i en SQL-kode, og koblingen mellom parameterestimer og gjennomsnitt gjøres ved bruk av PROC SCORE for å minimere sjansene for at manuelle regnefeil skal påvirke resultatene.

utdanning. De førstnevnte gruppene utgjør referansegruppen, som for gruppen som innvandret før skolealder (delvis basert på koeffisientene i Vedleggstabell A2) har en logit på -1.5065. Logiten for de andre variablene er 0.223 for ”ikke-europeiske land” og -1.2798 for ”høyere utdanning”. Sier vi at utvalget ved 30 års alder (som ved alle andre aldere) er fordelt 40/60 på den tidskonstante variabelen, og (kun ved 30 år) 20/80 på den tidsvarierende, vil vi få en predikert logit på $-1.5065 + (0.6 \cdot 0.223_{\text{ikke-europeisk}}) + (0.8 \cdot -1.2798_{\text{høyere utdanning}}) = -1.5065 + 0.1338 - 1.0238 = -2.3965$. Dette tilsvarer en predikert andel lovbreakere ved 30 år på $(\exp(-2.3965) / (1 + \exp(-2.3965))) = 0.08$. Dette er med andre ord den predikerte andelen gjerningspersoner blant personer som innvandret før barneskolealder idet de er 30 år, som kan sammenlignes med andelen i en enkel modell for samme underutvalg hvor kun alder er uavhengig variabel.⁴¹

Å regne ut predikerte ”gruppegjennomsnittsandeler” på denne måten vil imidlertid gjøre verdiene sensitive for den relative *sammensetningen av hvert underutvalg*, og dermed ikke gjøre det mulig for meg å sammenligne andelen på tvers av underutvalgene slik jeg ønsker. Målet blir dermed å holde de x som settes inn for de uavhengige variablene konstante på tvers av modeller, og kun la prediksjonene påvirkes av de relative *andelen* gjerningspersoner i hvert utvalg (uttrykt ved koeffisientene). For å oppnå dette setter jeg inn *populasjonsgjennomsnittet* for de tidskonstante variablene, og *aldersgjennomsnittene* for de tidsvarierende. Alderen lar jeg løpe som en ettårig vektor. Sier vi for enkelhetsskyld at det ovennevnte utvalget består av like mange personer fra europeiske som ikke-europeiske land, og ved 30 års alder har like mange med lav som med høy utdanning, vil vi få en predikert logit basert på likningen: $-1.5065 + (0.5 \cdot 0.223_{\text{ikke-europeisk}}) + (0.5 \cdot -1.2798_{\text{høyere utdanning}}) = -1.5065 + 0.115 - 0.6395 = -2.031$, som tilsvarer en predikert andel på 0.116.

Som vi ser er ikke disse andelen like, noe som rett og slett skyldes at de viser forskjellige ting. Den første andelen på 0.08 gjelder for den gjennomsnittlige alder-ved-innvandringsgruppen *slik den faktisk er sammensatt*, mens andelen på 0.116 angir den predikerte andelen *dersom alder-ved-innvandringsgruppen var likt sammensatt* som i de øvrige underutvalgene. Den sistnevnte verdien påvirkes altså av de estimerte regresjonskoeffisientene, som vil variere mellom ulike alder-ve-innvandringsgrupper, men *ikke* av den unike sammensetningen i hver gruppe. Når dette gjøres for alle underutvalg vil man kunne sammenligne det relative forholdet mellom dem, og samlet sett gjør denne

⁴¹ Dersom vi regner ut for andre aldere enn referansegruppen (30 år) vil denne koeffisienten alltid ganges med 1, ettersom aldersvariabelen beholdes som en ettårig vektor.

fremgangsmåten at jeg kan fjerne en eventuell forskjell i kriminell deltakelse *ved en gitt alder* som skyldes at personer som innvandrer i ulike deler av livsløpet har forskjellig utdanningsnivå, tilknytning til arbeidsmarkedet osv. *ved denne alderen*. Samlet sett gir dette følgende likning som grunnlag for prediksjonene:

$$P = \frac{\exp(\alpha + \sigma K + \delta T + \beta A)}{1 + \exp(\alpha + \sigma K + \delta T + \beta A)}$$

der α er konstantleddet for hver enkel modell, som har en vektor σ som uttrykker populasjonsgjennomsnittene for hver tidskonstante variabel K , en vektor δ som uttrykker aldersgjennomsnittet for tidsvarierende variabel T , og en vektor β som uttrykker verdiene på aldersvariabelen A . Dette gir en predikert andel gjerningspersoner ved en gitt alder for en gitt alder-ved-innvandringsgruppe, som (hypotetisk sett) er likt sammensatt som resten av underutvalgene med tanke på tidskonstante egenskaper, og likt sammensatt som alle andre underutvalg *som befinner seg i Norge* ved denne alderen med tanke på de tidsvarierende egenskapene. Å holde x (eller alders- og utvalgsgjennomsnitt) konstant for alle underutvalg fører med andre ord til at nivåene mellom disse gruppene er på samme skala, og således er sammenlignbare.

Denne likningen, eller nærmere bestemt bruken av disse verdiene for x , har imidlertid to sentrale implikasjoner for hvilke mønstre og konklusjoner vi kan trekke på bakgrunn av resultatene. For det første fører bruken av aldersgjennomsnitt til at vi ikke kan forvente å observere den samme utjevningen i andelen gjerningspersoner ved ulike aldre som ellers ville fulgt av en (gruppe)gjennomsnittlig kontroll for de uavhengige (og alderskorrelerte) variablene. For eksempel vil en slik bruk av kontrollvariabelen for arbeidstilknytning fjerne endringene i alderskurven som skyldes at yngre personer sjeldnere har jobb en godt voksne, mens den i min modell kun vil fjerne forskjellen mellom alder-ved-innvandringsgruppene som skyldes ulik arbeidstilknytning ved en gitt alder.

For det andre fører bruken av samme x for alle underutvalgene til at skalaen for Y i den enkle og den fulle modellen ikke er den samme, som følge av at verdiene til gjennomsnittene forskyver skalaen som Y beskrives på. Ved å sette inn underutvalgsgjennomsnittet (for f.eks. gruppen som innvandret mellom 0-6 år) for x ville jeg hatt mulighet til å vurdere endringen i nivået mellom de to modellene, men dette ville som beskrevet gått på bekostning av sammenligne forholdet mellom alder-ved-innvandringsgruppene. Dermed ville det blitt umulig å svare på underproblemstillingen som spør hvorvidt betydningen av alder

ved innvandring *ved en gitt alder* endres etter kontroll for mulig konfunderende variabler. Jeg vil basert på dette kun kommentere de relative forskjellene innenfor de enkle og de fulle modellene.

4.6.2 Negativ binomisk regresjon

For å modellere gjentatte hendelser eller såkalte telle-data er den log-lineære modellen svært utbredt (Pedan 2001), og gitt at de avhengige variablene i mine analyser er høyreskjeve og med lavt gjennomsnitt er Poisson-modellen et naturlig utgangspunkt. Denne forutsetter imidlertid et 1-til-1 forhold mellom gjennomsnittet og variansen i den avhenge variabelen, og å bryte denne forutsetningen vil føre til for små standardfeil som følge av enten over- eller underspredning (Pedan 2001). Den avhengige variabelen i mine analyser har et gjennomsnitt på 2.14 og en varians på 9.73 ($\text{std.a.}^2 = 3.12^2$), og å estimere en Poisson-modell på disse variablene vil føre til modeller med såkalt overspredning og økt sannsynlighet for å begå en type I-feil. Jeg velger derfor å erstatte Poisson-modellen med en såkalt negativ binomisk regresjonsmodell, da denne er mer fleksibel og tillater større spredning i data.⁴² Dette skyldes at forholdet mellom variansen og gjennomsnittet for den negativ binomiske fordelingen har formen $\text{Var}(Y_i) = \mu + k\mu^2$ (Pedan 2001:3), hvor k er en ekstra spredningsparameter som må estimeres eller settes til en fast verdi.⁴³ Som følge av dette er spredningen i en negativ-binomisk fordeling alltid større enn spredningen i en Poisson-modell med samme gjennomsnitt (Pedan 2001).

Den negativ binomiske modellen benytter på samme måte som Poisson-modellen den naturlige logaritmen (log) som ”link funksjon”, og regresjonsligningen er som følger:

$$\text{Log}(\mu) = \alpha + \beta_1 x_{i1} + \beta_2 x_{i2} + \dots + \beta_k x_{ik}$$

Pedan (2001:1)

Den avhengige variabelen i denne modellen er med andre ord den naturlige logaritmen til det forventede (gjennomsnittlig) antallet lovbrudd per år, uttrykt som en lineær funksjon av de uavhengige variablene i modellen (Lavery 2010). Regresjonskoeffisientene i denne modellen angir følgelig endringen i det logaritmiske gjennomsnittet dersom den uavhengige variabelen endres med én enhet, gitt at de andre kovariatene holdes konstant. Modellen vil i tillegg til de uavhengige variablene inneholde spredningsparameteret, som angir spredningen i modellen.

⁴² Se Tabell B3 i Vedlegg B for en sammenligning av spredning og *model fit* i Poisson- og NB-modell.

⁴³ I alle mine modeller estimeres spredningsparameteren ved *Maximum Likelihood*.

Verdier over 1 er et tegn på overspredning, mens verdier nærmere 0 indikerer at fordelingen nærmer seg en Poissonfordeling (Pedan 2001).

På samme måte som for den logistiske modellen vil jeg predikere gjennomsnittlige antall lovbrudd ved hver alder ved å sette inn de respektive populasjons- og aldersgjennomsnittene for de tidskonstante og de tidsvarierende estimatene. Forskjellen ligger hovedsakelig i formelen som ligger til grunn for tilbakeregningen til de predikerte verdiene; gitt den forrige likningen finner vi de predikerte gjennomsnittene ved å sette inn gjennomsnittene for de ulike variablene i likningen:

$$\mu = \exp(\alpha + \sigma K + \delta T + \beta A)$$

α er som tidligere konstantleddet for hver enkel modell, som har en vektor σ som uttrykker populasjonsgjennomsnittene for hver tidskonstante variabel K , en vektor δ som uttrykker aldersgjennomsnittet for tidsvarierende variabel T , og en vektor β som uttrykker verdiene på aldersvariabelen A . Dette gir et predikert gjennomsnittlig antall lovbrudd per år ved ulike aldre for de ulike alder-ved-innvandringsgruppene, gitt at disse teoretisk sett er gjennomgående likt sammensatt på alle tidskonstante egenskaper og likt sammensatt på alle tidsvarierende egenskaper som alle andre grupper som også befinner seg i Norge på en gitt alder. Forskjellen mellom denne prediksjonen og den logistiske ligger med andre ord i link-funksjonen som ligger til grunn for tilbakeregningen; mens den i den logistiske modellen består av den logistiske oddsen, er den her den naturlige logaritmen.

4.6.3 Presentasjon av resultater

For hver av de ulike modellene vil SAS gi informasjon om konstantledd, parameterestimer, standardfeil, testobservator (Wald-testen), konfidensintervaller for de negativ-binomiske estimatene og beregnet p-verdi. Gitt at jeg estimerer totalt 28 modeller vil det ikke være anledning til å gjengi all denne informasjonen her, og jeg vil derfor si noen ord om hvilke resultater jeg presenterer og hvorfor.

For de innledende eller samlede analysene vil jeg presentere tilnærmet fullstendige modeller; med koeffisienter, standardfeil, Wald og p-verdi. Jeg presenterer disse i en og samme modell som illustrerer endringen i estimatene etter kontroll for mellomliggende variabler. For de separate analysene er jeg nødt til å være noe mer restriktiv. For *aldersvariabelen* i de enkle modellene og *kontrollvariablene* i de fulle, vil jeg presentere parameterestimatene og deres signifikansnivå angitt ved ”*” og ”***” for en p-verdi på

henholdsvis <0.05 og <0.01 . For å ta hensyn til at standardfeilene kan være feilaktig lave som følge av den oversette nivåforskjellen i varians, vil jeg imidlertid kun kommentere estimater som har en p-verdi på (eller nært opptil) 0.01. For gi en mer substansiell tolkning av de logistiske modellene presenterer jeg estimatene i form av oddsrater, og logit-estimatene og tilhørende standardfeil vil være å finne i vedlegg A. For de negativ-binomiske modellene vil estimater og standardfeil ligge i vedlegg B. Jeg inkluderer ikke estimatene for aldersvariabelen i de fulle separate modellene i teksten, ettersom endringen i forholdet mellom disse best kan belyses gjennom en grafiske fremstilling.

De predikerte andelene og gjennomsnittene vil presenteres i et samlet linjediagram som angir verdien på den avhengige variabelen ved ulike aldre for ulike alder-ved-innvandringsgrupper. For å gjøre tolkningene på tvers av ulike figurer enklest mulig, sørger jeg for at verdiene på både x- og y-aksen er den samme for de modellene som skal sammenlignes. For logit-modellene lar jeg x-aksen for alder gå fra 15 til og med 50 år, men grunnet usikre estimater for høyere aldersverdier i de negativ-binomiske modellene (og påfølgende ekstremverdier som blåser opp y-aksen slik at tolkninger for lavere aldre blir vanskelig) kutter jeg disse ved 35 år. Y-aksen i de logistiske modellene går naturlig nok fra 0 til 1, mens den i de negativ-binomisk går fra 1 til 5. Jeg lar også kurven for hver alder-ved-innvandringsgruppe ha samme farge i alle figurene. Det er disse figurene som gir best grunnlag for å besvare de ulike problemstillingene, og det er følgelig her hovedtyngden i resultatkapittelet vil ligge.

5 Resultater

I dette kapittelet presenterer jeg resultatene fra de ulike regresjonsanalysene. Jeg deler kapittelet i to sentrale deler, og begynner med de logistiske modellene for estimering av kriminell deltakelse før jeg går over til de negativ binomiske modellene for estimering av kriminell intensitet. Hver del bygges opp i tre bolker; først presenterer jeg de samlede modellene med *alder ved innvandring* som kovariat; deretter presenterer jeg de enkle separate modellene som gir et bilde av aldersutviklingen i kriminell aktivitet for ulike alder-ved-innvandringsgrupper, og til slutt ser jeg nærmere på de fulle separate modellene hvor jeg undersøker om forskjellen mellom gruppene kan tilskrives variasjon på de ovennevnte kontrollvariablene.

I tolkningen av kurvene vil jeg vektlegge to sentrale aspekter. *Formen* gjenspeiler den aggregerte kriminelle aktiviteten ved ulike aldre, og således om utviklingen i kriminell aktivitet varierer mellom personer som innvandret ved ulik alder. Endringer i kurvene for personer som innvandrer etter fylte 15 år kan fortelle oss noe om utviklingen i den kriminelle aktiviteten de første årene etter ankomst, og avhengig av forholdet til de foreliggende kurvene noe om betydningen av *botid*.

Nivået, og de relative forskjellene mellom kurvene forteller oss to ting; om det er noen grupper som ved ulike (eller alle) aldre har en høyere kriminell aktivitet enn andre, og (når sett i lys av en gitt alder) om betydningen av *botid*. Det viktig å poengtere (igjen) at jeg ikke kan trekke konklusjoner om hvorvidt forskjeller mellom gruppene er statistisk signifikante, og at det på grunn av en findelt aldersvariabel vil hefte seg en del usikkerhet ved en del av estimatene.

5.1 Kriminell deltakelse - Logistisk regresjon

I dette kapittelet vil jeg ta for meg resultatene fra de logistiske modellene, som tar sikte på å beskrive andelen gjerningspersoner ved ulike aldre for personer som innvandret i ulike deler av livsløpet. Vi begynner med den samlede logistiske modellen, som gir innblikk i den *gjennomsnittlige* forskjellen mellom gruppene over hele observasjonsperioden. Med og uten kontrollvariabler får vi følgende enkle og fulle modell.

Tabell 2: Logistiske regresjonsmodeller for andelen lovbrøyttere, etter alder ved innvandring. Enkel og full modell. Ref.=19-24 år

	Enkel				Full			
	B	S.E	Wald	P	B	S.E	Wald	P
Konstant	-2.8337	0.0073	151016.37	<.0001	-2.0366	0.025	6817.54	<.0001
A.v.i 0-6	0.6993	0.014	2354.29	<.0001	0.6199	0.018	1247.51	<.0001
7-12	0.7953	0.012	4125.06	<.0001	0.6455	0.015	1859.60	<.0001
13-15	0.5942	0.015	1602.55	<.0001	0.4189	0.017	638.15	<.0001
16-18	0.3574	0.014	658.88	<.0001	0.1485	0.015	99.60	<.0001
25-29	-0.2507	0.011	529.38	<.0001	-0.1554	0.012	176.82	<.0001
30-50	-0.4614	0.011	1791.67	<.0001	-0.2471	0.014	335.66	<.0001
-2LL	635051.91				604884.24			

I den enkle modellen kan vi se et kurvelineært mønster, hvor andelen gjerningspersoner er høyere i gruppene som innvandret frem til og med videregående skolealder enn personer i referansekategorien (19-24 år), og lavere i gruppene som innvandret senere. Alle koeffisientene er signifikante på 0.0001-nivå, og dette gjelder uavhengig av hvilken gruppe jeg setter som referansekategori.⁴⁴ Av de yngre gruppene er andelen høyest i gruppen som innvandret i barneskolealder (7-12 år); denne logiten på 0.79 tilsvarer en oddsrate på $\exp(0.79) = 2.22$, eller en odds som er 122 prosent høyere enn for referansegruppen. På et noe lavere nivå følger logiten til personer som innvandret før skolealder (0-6 år), og fra og med gruppen som innvandret i ungdomsskolealder (13-15 år) synker logitene for hver grupperte økning i alder ved innvandring. Lavest er logiten blant personer som innvandret i en alder mellom 30 og 50 år, og en logit på -0.4614 tilsvarer en oddsrate på 0.63 eller en odds som er 36.96 prosent lavere enn for de som innvandret i en alder mellom 19 og 24 år.

Å inkludere kontrollvariablene endrer ikke dette forholdene mellom gruppene, og den eneste endringen er verdien på både konstantleddet og de ulike parameterestimaterne er lavere enn i den enkle modellen. Dette kan indikere at både nivået på og forholdene mellom ulike alder-ved-innvandringsgrupper blir mindre når vi sammenligner personer som er like på alle disse variablene. Oddsraten blant personer som innvandret i barneskolealder er her fremdeles høyest, og tilsvarer en odds som er $\exp(0.7953) = 1.91$ ganger eller nesten dobbelt så høy som oddsen for lovbrudd blant de som innvandret i videregående skolealder. Oddsraten i den eldste alder-ved-innvandringsgruppen, som også her er lavest, er $\exp(-0.2471) = 0.78$ eller 0.22 prosent lavere. -2LL i den nederste raden i Tabell 2 angir -2 gange logaritmen av verdien

⁴⁴ Undersøkt gjennom en *contrast*-statement i SAS, som gir informasjon om forskjellene mellom andre grupper enn den som er definert som referansekategori. Alle forskjeller mellom grupper når en $p < 0.0001$ i både full og enkel modell.

likelihood-funksjonen har for de gitte parameterverdiene, og når vi sammenligner disse på tvers av trinnvise eller sammenbygde ("nested") modeller forteller differansen mellom verdiene oss om utvidelsen av den enkle modellen har ført til en signifikant bedre beskrivelse av data (Skog 2004:368). Sammenligner vi verdiene fra de to modellene får vi en *Likelihood Ratio* på 30167.67, som med 34 frihetsgrader (økningen i antall parametere) betyr at forbedringen av modellen er signifikant på <.0001-nivå.

Den enkle modellen forteller oss som sagt om de gjennomsnittlige forskjellene mellom gruppene, men lite om hvordan utviklingen i den kriminelle deltakelsen endrer seg med økende alder. Jeg går nå over til de separate modellene, som viser den aldersmessige utviklingen i kriminell deltakelse for ulike alder-ved-innvandringsgrupper.

5.1.1 Enkle separate modeller

Begynner vi med de enkle modellene for sammenhengen mellom alder og samlet kriminell deltakelse kan vi først ta en titt på (oddsratene) til estimatene som ligger til grunn for prediksjonene av andelen gjerningspersoner i ulike underutvalg:

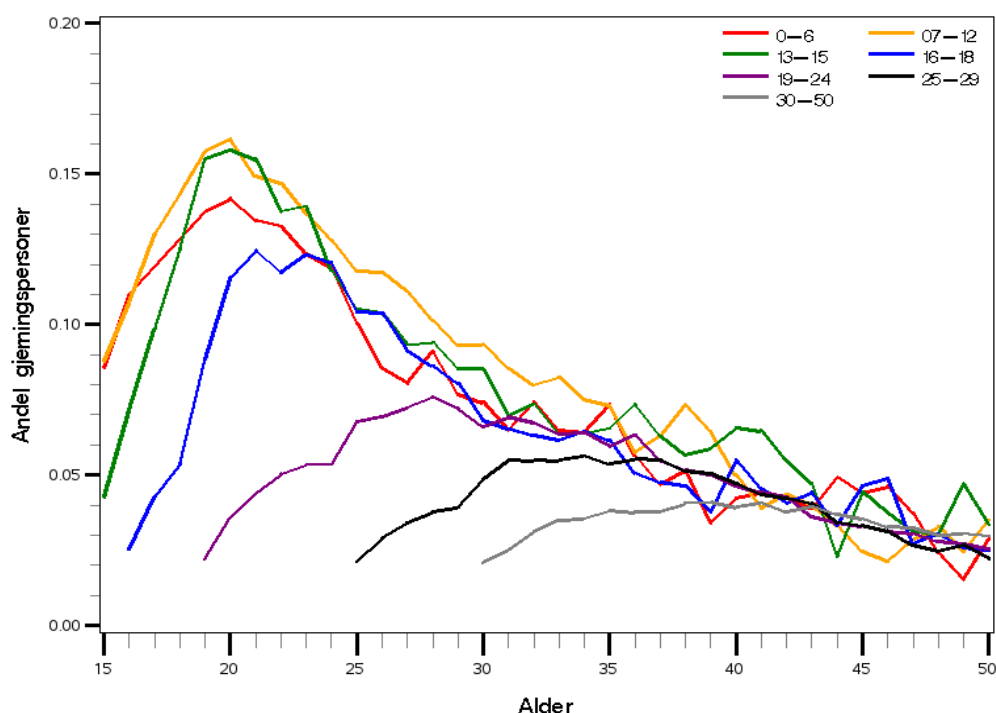
Tabell 3: Oddsreter for å ha begått minst ett lovbrudd. Ref.=30 år

	0-6	7-12	13-15	16-18	19-24	25-29	30-50
Konstantledd	0,080**	0,103**	0,093**	0,073**	0,071**	0,051**	0,021**
Alder 15 år	1,171	0,936	0,480**				
16 år	1,540**	1,170	0,830	0,355**			
17 år	1,689**	1,449**	1,172	0,608**			
18 år	1,836**	1,623**	1,533**	0,773**			
19 år	1,986**	1,814**	1,967**	1,332**	0,318**		
20 år	2,061**	1,871**	2,011**	1,789**	0,526**		
21 år	1,940**	1,702**	1,967**	1,948**	0,648**		
22 år	1,908**	1,671**	1,712**	1,820**	0,749**		
23 år	1,755**	1,539**	1,736**	1,923**	0,799**		
24 år	1,683**	1,425**	1,434**	1,877**	0,803**		
25 år	1,393**	1,295**	1,259*	1,593**	1,026	0,425**	
26 år	1,163	1,293**	1,243*	1,588**	1,053	0,585**	
27 år	1,091	1,213*	1,105	1,375**	1,104*	0,695**	
28 år	1,248	1,097	1,115	1,294**	1,163**	0,771**	
29 år	1,036	0,997	0,999	1,199	1,098*	0,801**	
31 år	0,867	0,908	0,806	0,959	1,053	1,138**	1,209
32 år	1,003	0,842	0,853	0,922	1,020	1,137**	1,508**
33 år	0,865	0,875	0,731*	0,900	0,957	1,136**	1,694**
34 år	0,854	0,787*	0,731*	0,946	0,967	1,168**	1,727**
35 år	0,988	0,766*	0,752*	0,901	0,896*	1,113*	1,864**
36 år	0,746	0,591**	0,850	0,730**	0,956	1,146**	1,843**
37 år	0,614*	0,652**	0,719*	0,682**	0,819**	1,144**	1,849**

38 år	0,679	0,768	0,643**	0,668**	0,768**	1,056	1,994**
39 år	0,442**	0,668*	0,670*	0,540**	0,748**	1,040	2,002**
40 år	0,552*	0,511**	0,754	0,798	0,687**	0,973	1,918**
41 år	0,576	0,394**	0,743	0,652**	0,655**	0,890*	1,993**
42 år	0,554	0,443**	0,622*	0,581**	0,633**	0,866**	1,847**
43 år	0,505*	0,405**	0,531**	0,633**	0,529**	0,830**	1,931**
44 år	0,645	0,335**	0,253**	0,474**	0,499**	0,696**	1,802**
45 år	0,575	0,244**	0,497**	0,668*	0,485**	0,671**	1,727**
46 år	0,605	0,212**	0,418**	0,705*	0,456**	0,636**	1,585**
47 år	0,484	0,283**	0,350**	0,381**	0,447**	0,534**	1,572**
48 år	0,309*	0,330**	0,332**	0,430**	0,405**	0,494**	1,454**
49 år	0,195**	0,245**	0,532**	0,362**	0,394**	0,536**	1,475**
50 år	0,369*	0,351**	0,374**	0,353**	0,371**	0,447**	1,442**
N	68406	97932	68775	99356	358590	364501	442067

Som vi ser av denne tabellen er det generelle bildet at lavere verdier på aldersvariabelen har oddsrater over 1, mens høyere har under. Dette betyr at oddsen for å begå minst ett lovbrudd er høyere i de lavere alderskategoriene og lavere ved høyere aldre enn ved 30 år, noe som lite overraskende (jf. Figur 1 på s. 23) indikerer en kurvelineær sammenheng mellom alder og kriminell deltakelse. Estimaten rundt referansekategorien er noe usikre, og da spesielt i de yngre alder-ved-innvandringsgruppene som har færre observasjoner med så høy verdi på aldersvariabelen.

I tillegg til en tilsynelatende kurvelineær sammenheng ser vi også at konstantleddene (eller oddsen for lovbrudd når alderen er 30) varierer noe mellom de ulike gruppene, og at de synker med økende alder ved innvandring fra og med utvalget som innvandret da de var 13-15 år. Dette gjenspeiler altså mønsteret fra tabell 2. Vi ser imidlertid at oddsrater med en verdi under 1 også gjelder for stadig høyere aldre ettersom alderen ved innvandring øker, noe som kan indikere at det både er nivåforskjeller mellom ulike alder-ved-innvandringsgrupper, og at kurvene har et forskjøvet høydepunkt ettersom alderen ved innvandring øker. For å klargjøre de ulike mønstrene presenterer jeg sammenhengene i en samlet figur, hvor jeg (gjennom SCORE-proseduren i SAS) har satt inn verdiene for de ulike aldersestimatene, og regnet tilbake til odds og deretter til sannsynlighet. Dette gir følgende predikerte andel gjerningspersoner ved ulike aldre i ulike alder-ved-innvandringsgrupper:

Figur 4: Predikert andel gjerningspersoner ved en gitt alder, etter alder ved innvandring. Enkel modell

Som vi ser gjenspeiler kurvene mønsteret vi kunne lese av den forrige tabellen, hvor de alle følger en konkav form med et toppunkt som flytter seg mot stadig høyere aldre ettersom alderen ved innvandring øker. For gruppene som innvandret før den kriminelle lavalder ser vi at mønsteret er svært likt den generelle alderskurven vi så i Figur 1 (på s. 23), som også gjenspeiler generelle aldersmønstre i kriminalitet i både norsk (Thorsen m. fl. 2009) og internasjonal statistikk (Hirschi og Gottfredson 1983). Denne utviklingen kjennetegnes ved den sterke økning i kriminell deltakelse som kulminerer ved ca. 20 år, som så synker til og med en alder på ca. 30 år og deretter reduseres i noe roligere tempo. Det er personer som innvandrer i barneskolealder som har høyest andel gjerningspersoner gjennom både ten- og 20-årene, med unntak av tilnærmet overlappende andeler mellom denne gruppen og de som innvandret i ungdomsskolealder gjennom toppunktet fra 19 til 23 år.⁴⁵ For disse gruppene når den predikerte andelen gjerningspersoner et toppunkt på rundt 16 prosent, noe som umiddelbart kan synes noe høyt. Samme nivåer finnes imidlertid også i tidligere studier (f.eks.

⁴⁵ Begrenser vi aldersspennet til 18 - 30 år viser også den samlede modellen at andelen gjerningspersoner er signifikant høyere blant personer som innvandret i ungdomsskolealder enn de som innvandret før barneskolealder ($p=0.0109$).

Skarðhamar 2005; Skarðhamar m. fl 2011), og noe av forklaringen kan ligge i at det er i ungdomstiden de fleste ”engangs-kriminelle” begår sitt ene lovbrudd (Skarðhamar 2005:14). I tillegg er det viktig å huske på at jeg her har inkludert kun menn, og at snittet ville blitt lavere dersom vi også inkluderte kvinnene (se f.eks. Stene (2003:18) for et bilde av kjønnsforskjeller i kriminell deltakelse).

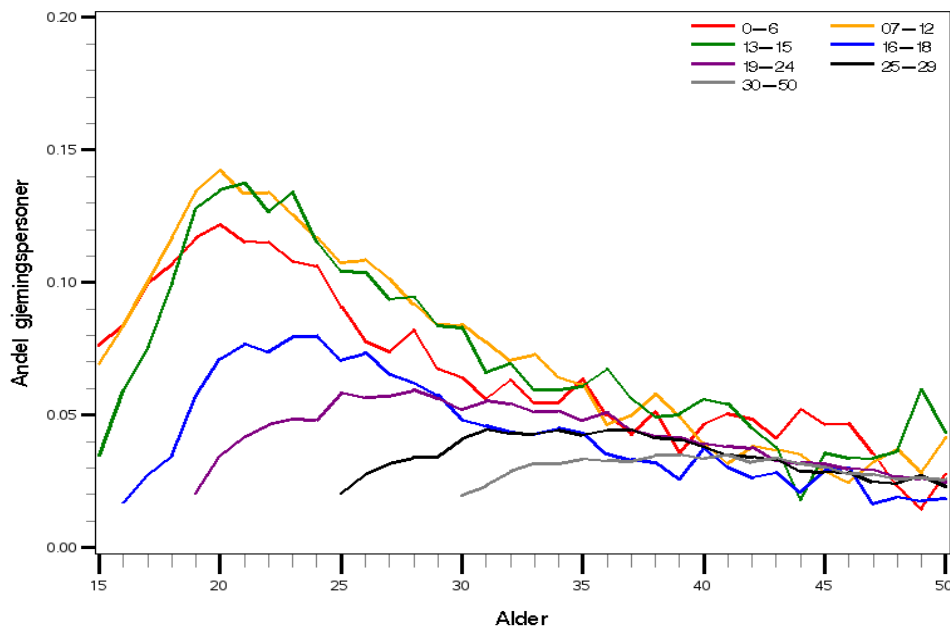
Personer som innvandret *før* skolealder (0-6 år, rød kurve) ligger frem til ca. 35 års alder på et noe lavere nivå enn de to ovennevnte gruppene, med unntak av en tydelig overrepresentasjon i forhold til kurven for videregåendeskolealder (13-15 år, grønn kurve) frem til ca. 18 år. Denne forskjellen, samt forskjellene ved høyere aldre kan være en viktig grunn til den *totale* overrepresentasjonen vi kan observere for denne gruppen i den samlede modellen; et mønster som ikke fremstår like tydelig i de separate alderskurvene. Andelen gjerningspersoner blant de som innvandret i en alder mellom 16 og 18 år stiger relativt kraftig de første årene etter ankomst, men kulminerer på et lavere nivå enn nivået for personer som har innvandret tidligere og stabiliserer seg på et nivå som er tilnærmet likt det for de som kom før skolealder.

For gruppene av innvandrere som kom til Norge etter fylte 15 år stiger andelen gjerningspersoner de første ca. 10 årene etter innvandring (noe kortere tid for gruppen som kom i videregåendeskolealder), og stabiliserer seg på et nivå som er i det lavere sjiktet av den kriminelle deltakelsen blant innvandrere som har kommet tidligere. Fra 19-24 år og utover blir stigningen stadig slakere, ettersom den generelle kurven for de andre gruppen synker i denne perioden. Samlet sett ser vi en konkav sammenheng mellom alder og kriminell deltakelse for all grupper, selv om disse utvikler seg forskjellig og (som vi skal se i kapittel 6) kan antas å ha ulike årsaker.

5.1.2 Fulle separate modeller

Som beskrevet i de innledende kapitlene kan betydningen av alder ved innvandring for kriminalitet forstyrres av bakenforliggende faktorer som henger sammen med begge disse variablene. I de neste modellene vil jeg derfor undersøke hvorvidt forskjellene mellom den kriminelle aktiviteten i ulike alder-ved-innvandringsgrupper skyldes fordelingen på utvalgte innvandrings- og integreringsvariabler. For å kunne sammenligne nivået mellom kurvene på tross av at disse estimeres med utgangspunkt i forskjellige utvalg, legger jeg som forklart i kapittel 4.6.1 inn *aldersgjennomsnittene* for de tidsvarierende og *populasjonsgjennomsnittene*

for de tidskonstante variablene i hver enkelt regresjonsligning.⁴⁶ De predikerte andelene gjerningspersoner ved ulike aldre for alder-ved-innvandringsgruppene etter denne kontrollen gir følgende kurver:

Figur 5: Predikert andel gjerningspersoner ved en gitt alder, etter alder ved innvandring. Full modell.

Som vi ser er endres ikke mønsteret fra forrige modell nevneverdig mye, selv om vi ved hver alder sammenligner personer i de ulike alder-ved-innvandringsgruppene som er like på de uavhengige variablene. Det foreligger fremdeles en kurvelineær sammenheng mellom alder og kriminell deltakelse, som for personene som innvandret før de fylte 19 år er på sitt høyeste et sted mellom 20 og 25 år. Som tidligere er det også en forflytning av dette høydepunktet ettersom alderen ved innvandring øker, i tillegg til at kurvene er flatere for de høyere alder-ved-innvandringsgruppene.

Nivåene mellom gruppene følger også samme mønster, selv om vi ser en endring i utviklingen til den blå kurven (16-18 år) som gjør at denne nå følger en utvikling som ligner mer på de høyere alder-ved-innvandringsgruppene. Forskjellen mellom personer som innvandret i barne- og ungdomsskolealder er mindre tydelige i denne figuren, og den tidligere overrepresentasjonen blant personer som innvandret i barneskolealder kan dermed (noe uintuitivt) tilskrives deres fordeling på de uavhengige variablene. Andelene i gruppen som

⁴⁶ Dette fører som sagt til at nivåforskjellene mellom modellene ikke kan sammenlignes direkte, og jeg vil fokusere på forskjellene mellom kurver.

innvandret *før* skolealder ligger gjennomgående på et noe lavere nivå enn disse to gruppene, mens den blå kurven som sagt kulminerer på et betydelig lavere nivå og forholder seg lavt gjennom hele aldersperioden. Vi ser som tidligere en økning i andelen gjerningspersoner i alle gruppene som innvandret etter fylte 16 år, og at disse holder seg på et gjennomgående lavere nivå enn blant de som innvandret tidligere. Samlet sett fører sammenligningen av personer som er like med hensyn på innvandringsbakgrunn og integreringsrelaterte variabler til få forskjeller i forholdet mellom gruppene, med unntak av et noe tydeligere skille mellom de som innvandrer før fylte 16 og de som innvandrer etter. Jeg har for sikkerhets skyld undersøkt betydningene av kontrollvariablene også for de mest alvorlige lovbruddene (forbrytelsene), og hovedbildet er at endringene mellom de enkle og de fulle modellene er tilnærmet lik som i disse modellene over alle lovbrudd.

Å introdusere kontrollvariabler gir oss også informasjon om betydningen disse har for kriminell deltakelse i de ulike underutvalgene. Oddsratene for disse variablene vises i Tabell 4.⁴⁷

Tabell 4: Oddsrater for å ha begått minst ett lovbrudd, full modell.

	0-6	7-12	13-15	16-18	19-24	25-29	30-50
Konstantledd	0.222**	0.231**	0.229**	0.131**	0.153**	0.125**	0.045**
Fødeland (ref.= Afrika)							
Norden	0.488**	0.413**	0.533**	0.736**	0.394**	0.519**	0.903*
Vest-Europa	0.569**	0.472**	0.220**	0.582**	0.393**	0.363**	0.571**
Nederland	0.405**	0.194**	0.162**	0.580	0.278**	0.326**	0.425**
Tyskland	0.554**	0.571**	0.428**	0.687*	0.316**	0.365**	0.411**
Storbritannia	0.463**	0.441**	0.395**	0.416**	0.310**	0.355**	0.344**
Øst-Europa	0.784**	0.685**	0.586**	0.876	0.697**	0.885**	0.805**
Bosnia Herc.	0.375**	0.434**	0.476**	0.612**	0.570**	0.480**	0.532**
Kosovo	0.887	1.040	0.855	1.390**	1.033	1.123*	1.098
Polen	0.514**	0.580**	0.603**	0.650**	0.531**	0.656**	0.722**
Russland	0.335**	0.589**	0.658**	0.957	1.198*	1.178	1.209**
Asia	0.587**	0.713**	0.510**	0.632**	0.642**	0.704**	0.778**
Afghanistan	1.544	0.725**	0.811*	0.667**	0.534**	0.595**	0.794**
Filippinene	0.472**	0.390**	0.510**	0.501**	0.523**	0.327**	0.335**
India	0.381**	0.645**	0.515**	0.696**	0.466**	0.483**	0.508**
Irak	0.857	1.087	0.937	1.189**	1.041	1.062	1.172**
Iran	0.699**	0.889	0.753**	1.023	0.885**	0.955	1.203**
Kina	0.202**	0.156**	0.286**	0.280**	0.357**	0.472**	0.492**
Pakistan	0.933	0.829**	0.747**	0.819**	0.637**	0.632**	0.752**
Sri Lanka	0.328**	0.436**	0.528**	0.650**	0.447**	0.467**	0.523**

⁴⁷ Koeffisienter og standardfeil for alle variabler (også alder) finnes i Vedlegg A, Tabell A1.

Thailand	0.541**	0.597**	0.528**	0.603**	0.571**	0.147**	0.167**
Tyrkia	0.759**	0.577**	0.512**	0.642**	0.637**	0.707**	0.937
Vietnam	0.414**	0.500**	0.418**	0.554**	0.495**	0.704**	1.011
Marokko	1.339**	0.931	1.309**	1.039	1.074	1.297**	1.263**
Somalia	0.988	1.162*	0.926	1.113*	1.074	0.946	1.009
Sør- og m. Am.	0.875	0.973	0.759*	0.647**	0.721**	0.845*	1.006
Chile	0.624**	0.854*	0.669**	1.220**	0.932	0.743**	0.890
Nord-Amerika	0.245**	0.250**	0.213**	0.079**	0.218**	0.319**	0.312**
Oseania	0.780	0.219**	0.157*	0.599	0.100**	0.322**	0.259**
Innv.grunn (ref.=flukt)							
Arbeid	.	.	.	0.118**	0.587**	0.479**	0.412**
Familie	0.764**	1.033	0.866**	0.916*	0.975	0.881**	0.799**
Utdanning	0.435	0.380	1.805**	0.113**	0.217**	0.155**	0.126**
Ukjent	0.743**	0.940	0.684**	0.769**	0.822**	0.731**	0.686**
Utdanningsnivå (ref.=vgs.)							
Ingen	2.418*	0.392	0.970	1.346**	1.034	1.005	1.295**
Barneskole	0.179	1.720*	1.171	1.348**	1.097*	1.125**	1.128**
Ungdomsskole	2.061**	1.886**	1.718**	1.367**	1.210**	0.987	1.073*
Høyere utd.	0.278**	0.300**	0.384**	0.415**	0.568**	0.620**	0.675**
Ukjent	1.050	1.344**	1.345**	1.325**	1.029	0.942**	1.002
Arbeidstilknytning (ref.=svak)	0.697**	0.612**	0.703**	0.693**	0.685**	0.660**	0.750**
Norskgift (ref.=nei)	0.637**	0.827**	0.922	1.044	1.032	1.021	1.089**
N	68406	97932	68775	99356	358590	364501	442067

Totalt sett ser vi at forholdet mellom oddsratene over og under 1 er relativt like i de ulike alders-ved-innvandrergruppene. De fleste oddsratene er under 1, noe som betyr at oddsen for å begå minst ett lovbrudd er høyere for personer i referansegruppen. Som nevnt vil jeg kun kommentere estimer som har en p-verdi på 0.01 (**), ettersom standardfeilene kan være noe små som følge av den lave variasjonen mellom observasjoner for samme person (Goldstein 1995).

Begynner vi med variabelen for fødeland er det et gjennomgående trekk at andelen gjerningspersoner er høyest blant personer som innvandrer fra Kosovo, Irak, Marokko og Somalia, i tillegg til personer fra øvrige afrikanske land. Dette stemmer godt overens med funnene i Skarøhamar og kollegers SSB-rapport fra 2011. Usikkerheten i estimatene varierer imidlertid noe mellom underutvalgene, og det samme gjør overrepresentasjonene av enkelte landgrupper. For personer som innvandrer før skolealder (0-6 år) kun personer fra Marokko som har signifikant høyere odds for å begå å ha begått minst ett lovbrudd enn personer fra

øvrige afrikanske land, mens personer fra Kosovo, Irak, og Chile er overrepresentert blant personer som innvandrer i videregående skolealder (16-18 år). I den øverste alder-ved-innvandringsgruppen er det også en høy andel gjerningspersoner blant personer som innvandrer fra Russland, Irak, og Iran.

Ser vi nærmere på variabelen for innvandringsgrunn er det verdt å merke seg at det ikke er oppgitt oddsrat for arbeidsinnvandrere for personer som innvandret før fylte 16 år, noe som skyldes at det ikke finnes personer i denne gruppen. Dette vil følgelig også gå igjen i de senere modellene, og vil ikke påpekes flere ganger. Bortsett fra dette er mønsteret ganske likt; oddsratene er under 1 og de fleste tilfeller signifikante, noe som indikerer at det er en større andel gjerningspersoner i referansegruppen (dvs. flyktninger, alt annet holdt konstant). Et unntak er utdanningsinnvandrere som fikk opphold i Norge i ungdomsskolealder (13-15 år), som har en signifikant oddsrate på 1.805 eller en odds som er 80.5 ganger så høy som flyktninger som kom ved samme alder. For personer som kom i barneskolealder (7-12 år) er det ingen systematiske forskjeller mellom andelen gjerningspersoner med ulike innvandringsgrunn.

Variabelen for utdanningsnivå viser to tydelige trender på tvers av alder-ved-innvandringsgruppe; andelen gjerningspersoner er høyere blant personer med lavere utdanningsnivå og lavere blant personer med høyere utdanningsnivåer. Høyest er oddsraten for personer som innvandret før barneskolealder og har ungdomsskole som høyeste utdanningsnivå; disse har (med et signifikansnivå på <0.001) mer enn dobbelt så stor odds for å begå minst ett lovbrudd enn personer med samme demografiske bakgrunn og videregående utdanning som høyeste fullførte utdanningsnivå.

Variabelen for tilknytning til arbeidsmarkedet viser at oddsratene er under 1 og signifikante på 0.01-nivå for alle alder-ved-innvandringsgrupper. Dette innebærer at personer med sterk tilknytning til arbeidsmarkedet (etter kontroll for alder) har lavere odds for å ha begått minst ett lovbrudd, enn personer med dårlig eller ingen arbeidstilknytning uavhengig av alder ved innvandring. Den relative forskjellen er størst blant personer som innvandret i barneskolealder; her er oddsraten 0.612 og oddsen 38.8 prosent lavere.

Den siste variabelen viser noe ulike mønstre avhengig av alderen ved innvandring; de som innvandrer til Norge før fylte 16 år har lavere odds enn referansegruppen for å begå minst ett lovbrudd dersom de er gift med en person i majoritetsbefolkningen, mens de som kom fra 16 år og utover har høyere. Estimaten er imidlertid svært usikre, og der er kun i de

to laveste og den høyeste alder-ved-innvandringsgruppen det er statistisk signifikante forskjeller mellom de ”norskgifte” og de andre.

5.1.3 Kriminell deltakelse: Oppsummering

I dette delkapittelet har vi sett nærmere på resultater fra de logistiske regresjonsmodellene. Totalt er det fire sentrale trekk det er nyttig å merke seg.

For det første viser den innledende (dvs. samlede) modellen at andelen gjerningspersoner er høyest blant personer som innvandrer i barneskolealder, etterfulgt av personer som innvandret *før* skolealder, de som innvandret i ungdomsskolealder, og deretter en stadig lavere andel gjerningspersoner ettersom alderen ved innvandring øker. Dette mønsteret holder seg også etter kontroll for mulige konfunderende variabler, og er statistisk signifikant på <0.0001 -nivå. De separate modellene viser at forholdet mellom de øverste gruppene varierer noe mellom ulike deler av livsløpet, og at andelen gjerningspersoner som innvandret i ungdomsskolealder er høyere enn nivået til de som kom før skolealder gjennom toppunktet rundt 20-24 år.

For det andre viser de separate modellene at vi for alle grupper ser en kurvelineær sammenheng mellom alder og kriminell deltakelse, hvor toppunktet (naturlig nok) inntreffer ved stadig høyere alder ettersom alderen ved innvandring øker. For personer som innvandrer før den kriminelle lavalder ser vi den kjente alderskurven vi kjenner igjen fra blant andre Hirschi og Gottfredson (1983), hvor den kriminelle deltakelsen stiger raskt gjennom tenårene, kulminerer rundt 20 år, synker relativt raskt til og med 30 år og deretter reduseres i et roligere tempo. For personer som innvandrer etter fylte 15 år er den kriminelle deltakelsen svært lav umiddelbart etter innvandring, før denne øker jevnt de neste ti årene (noe raskere for personer som innvandrer i videregående skolealder) og stabiliserer seg på et nivå som er i det lavere sjiktet av nivået til personer som har bodd her lengre.

For det tredje ser vi at det å sammenligne personer som på tvers av alder-ved-innvandringsgrupper er like på de uavhengige variablene ikke fører til vesentlige endringer i forholdet mellom dem. Unntaket er at forskjellen mellom personer som innvandret i barne- og ungdomsskolealder er mindre tydelig enn tidligere, og at en reduksjon i kurven for personer som innvandret i en alder mellom 16 og 18 år gjør at forskjellen mellom de tre yngste og de fire eldste gruppene fremstår som mer påfallende. Økningen i andelen gjerningspersoner de første årene etter ankomst holder seg også etter kontroll for disse variablene.

Tar vi et raskt tilbakeblikk på kontrollvariablene bekrefter disse i hovedsak tidligere studier; andelen gjerningspersoner er høyest blant personer fra Irak, Marokko, Somalia og Kosovo i tillegg til personer fra øvrige afrikanske land, personer som innvandrer på grunn av flukt (jf. Skarðhamar, Thorsen og Henriksen 2011), personer med lavt utdanningsnivå (jf. Evensen 2009; Skarðhamar 2005; Thorsen m. fl. 2009:127), og personer med dårlig tilknytning til arbeidsmarkedet (jf. Skarðhamar 2005; Skarðhamar og Telle 2009). Betydningen av å være gift med en person i majoritetsbefolkningen har en signifikant positiv innvirkning for personer som innvandret før skolealder, og en negativ for personer som innvandret som godt voksne.

5.2 Kriminell intensitet - Negativ binomisk regresjon

I dette kapittelet presenterer jeg funnene fra de negativ-binomiske regresjonsmodellene. Disse estimerer det gjennomsnittlige antallet lovbrudd begått per år, for personene i nettoutvalget som har blitt siktet for lovstridige handlinger. Her beskriver jeg med andre ord en egenskap eller kvalitet ved den kriminelle deltakelsen vi kartla i de logistiske modellene. Jeg begynner som tidligere med den samlede modellen hvor *alder ved innvandring* er en uavhengig variabler, før jeg også her nyanserer utviklingen i den kriminelle intensiteten ved ulike aldre etter hver alder-ved-innvandringsgruppe. Den samlede modellen gir følgende resultater:

Tabell 5: Negativ binomiske regresjonsmodeller for gjennomsnittlig antall lovbrudd per år, etter alder ved innvandring. Enkel og full modell. Ref.=19-24 år

	Enkel				Full			
	B	S.E	Wald	P	B	S.E	Wald	P
Konstant	0.6670	0.0067	9948.19	<.0001	0.8681	0.0215	1633.90	<.0001
0-6	0.3964	0.0120	1086.41	<.0001	0.4905	0.0152	1040.80	<.0001
7-12	0.3904	0.0104	1398.25	<.0001	0.4515	0.0129	1215.95	<.0001
13-15	0.2559	0.0127	404.91	<.0001	0.3033	0.0142	454.22	<.0001
16-18	0.1177	0.0124	90.58	<.0001	0.1220	0.0131	86.98	<.0001
25-29	-0.0923	0.0102	82.25	<.0001	-0.0962	0.0106	81.70	<.0001
30-50	-0.1373	0.0103	177.99	<.0001	-0.1537	0.0125	152.16	<.0001
Spredning	0.3774	0.0033			0.3450	0.0032		
X²/df	2.2192				2.0401			

Estimatene i den enkle modellen viser at det gjennomsnittlige antall lovbrudd per år er høyere blant personer som innvandret før personer i referansegruppen (19-24 år), og lavere blant de som innvandret senere. Vi ser også at sammenhengen er gjennomgående negativ; det høyeste gjennomsnittet finner vi i gruppen som innvandret før skolealder og det laveste blant de som innvandret mellom 30 og 50 år. Det høyeste forventede gjennomsnittet blir da

$\exp((0.667+0.3964)) = \exp(1.0634) = 2.89$ lovbrudd i året, mens det laveste snittet er på $\exp((0.667-0.1373)) = \exp(0.5297) = 1.7$. Alle koeffisientene har en p-verdi på <0.0001 , som også her består uavhengig av hvilken alder-ved-innvandringsgruppe jeg setter som referansekategori.

Det ovennevnte mønsteret holder seg også etter kontroll for relevante mellomliggende variabler, men det er også en gjennomgående tendens til at de positive estimatene er noe høyere og de negative noe lavere. Dette kan indikere at forskjellene mellom alder-ved-innvandringsgruppene er noe større etter denne kontrollen. Det høyeste gjennomsnittet her er 3.9 for gruppen som innvandret før skolealder, og 2.04 for de som innvandret etter fylte 30 år. Også i denne modellen er estimatene statistisk signifikante, noe som indikerer at den opprinnelige sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminell intensitet ikke var spurios som følge av fordelingen på variablene som er inkludert i den fulle modellen. Spredningsparametrene indikerer at det med utgangspunkt i Poissonfordelingen opprinnelig var noe overspredning i modellen, og X^2/df at det også gjenstår noe spredning (men ikke problematisk mye, jf. Pedan (2001)) etter inkludering av spredningsparameteren.

5.2.1 Enkle separate modeller

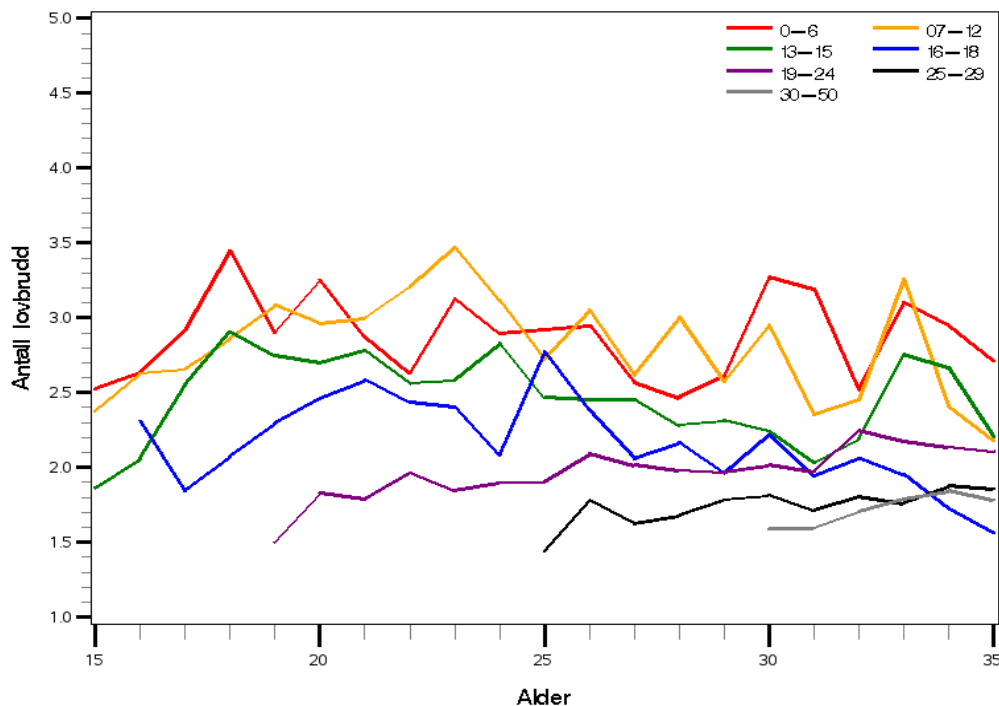
Også i denne modellen vil gjennomsnittene skjule variasjoner i forskjellene mellom de ulike gruppene ved forskjellige aldre. I det følgende delkapittelet skal vi derfor se nærmere på det gjennomsnittlige antallet lovbrudd begått per år for ulike alder-ved-innvandringsgrupper, og vi begynner som tidligere med de enkle modellene for sammenhengen mellom alder og kriminell intensitet. Disse gir oss følgende aldersestimater:

Tabell 6: Negativ binomiske regresjonskoeffisienter for gjennomsnittlig antall lovbrudd per år. Enkel modell. Ref.=30 år

	0-6	7-12	13-15	16-18	19-24	25-29	30-50
Konstant	1.1849**	1.0816**	0.8075**	0.7968**	0.7010**	0.5961**	0.4639**
Alder 15 år	-0.2589**	-0.2163**	-0.1840				
16 år	-0.2171*	-0.1154	-0.0846	0.0400			
17 år	-0.1143	-0.1031	0.1293	-0.1833*			
18 år	0.0533	-0.0300	0.2598**	-0.0661			
19 år	-0.1199	0.0445	0.2031*	0.0352	-0.2956*		
20 år	-0.0055	0.0044	0.1863*	0.1045	-0.0983		
21 år	-0.1298	0.0166	0.2163*	0.1531*	-0.1205*		
22 år	-0.2170*	0.0835	0.1340	0.0940	-0.0258		
23 år	-0.0450	0.1635*	0.1420	0.0811	-0.0888*		
24 år	-0.1216	0.0552	0.2326*	-0.0620	-0.0597		
25 år	-0.1128	-0.0789	0.0950	0.2223**	-0.0556	-0.2298**	

26 år	-0.1036	0.0335	0.0896	0.0701	0.0358	-0.0200	
27 år	-0.2421*	-0.1186	0.0915	-0.0734	-0.0004	-0.1094*	
28 år	-0.2817*	0.0181	0.0186	-0.0230	-0.0176	-0.0764	
29 år	-0.2258	-0.1365	0.0315	-0.1220	-0.0231	-0.0179	
31 år	-0.0232	-0.2263*	-0.0988	-0.1332	-0.0212	-0.0574	0.0036
32 år	-0.2597	-0.1845	-0.0240	-0.0729	0.1085**	-0.0055	0.0702
33 år	-0.0530	0.0998	0.2060	-0.1282	0.0755	-0.0285	0.1181
34 år	-0.1037	-0.2026	0.1734	-0.2512*	0.0577	0.0337	0.1471
35 år	-0.1863	-0.3023*	-0.0145	-0.3473**	0.0449	0.0231	0.1150
36 år	0.1095	0.1588	-0.0964	-0.2397*	0.0220	0.0365	0.0670
37 år	0.0896	0.0318	0.3269*	-0.2860*	-0.0551	0.0419	0.0049
38 år	-0.5563*	0.3507**	0.0743	-0.3728**	-0.0618	0.0413	0.1049
39 år	-0.8282**	-0.1691	0.0341	-0.5168**	-0.0909	0.0874*	0.0844
40 år	-0.5971*	-0.1261	-0.1762	-0.2702*	-0.1105*	0.0187	0.1502
41 år	-0.9336**	0.3980*	-0.0808	-0.1037	-0.0652	-0.0169	0.0954
42 år	-0.1434	-0.5796*	-0.0845	-0.4527**	-0.1632**	-0.0319	0.0526
43 år	-0.2294	-0.3125	-0.4154	-0.3795*	-0.3027**	-0.0769	0.0135
44 år	-0.6740*	-1.0816**	-0.1143	-0.3015	-0.1287	-0.0522	0.0896
45 år	-0.8484*	-0.3397	-0.1373	-0.3113*	-0.1673*	-0.1421*	-0.0175
46 år	-0.5430	-0.7632	-0.3507	-0.4511**	-0.2125**	-0.1252*	-0.0129
47 år	-0.6253	-0.8993*	-0.3305	-0.5650*	-0.2973**	-0.0681	0.0034
48 år	-0.8484	-0.7070*	-0.3375	-0.4038	-0.2062**	-0.1735**	0.0994
49 år	0.1144	-0.7632	0.1268	-0.4059	-0.3543**	-0.1985**	-0.0191
50 år	-0.5971	-0.9946**	0.1734	-0.6298**	-0.2183*	-0.2900**	0.0466
Spredning	0.6009	0.6125	0.4610	0.3847	0.2998	0.2167	0.1898
N	7236	11 289	6620	7704	19 913	15 949	15 800

Et påfallende trekk ved denne tabellen er at den jevnt over, og sammenlignet med de logistiske tabellene, har langt mer usikre estimater. Dette kan tyde på at endringene i intensiteten mellom ulike aldre ikke er like tydelige som de vi så for kriminell deltakelse. Estimaten følger heller ikke like systematisk mønster, og positive og negative koeffisienter forekommer vekselvis i alle underutvalg. Konstantleddene synker imidlertid med økende alder ved innvandring, noe som kan indikere en negativ sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminell intensitet. Fremstiller vi estimatene i et diagram for predikerte gjennomsnitt får vi følgende figur:

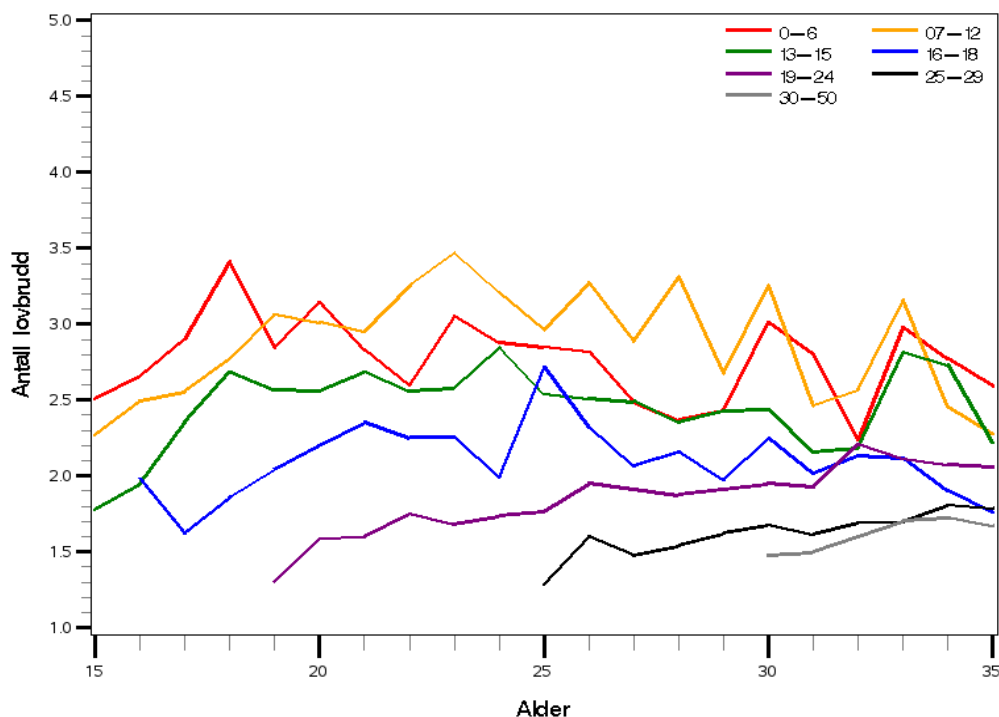
Figur 6: Predikert gjennomsnittlig antall lovbrudd per år ved en gitt alder, etter alder ved innvandring. Enkel modell.

Som vi ser stemmer det som indikert av koeffisientene i Tabell 6, at det er få systematiske variasjoner i den kriminelle intensiteten ved ulike aldre innad i hver alder-ved-innvandringsgruppe. Nivået *mellom* kurvene danner allikevel et mønster vi kjenner igjen fra den innledende eller samlede modellen, hvor personer som innvandret i ung alder i gjennomsnitt begår flere lovbrudd per år enn personer som innvandret senere. Vi ser antydning til en svak stigning i den kriminelle intensiteten de første årene etter påbegynt lovbruddsaktivitet (ved 15 år for de som innvandret før dette, og ved ankomst for de som kom senere), og som i de logistiske modellene nærmer nivået til gruppene som innvandret etter fylte 15 seg nivået til det etablerte nivået ettersom tiden går. Den kriminelle intensiteten i disse gruppene holder seg imidlertid på et lavere nivå inntil 35 års alder, hvor estimatene blir såpass usikre at jeg har valgt å ikke presentere inkludere dem i figuren. Samlet sett ser vi altså en negativ sammenheng mellom alder ved innvandring, som følger få systematiske variasjoner over ulike deler av aldersspennet.

5.2.2 Fulle separate modeller

Også for den kriminelle intensiteten ønsker jeg å undersøke om noen av de opprinnelige forskjellene mellom grupper skyldes variasjoner i de uavhengige variablene. Jeg legger som tidligere inn alders- og populasjongjennomsnitt for henholdsvis tidsvarierende og

tidskonstante variabler i den estimerte regresjonslikningen, og regner tilbake til predikerte gjennomsnitt ($\exp(\mu)$). Dette gir følgende kurver.

Figur 7: Predikert gjennomsnittlig antall lovbrudd per år ved en gitt alder, etter alder ved innvandring. Full modell.

Som vi så i den enkle modellen er det få systematiske endringer over tid for de ulike gruppene, med unntak av at den slake økningen i kriminell intensitet ved begynnelsen av påbegynt lovbruddsaktivitet vedvarer også når vi sammenligner personer som er like på de uavhengige variablene. Forholdet mellom de ulike kurvene er som i den logistiske modellen det samme som før kontroll, og følger en negativ sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminell intensitet. Vi ser imidlertid at den gule kurven for personer som innvandret i barneskolealder (7-12 år) gjennom 20-årene ligger på et vedvarende høyere nivå enn den for personer som innvandrer før skolealder, og med andre ord at det generelle inntrykket vi får i den samlede modellen ikke gjelder for alle deler av aldersspennet.

Som tidligere gir kontrollvariablene oss informasjon om hvilke egenskaper som kjennetegner lovbrøyttere med høyest og lavest kriminell intensitet, både innad i og på tvers av

alder-ved-innvandringsgrupper. Den fulle negativ-binomiske modellen gir oss følgende estimater for kontrollvariablene:⁴⁸

Tabell 7: Negativ binomiske regresjonskoeffisienter for gjennomsnittlig antall lovbrudd per år. Full modell.

	0-6	7-12	13-15	16-18	19-24	25-29	30-50
Konstantledd	1.7170**	1.1960**	1.1063**	1.0027**	0.9337**	0.7209**	0.5439**
Fødeland (ref.=Afrika)							
Norden	-0.2721**	-0.1105	-0.0324	0.0571	-0.0914**	0.1387**	0.1008*
Vest-Europa	-0.4114**	0.4428**	-0.0085	0.0573	-0.2480**	-0.1737**	0.0067
Nederland	-0.2498	-0.6590*	-0.7388	0.6827**	-0.2610	0.3145**	-0.0803
Tyskland	-0.5607**	-0.0772	-0.0741	-0.1919	-0.2213**	-0.1691*	0.1184
Storbritannia	-0.0649	0.5638**	0.2773	0.2128	-0.1978**	-0.1638**	-0.1108
Øst-Europa	-0.1970**	0.0535	0.0456	0.0267	-0.2536**	-0.1280**	-0.1287**
Bosnia Herc.	-0.4489**	-0.2339**	-0.1003	0.0782	-0.2288**	-0.0086	-0.2320**
Kosovo	-0.2378**	0.0482	0.0690	-0.0302	-0.2730**	-0.1833**	-0.1730**
Polen	-0.1622	0.1072	0.1309	-0.1109	-0.1920**	-0.1260*	-0.1022
Russland	-0.0506	-0.1848	0.3428**	0.2483**	-0.0065	0.0200	0.1047
Asia	-0.4376**	0.0525	-0.2031*	-0.1718*	-0.1965**	-0.1158**	-0.0681
Afghanistan	-0.5281**	-0.0704	-0.3127**	-0.3734**	-0.1820**	-0.2675**	-0.1925**
Filippinene	-0.5539**	-0.2273*	0.2531**	-0.3331**	-0.2428*	-0.3641*	-0.1485
India	-0.2616*	-0.1718	-0.1973	-0.1495	-0.3425**	-0.1332	0.0833
Irak	-0.5767**	-0.0458	0.0284	0.0500	-0.1310**	-0.1242**	-0.0419
Iran	-0.3381**	0.1318*	-0.0597	0.1192*	-0.0021	-0.0495	-0.0449
Kina	0.0852	-0.5362*	-0.4916*	0.0860	-0.4310**	-0.2519**	-0.2735**
Pakistan	-0.1702**	-0.0387	-0.0904	-0.1608**	-0.3256**	-0.2510**	-0.1929**
Sri Lanka	-0.3072*	-0.0096	-0.1746*	-0.1471**	-0.2011**	-0.2640**	-0.2289**
Thailand	-0.1353	-0.0404	0.0423	0.2177	-0.0295	-0.4694	0.1048
Tyrkia	-0.2939**	-0.0897	-0.1142	-0.1920**	-0.3959**	-0.1335*	-0.0156
Vietnam	-0.4308**	-0.0521	-0.1294*	-0.0918	-0.3746**	-0.2505*	-0.0994*
Marokko	0.0284	0.1328	0.0273	-0.1113	-0.0371	0.0263	0.0174
Somalia	-0.2169**	0.2094**	0.0411	-0.0153	-0.0585	0.0270	-0.0462
Sør- og m.Am.	-0.3902**	-0.0426	-0.2502*	-0.1087	-0.2470**	-0.0453	0.0026
Chile	-0.5076**	-0.0174	0.0206	-0.0907	-0.0965*	-0.2408**	-0.1482**
Nord-Amerika	-0.6983**	-0.4623**	-0.3352	-0.4415	-0.1579	0.0132	-0.1143
Oseania	-0.8733*	-0.4389	-0.3254	0.6521**	0.0500	-0.2190	-0.3399
Innv.grunn (ref.=Flukt)							
Arbeid	0.0000	0.0000	0.0000	0.0167	-0.1427**	-0.1367**	-0.2327**
Familie	-0.1020*	0.1321**	-0.0171	-0.0548	0.0274	-0.0566*	-0.0791**
Utdanning	-0.3343	-0.2598	0.4814**	-0.3932*	-0.2460**	-0.2431**	-0.2960**
Ukjent	-0.1291**	0.0101	-0.0801	-0.1621**	-0.0855**	-0.0984**	-0.0267
Utdanningsnivå (ref.=vgs.)							
Ingen	-0.2754	0.0799**	0.5114	-0.0736	-0.0432	0.1403*	0.0220
Barneskole	-0.7556	0.7726**	0.1312	0.0911	0.1575**	-0.0181	0.0022
Ungdomsskole	0.0983**	0.2826**	0.2324**	0.0763*	0.1184**	-0.0004	-0.0298
Høyere utd.	-0.4542**	-0.4204**	-0.3338**	-0.2266**	-0.0924**	-0.0685**	-0.0991**
Ukjent	0.2272**	0.4997**	0.2201**	0.2058**	0.2415**	0.1716**	0.1255**

⁴⁸ Estimater og standardfeil for alle variabler (inkl. alder) finnes i vedlegg B, Tabell B2.

Arbeidstilknytning (ref. = svak)	-0.5272**	-0.4783**	-0.4603**	-0.3451**	-0.3172**	-0.2788**	-0.2077**
Norskgift (ref.=nei)	-0.1778**	0.0401	-0.0731	0.0011	-0.0488**	0.0649**	0.0483*
Spredning	0.5421	0.5370	0.4076	0.3498	0.2616	0.1933	0.1735
N	7236	11 289	6620	7704	19 913	15 949	15 800

Begynner vi med variabelen for fødeland, ser vi at fordelingen mellom positive og negative koeffisienter (tilsvarende oddsratene over og under 1 i logit-modellene) ikke er like konsekvente som vi så i de logistiske modellene. Hovedbildet er imidlertid at den kriminelle intensiteten er høyere blant personer fra øvrige afrikanske land (referansegruppen), ettersom flertallet av koeffisientene er negative. Det er imidlertid store variasjoner i hvor vi finner de positive koeffisientene i hvert underutvalg, og jeg velger derfor å diskutere disse hver for seg.

Hvis vi som tidligere kun tar hensyn til koeffisientene med en p-verdi på minst 0.01, ser vi først og fremst at den kriminelle intensiteten blant personer som innvandret mellom 0 og 6, 19 og 24 og 30 og 50 år er høyest blant de som har innvandret fra øvrige afrikanske land. Blant personer som innvandret i barneskolealder er imidlertid gjennomsnittet høyere blant personer fra Somalia, Storbritannia og øvrige vest-europeiske land, mens det blant personer som innvandret i ungdomsskolealder er høyere blant personer fra Russland og Filippinene. Gjennomsnittet for personer fra Russland, Nederland og Oseania er høyere blant de som innvandret i videregående skolealder, og for personer fra Nederland og Norden de som kom til Norge i en alder mellom 25 og 29. Således er det ikke direkte overlapp mellom landene som har høyest kriminell deltakelse og høyest kriminell intensitet blant lovbrysterne, verken i dette utvalget eller basert på deltakelsen som er dokumentert i tidligere studier (f.eks. Skarøhamar m.fl. 2011).

Variabelen for innvandringsgrunn forteller oss at det gjennomsnittlig begås flest antall lovbrudd blant personer som har kommet til Norge på grunn av flukt, alle andre variabler holdt konstant. Blant gjerningspersoner som innvandret i barneskolealder har imidlertid familieinnvandrere et høyere snitt, og blant personer som innvandret i ungdomsskolealder er snittet høyere for utdanningsinnvandrere.

Variabelen for utdanningsnivå forteller oss at i alle alder-ved-innvandringsgrupper begår personer med ingen, ukjent, barne- og ungdomsskoleutdanning i snitt flere lovbrudd per år enn personer som i tillegg har gått videregående utdanning, og at personer med høyere utdanning begår færre lovbrudd per år. Det er noen negative koeffisienter også blant personer med lavere utdanningsnivåer (og da særlig for de høyere alder-ved-innvandringsgruppene), men ingen av disse når et signifikansnivå på 0.05.

Variabelen for arbeidstilknytning forteller oss at gjerningspersoner med god tilknytning til arbeidslivet i snitt begår færre lovbrudd per år enn personer med svakere tilknytning. Størst forskjell i logaritmisk gjennomsnitt finner vi for personer som innvandret før skolealder, hvor dette er -0.5272 lavere.

Variabelen for ekteskap med en person i majoritetsbefolkningen følger samme mønster som tidligere, dvs. at betydningen er ulik for ulike alder-ved-innvandringsgrupper. For personer som innvandret før skolealder og mellom 19 og 24 år er gjennomsnittet lavere for ”norskgifte” personer (kun signifikant i den yngste gruppen), mens det for personer som innvandret fra 25 år og oppover er høyere (kun signifikant i de to høyeste).

Spredningsparameteret forteller oss om spredningen i modellen, og gitt at parameterne er positive betyr dette at variansen i den avhengige variabelen er større enn gjennomsnittet (dvs. overspredning) og at den negativ binomiske modellen er mer egnet enn den tradisjonelle Poisson-modellen.

5.2.3 Kriminell intensitet: Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett nærmere på resultatene fra de negativ binomiske regresjonsmodellene. Totalt er det fire sentrale trekk det er nyttig å ta med seg videre.

For det første viser den innledende samlede modellen at det er en negativ sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminell intensitet, hvor personer som innvandret *før* skolealder i gjennomsnitt begår flest lovbrudd per år mens personer som innvandrer i en alder mellom 30 og 50 år begår færrest. Dette mønsteret holder seg også etter kontroll for mulige konfunderende variabler, og alle estimatene er signifikante på <0.0001 nivå. De separate modellene viser at nivået mellom personer som innvandret før og i skolealder vekselvis ligger øverst ved ulike aldre, og at den kriminelle intensiteten deretter synker ettersom alderen ved innvandring øker.

For det andre er det få systematiske forskjeller i den kriminelle intensiteten ved ulike aldre, og aldersestimatene er jevnt over usikre. Vi ser imidlertid en antydning til økende kriminell intensitet de første årene, både etter ankomst og etter påbegynt observasjonsperiode for de som innvandret før fylte 15 år. Gjennom 20-årene er gruppene relativt sett ganske ulike, før de nærmer hverandre som følge av en reduksjon i de yngre gruppene rundt 35 år.

For det tredje innebærer det å sammenligne personer i ulike alder-ved-innvandringsgrupper som ved en gitt alder er like på de uavhengige variablene til få endringer i det opprinnelige forholdet mellom gruppene. Unntaket er at de predikerte gjennomsnittene

for personer som innvandret i barneskolealder er høyere gjennom ungdomsårene når man tar hensyn til forskjeller på disse variablene.

Tar vi et tilbakeblikk på kontrollvariablene er det i hovedsak personer fra øvrige afrikanske land som i gjennomsnittet begår flest lovbrudd per år, men personer fra blant annet Russland, Norden og øvrige vest-europeiske land har også høyere snitt i noen alder-ved-innvandringsgrupper. Videre er den kriminelle intensiteten i hovedsak høyest blant personer som har innvandret på grunn av flukt, har lavt utdanningsnivå og svak tilknytning til arbeidslivet. Å være gift med en person i majoritetsbefolkningen har som tidligere ulik betydning i ulike underutvalg; blant de som innvandret før skolealder innebærer dette at den kriminelle intensiteten er lavere, mens den for personer som innvandret etter fylte 30 år er høyere. Også for de negativ binomiske modellene har jeg undersøkt om mønsteret er annerledes for de mest alvorlige lovbruddene (dvs. forbrytelsene), men heller ikke her er dette tilfelle.

5.3 Oppsummering, sammenligning og hovedresultater

I dette kapittelet har jeg lagt frem de mest sentrale resultatene fra de ulike regresjonsanalysene. Sammenfletter vi essensen fra de logistiske og negativ-binomiske modellene får vi følgende fire hovedfunn.

1. *Samlet sett* er sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminell aktivitet negativ, men mønsteret er noe ulik for de yngste alder-ved-innvandringsgruppene avhengig av om man fokuserer på kriminell deltakelse eller kriminell intensitet. Totalt sett er sammenhengen negativ når vi ser på det gjennomsnittlige *antallet* lovbrudd begått per år av lovbrøytene i hvert underutvalg, mens vi for den kriminelle *deltakelsen* finner en kurvelineær sammenheng hvor andelen gjerningspersoner er høyest blant personer som innvandret i barneskolealder. De separate logit-modellene viser at overrepresentasjonen som oppstår gjennom ungdomstiden holder seg ut tilnærmet hele aldersspennet, selv om vi ikke kan si om dette skyldes vedvarende kriminelle karrierer for enkelte personer eller at det totale antallet lovbrøytene holder seg høyt i denne gruppen.
2. Den aldersmessige utviklingen i kriminell deltakelse følger den kurvelineære sammenhengen vi kjenner fra tidligere studier (f.eks. Hirshi og Gottferdson 1983; Skarøhamar m. fl. 2011; Thorsen m. fl. 2009:113), mens kriminell intensitet ikke har noen tilsvarende systematisk sammenheng med alder. For personer som innvandrer

etter den kriminelle lavalder øker den kriminelle deltakelsen de første ca. ti årene etter ankomst, før den stabiliserer seg på et tilsvarende eller lavere nivå enn personene som har innvandret tidligere. Vi kan se en antydning til økning også i den kriminelle intensiteten, men denne går ikke på akkord med et generelt aldersmønster i den øvrige populasjonen. Således kan økningen i kriminell *deltakelse* tilskrives en mulig botidseffekt.

3. Å kontrollere for mulige konfunderende variabler, som her gjør at vi sammenligner kriminaliteten blant personer i ulike alder-ved-innvandringsgrupper som er like på de uavhengige variablene ved en gitt alder, fører til få og små endringer i forholdet mellom gruppene. I de logistiske modellene blir skillet mellom 7-12 og 13-15 mindre tydelig, mens de relative forskjellene mellom predikerte andelene for gruppen som innvandret mellom 16 og 18 år og de yngre alder-ved-gruppene blir mindre slik at mønsteret i denne gruppen er likere det til personer som innvandrer senere. I de negativ binomiske modellene er de predikerte gjennomsnittene for personer som innvandret i barneskolealder høyere enn i de andre gruppene gjennom 20-årene, noe som gjør at vi i denne perioden observerer samme kurvelineære sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminalitet som vil gjør i de logistiske modellene.
4. Kontrollvariablene viser omtrent samme bilde, hvor det er personer som innvandrer til Norge fra øvrige afrikanske land, får opphold på grunn av flukt, har lavt utdanningsnivå og svak tilknytning til arbeidsmarkedet som i størst grad er siktet for lovstridige handlinger og som i snitt begår flest lovbrudd per år. Betydningen av ekteskap med en person i majoritetsbefolkningen varierer på samme måte for begge avhengige variabler, hvor den har en begrensende innvirkning på den kriminelle aktiviteten for personer som innvandret før skolealder og en forøkende innvirkning for personer som innvandret etter fylte 30 år. Årsaker til denne forskjellen har jeg ikke grunnlag til å uttale meg om ut fra disse dataene, men en mulig forklaring er at variabelen fanger ulike aspekter for forskjellige grupper. Mens den for personer som innvandret i ung alder kan den være et mål på "integrering" (jf. Åslund m. fl. 2009), kan den for voksne innvandrere i større grad knytte seg til blant annet innvandringsgrunn og spenningsskapende relasjoner.

6 Diskusjon

I dette siste kapittelet vil jeg trekke sammen det teoretiske perspektivet i kapittel 3 og resultatene fra forrige kapittel gjennom å besvare de innledende spørsmålene jeg stilte i kapittel 1. For å rekapitulere var den sentrale problemstillingen som følger:

På hvilken måte henger alderen ved innvandring sammen med den kriminelle aktiviteten blant mannlige innvandrere i Norge?

For å konkretisere og operasjonalisere denne stilte jeg i to underproblemstillinger:

1. *Hvordan varierer betydningen av alder ved innvandring mellom kriminell deltakelse og kriminell intensitet?*
2. *Hvordan endrer en eventuell sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminalitet seg, dersom vi sammenligner personer som ved en gitt alder er like på relevante innvandrings- og integreringsrelaterte variabler?*

Etter å ha gjennomgått det teoretiske fundamentet for oppgaven utledet jeg med utgangspunkt i hovedproblemstillingen fire sentrale hypoteser for hvordan sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminell aktivitet kunne tenke seg å se ut. Den såkalte linearitetshypotesen (H_1) postulerer at det er en lineær sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminalitet, ved at enten a) den kriminelle aktiviteten er *lavere* blant de som kommer i ung alder og høyere blant de som kommer i voksen alder, noe som hovedsakelig knyttes til bedre forutsetninger for språklæring, integrering og opparbeiding av formelle kvalifikasjoner blant de som innvandrer som barn, eller b) den kriminelle aktiviteten er *høyere* blant de som kommer i ung alder og lavere blant de som kommer i voksen alder, noe som hovedsakelig knyttes til negative erfaringer som følge av å vokse opp med minoritetsbakgrunn i Norge. Den såkalte kurvelinearitetshypotesen (H_2) postulerer at sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminell aktivitet er kurvelineær, ved at enten a) den kriminelle aktiviteten er *lavere* blant personer som innvandrer i ungdomstiden, noe som knyttes til gode utdanningsmuligheter og mange kilder til sosial kontroll, eller b) den kriminelle aktiviteten er *høyere* blant personer som innvandrer i ungdomstiden, noe som hovedsakelig knyttes til tilpasnings- og identitetsmessige utfordringer og manglende sosial

kontroll fra familien som sammen hindrer at viktige bånd mellom individ og samfunn blir etablert.

Jeg vil i det følgende gå igjennom svar på de to underproblemstillingene først, før jeg fletter disse sammen i en hoveddiskusjon som i større grad trekker inn elementer fra teorien og tidligere forskning. Jeg kommer også inn på mulige konsekvenser valget av data og forskningsdesign kan ha for selve resultatene, samt hvilke spørsmål som står ubesvart. Avslutningsvis inkluderer jeg noen mer generelle betraktninger om videre forskning på dette temaet.

6.1 Alder ved innvandring, kriminell deltakelse og kriminell intensitet

Den første underproblemstillingen reiste spørsmål om hvorvidt og eventuelt hvordan betydningen av alder ved innvandring varierte mellom den kriminelle deltakelsen og den kriminelle intensiteten. Svaret på dette spørsmålet blir at den varierer, men at forskjellene ikke er hverken påfallende eller svært store. *Samlet sett* er sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminalitet negativ, i den forstand at høyere alder ved innvandring henger sammen med lavere andel gjerningspersoner og færre gjennomførte lovbrudd per år.

Det er imidlertid et noe ulikt forhold mellom de tre yngste og (mest kriminelt aktive) gruppene, avhengig av om man ser på den kriminelle deltakelsen eller den kriminelle intensiteten. Det gjennomsnittlige antallet lovbrudd begått per år følger et kontinuerlig negativt mønster, mens vi for andelen gjerningspersoner i de ulike gruppene ser en konkav, høyreskjev utvikling ettersom alderen ved innvandring øker. Denne forskjellen indikerer at skillet mellom kriminell deltakelse og kriminell intensitet (jf. Piquero m. fl. 2003) kan være nyttig idet man ønsker å beskrive den kriminelle aktiviteten i ulike grupper, og at det kan ligge ulike mekanismer til grunn for handlingsvalg knyttet til konformitet versus avvik og gjentatte eller mer omfattende avvikende handlinger. De avvikssosiologiske teoriene jeg har trukket fram i denne oppgaven retter ikke spesifikt fokus mot kvaliteter ved de kriminelle handlingene, og jeg kan med mitt utgangspunkt ikke trekke konklusjoner om verken hvorfor denne forskjellen oppstår eller hvorfor hovedbildet er såpass likt som det er. Årsakene til og implikasjonene av denne nyansen i kriminalitet bør imidlertid undersøkes nærmere i senere studier, ettersom et slikt skille forteller oss noe om sosiale kjennetegn ved personer som bidrar til en stor andel av det totale kriminalitetsbildet i Norge. I disse dataene ser vi for eksempel at andelen gjerningspersoner gjennom begynnelsen av 20 årene er høyere blant personer som innvandrer mellom 13 og 15 år enn de som innvandrer før skolealder, men at den

kriminelle *intensiteten* i samme periode er høyest blant de som innvandret før fylte 7 år. Således vil ”bidragene” til den totale kriminaliteten være forskjellige.

Det er i sammenligning av disse variablene viktig å huske på at variabelen for kriminell intensitet ikke inneholder informasjon om gjerningsdato for hvert enkelt straffbart forhold,⁴⁹ og at vi derfor ikke vet om resultatene skyldes at personer som innvandret i ulike alder er involvert i flere separate lovbruddsepisoder, eller begår flere straffbare handlinger knyttet til én enkelt sak. Det kan også være at kvalitetsforskjeller ved *hvilke typer* lovbrudd de ulike gruppene deltar i er skyld i forskjellene, ved at en større andel av gjerningspersonene som innvandret før skolealder begår kriminelle handlinger som innebærer flere registrerte straffbare forhold per enkelthendelse (f.eks. ved økonomisk kriminalitet) enn de som innvandrer senere. Dette gjenstår også for senere studier å undersøke nærmere.

6.2 Alder ved innvandring, kriminalitet, innvandrings- og integreringsrelaterte variabler

Den andre underproblemstillingen stilte spørsmål om hvorvidt (og eventuelt hvordan) en eventuell forskjell mellom kriminaliteten i ulike alder-ved-innvandringsgrupper endrer seg, dersom vi sammenligner personer som ved en gitt alder er like på visse innvandrings- og integreringsrelaterte variabler. Det ser imidlertid ikke ut til at dette er tilfelle; et av de mest påfallende trekkene ved sammenligning av de enkle og de fulle modellene er at det relative forholdet mellom gruppene endrer seg svært lite. Dette kan skyldes flere ulike forhold.

For det første kan resultatene være en indikasjon på at innvandringsbakgrunn og integrering i utdannings-, arbeids- og sosialliv, slik disse variablene er operasjonalisert her, ikke er blant de sentrale årsakene til *forskjeller* i kriminell aktivitet blant personer som innvandrer til Norge ved ulike aldre. Vi ser av kontrollvariablene og likelihood-ratioene at de uavhengige variablene er av (signifikant) betydning for utfallet på den *avhengige* variabelen, altså kriminalitet, men det er ikke dermed gitt at de er av betydning for variasjoner i effekten av de andre uavhengige variablene. Det er ofte nærliggende å anta at det er samme årsaker som ligger til grunn for variasjonene i et sosialt fenomen både mellom og innad i sosiale grupper, men disse resultatene kan peke i retning at dette ikke nødvendigvis er tilfelle.

For det andre kan resultatene også skyldes at mine valg, operasjonaliseringer og kategoriseringer av variabler ikke er de som best beskriver variasjonen i data. Med dette

⁴⁹ Informasjon om gjerningsdato finnes i rådataene, men blir ikke beholdt i utformingen av det diskret-tids datasettet.

mener jeg at både innvandringsbakgrunn og integreringsvariabler kan være viktige i seg selv, men at mine modeller belyser andre dimensjoner ved det underliggende sosiale fenomenet enn de som er mest sentrale. For eksempel kan det godt være at integrering i arbeidsliv eller majoritetsmiljøer er viktig for å forklare forskjeller i kriminell aktivitet mellom alder-ved-innvandringsgrupper, men at disse måles bedre gjennom for eksempel språknivå, vennsksapsrelasjoner, bosted el.l. I tillegg kan det (på tross av innledende tester) være at min kategorisering av forklaringsvariabelen bidrar til å skjule eventuelle mønstre og variasjoner innad i gruppene, som påvirker gjennomsnittene slik at vi observerer like mønstre både før og etter kontroll for bakenforliggende variabler. For eksempel grupperer kategorien ”barneskole” sammen aldre hvor det skjer mange og viktige endringer i barns utvikling, og dersom kontrollvariablene påvirker de øvre og nedre aldre ulikt, vil disse endringene kunne motvirke hverandre og skape et gjennomsnitt som gir inntrykk av at nivåforskjellene mellom grupper forblir uendret.

For det tredje kan resultatene være et tegn på at erfaringene og relasjonene som følger av fordelingen på de ulike kontrollvariablene har *ulike* kriminalitetsrelaterte konsekvenser *avhengig* av alder ved innvandring. Er det for eksempel slik at tilknytning til arbeidslivet innebærer negative relasjoner og *spenninger* for personer som innvandrer i ung alder (Jf. Støren 2004; Tronstad 2009), og etablering av positive sosiale relasjoner og viktige sosiale *bånd* for personer som innvandrer som voksne (jf. Folkenborg og Hansen 2003; Olsen 2010), vil vi kunne observere samme variasjoner i kriminell aktivitet før og etter kontroll for tilknytning til arbeidslivet. Jeg forutsetter indirekte at betydningen av å ha ”enhver jobb” er lik for alle, eller at betydningen av landbakgrunn er lik uavhengig av alder ved innvandring. Dette trenger imidlertid ikke å være tilfelle.

I tillegg til disse store likhetene mellom modellene er det imidlertid et par endringer som bør kommenteres. I den logistiske modellen ser vi for det første at det relative nivået til kurven for 13-15 år fra ca. 25 til ca. 35 års alder endrer seg fra å ligge på et tilsvarende nivå som personer som innvandret før skolealder, til å tilnærmet overlappe kurven til personer som innvandret i barneskolealderen. I tillegg ser vi at avstanden mellom den predikerte andelen gjerningspersoner blant gruppen som innvandret mellom 16 og 18 år og de eldre alder-ved-innvandringsgruppene reduseres slik at nivåene og utviklingen i disse gruppene følger et likere mønster. I de negativ binomiske modellene ser vi at det opprinnelig overlappende nivået til personer som innvandrer før og i barneskolealder skiller seg tydeligere fra hverandre, idet det predikerte gjennomsnittlige antall lovbrudd er høyere for den sistnevnte

gjennom 20-årene dersom man tar hensyn til de uavhengige variablene. Det er imidlertid vanskelig å trekke konklusjoner om hva disse endringene skyldes, utover at de skyldes en opprinnelig fordeling på de uavhengige variablene som gjorde forholdene mellom andelen gjerningspersoner større eller mindre enn den ville vært dersom sammensetningen i de ulike underutvalgene var lik med hensyn til de uavhengige variablene.

6.3 Alder ved innvandring og kriminalitet: hovedfunn og deres tilknytning til tidligere forskning og teoretisk rammeverk

Fra de foregående diskusjonene ser vi at det er sammensetningen av to av de fire hypotesene som finner støtte og best beskriver mønstrene i datamaterialet; Linearitetshypotese 1b (sammenhengen er negativ), og Kurvelinearitetshypotese 2b (sammenhengen er konkav). Jeg vil i det følgende hovedsakelig (men ikke utelukkende) diskutere mønstrene i den kriminelle *deltakelsen*, da det er denne vi kan belyse gjennom funn fra tidligere forskning og som utgjør grunnlaget for de teoretiske bidragene. Samlet sett danner de to hypotesene grunnlag for to sett av forklaringer på sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminalitet.

6.3.1 Å innvandre som barn: en risikofaktor for å bli kriminell?

Hypotese 1b postulerer at personer som innvandrer i ung alder oftere er kriminelle enn personer som innvandrer som voksne, og i det følgende vil jeg derfor fokusere på mønstrene som knytter seg til forskjellen mellom ”barn” som innvandrer før skolealder og ”voksne” som innvandrer etter den normerte alderen for fullført videregående utdanning.

At personer som innvandrer som barn er mer kriminelle (både med tanke på kriminell deltakelse og kriminell intensitet) står i kontrast til funnene fra de svenske dataene (Martens og Holmberg 2005). Her er personer som innvandrer før skolealder i mindre grad siktet for lovbrudd enn personer som innvandrer i voksen alder (Martens og Holmbergs 2005), og den ”beskyttende” effekten av lav alder ved innvandring kan dermed ikke overføres direkte til norske forhold. De ovennevnte resultatene, samt foreliggende kunnskap om kriminalitet blant *norskfødte* med innvandrerforeldre, stemmer således bedre overens med resultater fra andre land⁵⁰ enn Sverige. Her er det et gjennomgående mønster at både personer med lav alder ved innvandring og såkalte andregenerasjons innvandrere begår mer kriminalitet enn personer som innvandrer i voksen alder (Hagan m. fl. 2008; Morenoff og Astor 2006; Sampson m. fl. 2005; Tonry 1997). Forskjellen mellom personer med lav alder ved innvandring og

⁵⁰ I hovedsak USA og store europeiske land, se bidragene i Tonry (1997).

norskfødte med innvandrereforeldre kan ikke belyses gjennom disse dataene, men det er verdt å merke seg at likheten mellom personer som innvandrer før skolealder og norskfødte med innvandrereforeldre vi kjenner fra andre samfunnsområder (Henriksen 2009; Løwe 2009) også ser ut til å gjelde for kriminalitet. Således kan resultatene i disse analysene indikere at det såkalte innvandringsparadokset (Suárez-Orosco m. fl. 2009) i kriminalitet vi kan observere i en rekke andre land også gjelder i norsk sammenheng.

I tråd med den teoretiske diskusjonen i kapittel 3 kan vi gå ut ifra at personer som innvandrer i ung alder begår mer kriminalitet enn personer som innvandrer i voksen alder fordi de 1) opplever flere, sterkere eller mer kriminalitets-triggende spenninger, 2) har svakere bånd til norske sosiale institusjoner eller positive relasjoner med (konforme) personer i sine sosiale omgivelser; eller 3) en eller flere kombinasjoner av disse forholdene. Et viktig utgangspunkt for å gi mening til mønstrene i data er å forstå hvordan bedre forutsetninger for en uproblematisk akkulturasjonsprosess og bedre integrering i norske sosiale institusjoner (som assosieres med lav alder ved innvandring (jf. Berry 1997; Bleakley og Chin 2010; Eriksen 1997; Henriksen 2009; Løwe 2009; Oppedal m. fl. 2008; Åslund m.fl. 2009)) kan øke den kriminelle aktiviteten.

Knyttet til Agnews (1992) konsept om spenning som resultat av diskrepans mellom *forventet* eller (subjektivt sett) *rettferdig* og *faktisk* måloppnåelse, vil jeg påstå at nær interaksjon og identifikasjon med personer i majoritetsbefolkningen kan være en sentral årsak til økt kriminalitet blant personer som innvandrer i ung alder. For denne gruppen skjer utformingen av ønsker oppfatninger – og ikke minst *muligheter* – på premisser som gjør at negative erfaringer knyttet til blant annet mobbing, undersysselsetting, overkvalifisering og diskriminering (jf. Midtbøen og Rogstad 2012; Støren 2004; Tronstad 2009; Villund 2010) kan føre til sterkere negative emosjoner idet forventningene ikke innfris. Tronstad (2009) påpeker for eksempel at forventningene til egne prestasjoner på arbeidsmarkedet i stor grad henger sammen med de faktiske kvalifikasjonene til å gjøre nettopp dette, og *alt annet likt* vil således manglende måloppnåelse i større grad både bryte med både prinsippet om equity (Agnew 1992) og kunne forringe både mulighetene for og insentivene til å knytte kontrollskapende bånd til storsamfunnet (Hirschi 1969; Sampson og Laub 2003).

Videre har tilknytningen til både skole, vennskapsrelasjoner, fritidsaktiviteter og arbeidsliv vist seg å utgjøre mulige kilder til negative stimuli for individet (Enehaug m. fl. 2009; Kavli 2007, Oppedal m. fl. 2008; Tronstad 2009), og tittelen på IMDis (2008) rapport ”Integrert men diskriminert” oppsummerer denne dynamikken svært godt. For barn som har

innvandret med foreldrene sine kan også god integrering utgjøre et mulig problem, idet stor kulturavstand og dissonant akkulturasjon (Waters m. fl. 2010) kan skape konflikter mellom generasjoner som svekker den sosiale støtten og kontrollen som stammer fra båndene mellom foreldre og barn. Et sentralt poeng blir altså å nyansere de antatt positive konsekvensene av integreringen slik at det også er plass til problemene og utfordringene disse medfører.

Morenoff og Astor (2006) påpeker også at integrering og høy grad av akkulturasjon ikke nødvendigvis kun insinuerer positive relasjoner med den konforme delen av samfunnet, men like gjerne kan føre til integrering i kriminelle miljøer og etablering av positive relasjoner med kriminelle andre. Dette kan være en av grunnene til at vi observerer at nivået i forhold til de andre gruppene holder seg relativt stabilt gjennom hele aldersspennet; å innvandre "tidsnok" til å etablere seg et kriminelt nettverk gjennom ungdomstiden kan øke sannsynlighetene for en kriminell livsstil (Farrington 2005; Nagin og Paternoster 1991; Piquero m fl. 2003; Thornberry 1987). Sayad (2004) påpeker også at de sosiale sanksjonene som knytter seg til kriminalitet og andre sosiale avvik er sterkere for innvandrere (eller barn av innvandrere) som mangler de "åpenlyse" grunnene til å begå kriminalitet som kan bidra til å bortforklare eller i større grad rettferdiggjøre slike handlinger i eldre generasjoner.

I tillegg til dette er det selvsagt ikke slik at *alle* personer som innvandrer før en gitt alder opparbeider seg verken formell eller uformell kompetanse som gir optimale forutsetninger for å nå egne og andres mål. Barn som innvandrer sammen med foreldrene sine påvirkes som nevnt i stor grad av foreldrenes tilpasningsstrategi og levekår i Norge (Berry 1997; Kavli 2007; Kavli og Nadim 2009; Oppedal m. fl. 2008), og Portes og Zhous (1993) *Segmented Assimilation Theory* påpeker at en del innvandrere vil integreres (eller assimileres) inn i segmenter i samfunnet som preges av lav sosioøkonomisk status og begrensede muligheter for oppadgående sosial mobilitet. Således kan barn som innvandrer i ung alder oppleve *både* at deres ønsker og oppfatninger formes gjennom sosial interaksjon med majoriteten uten de faktiske mulighetene er like gode, *og* at de utformes gjennom interaksjon med sosiale grupper som fremmer andre holdninger (knyttet til f.eks. verdien av utdanning) enn dem som fremmes av samfunnet ellers (Portes og Zhou 1993). Dette vil i begge tilfeller ha konsekvenser for både reell og oppfattet mulighetsstruktur (jf. Hedström 2005), og kunne føre til økt kriminalitet i denne gruppen.

Barn fra familier med lav sosioøkonomisk status møter også generelt sett utfordringer knyttet til blant annet skole, utdanning og arbeidsliv (Epland og Kirkeberg 2010; Raaum 2003), og gitt at barn i innvandrerfamilier er overrepresentert blant barn i lavinntektsfamilier i

Norge (Ytrehus 2004; Østby 2004) vil dette kunne føre til en overrepresentasjon av slike ulikhetsmedierte problemer for personer som innvandrere i lav alder. Også her kan god integrering og akkulturasjon være negativt; Morenoff og Astor (2006:53) finner for eksempel at de beskyttende effektene som ifølge *Differential Assosiation Theory* (Sutherland 1947) kan assosieres med høy konsentrasjon av innvandrere i nabolaget, er svakere blant de personer og generasjoner som er mest integrert. Dette kan således forhindre individet i å nyte godt av de ressursene som eventuelt kan motvirke de negative konsekvenser som følger av å vokse opp i et nabolag med lav sosioøkonomisk status. I dette henseendet kan det spørres om Norge i mindre grad enn Sverige har lyktes i å etablere omfordelende eller kompenserende ordninger, som kan redusere de negative konsekvensene av å vokse opp i familier med lav sosioøkonomisk status og boområder med høy konsentrasjon av innvandrere (jf. Martens 1997:244).

6.3.1.1 Før og etter skolestart: et viktig skille?

Årsaken til den kurvelineære sammenhengen mellom alder ved innvandring og kriminalitet (jf. H_{2b}) i de logistiske modellene er at personer som innvandrer i barneskolealder har en gjennomgående høyere kriminell deltakelse enn alle andre alder-ved-innvandringsgrupper. Dette stemmer således delvis overens med resultatene fra Martens og Holmbergs (2005) studie av svenske siktelsesdata, hvor det samlet sett var høyest andel gjerningspersoner blant de som innvandret i grunnskolealderen (7-16 år) – men her med en topp i de øvre aldrene, dvs. ungdomsskolen. Betydningen av å innvandre *før* eller *etter* skolestart har vist seg å være viktig på en rekke områder, knyttet til både språklæring (f.eks. Bleakley og Chin 2010; Böhlmark 2008), utdanningsprestasjoner, inntekt (Böhlmark 2009) og integrering på en rekke ulike sosiale arenaer (Åslund m.fl. 2009). Selv om jeg har kontrollert så godt det har latt seg gjøre med de tilgjengelige data, ser det ut til at skillet mellom barn som innvandret før og barn som innvandret etter skolealder gjør seg gjeldende også for kriminalitet, og i det følgende vil jeg diskutere noen av årsakene til at dette kan være tilfelle. Jeg vil her fokusere på forskjellen mellom de som innvandrer *før* og *i* barneskolealder, med det utgangspunkt at en rekke av de ovennevnte årsakene til kriminalitet i den yngste gruppen også vil kunne gjelde for de som innvandret litt senere.

En viktig forskjell mellom barn som innvandrer før og etter fylte 6 år kan knyttes (noe avhengig av hvor på aldersspennet i de ulike gruppene man befinner seg) til muligheten for at minner og erfaringer individet tar med seg til Norge ved innflytting påvirker spenningsnivået

ved innvandring (Jf. Agnew 1992,2001). Selv om vi ikke kan forvente alvorlige kriminelle handlinger blant så små barn, er det et kjent mønster at ”uskyldige” avvik og antisosial atferd i barndommen eskalerer til flere og mer alvorlige avvik og kriminalitet senere i livet (Oppedal m. fl. 2008). Således kan tilpasningsvansker og en vanskelig akkulturasjonsprosess for barn som innvandrer i barneskolealder skape grunnlaget for selvforsterkende ulempelsesprosesser, som kan føre til økt kriminalitet senere i livet.

Å innvandre før skolealder kan også ha konsekvenser for hvilket press som kan oppstå på relasjonen mellom foreldre og barn, og således hvor støttende og grensesettende denne relasjonen kan antas å være i innvandringsfasen. Som beskrevet av Waters m. fl. (2010) og Daugstad og Lie (2004) er en vanlig utfordring for familiemedlemmer som innvandrer sammen at det oppstår tilpasningsmessige forskjeller mellom generasjonene, noe som kan resultere i konflikter og svekke de viktige båndene mellom foreldre og barn. Å innvandre mens barna er små gir *foreldrene* bedre forutsetninger for å ha blitt kjent med norsk kultur og levemåte før barnet begynner på skolen, og utfordringer som kan oppstå som følge av den økte kontakten med majoritets- (og andre minoritets) miljøer kan dermed bli mindre konfliktskapende enn for familier hvor alle skal ”finne sin plass” samtidig. For de yngste innvandrerne vil også tilegnelsen av norsk kulturkompetanse ha begynt noe mer gradvis før skolestart, gjennom for eksempel barnehage eller kontakt med venner og naboer (Oppedal m. fl. 2008). Dette kan bedre barnets forutsetninger for å mestre eventuelle spenninger i møte med senere institusjoner på en konform og trygg måte (Agnew 1992).

Som det følger implisitt av de foregående argumentene, fører aldersstuktureringen i Norge til at de første relasjonene barn som innvandrer i en alder mellom 6 og 12 år knytter med personer i majoriteten skjer via tilknytningen til det norske skolesystemet.⁵¹ Oppedal og kolleger (2008) påpeker at det skjer store utviklingsmessige endringer av både kognitiv, emosjonell og sosial karakterer gjennom alderen barnet går på barneskolen, og at det derfor vil være viktig for utfallet av akkulturasjonsprosessen hvilke erfaringer og relasjoner individet gjør seg i denne perioden (jf. Berry 1992, 1997). Som så mange andre sosiale arenaer utgjør skole og fritidsaktiviteter en kilde til spenning og negative erfaringer så vel som positive, og Oppedal m. fl. (2008) finner at det er flere barn med innvandrerbakgrunn som opplever utfordringer knyttet til skolearbeidet, tøft forventningspress fra foreldrene, manglende støtte fra klassekamerater og mobbing knyttet til sin minoritetsbakgrunn. Slike spenninger kan

⁵¹ For noen vil dette også skje gjennom opphold på asylmottak, men jeg kan ikke belyse verken varigheten på eller betydningen av slike erfaringer gjennom disse datakildene

gjennom en distingverende eller avstandsskapende mekanisme (Hedström 2005) føre til at individet tar avstand fra den ”generaliserte andre” (eller med andre ord skolesystemet eller det ”norske” systemet mer generelt) som er årsak til at spenningen oppstår, og således ha konsekvenser for de senere forutsetningene for å inngå kontrollskapende relasjoner (Hirschi 1969). På denne måten kan negative erfaringer individet gjør seg som følge av innvandring i barneskolealderen hindre at viktige bånd mellom individet og de sosiale omgivelsene etableres eller at de blir svake, noe som kan forplante seg til senere livsperioder slik at kriminaliteten blir høyere enn blant de som innvandrer før eller etter barneskolen.

6.3.2 Å innvandre som voksen en beskyttelse mot å bli kriminell?

Kriminalitet begått av personer som har innvandret etter den kriminelle ”toppalderen” har ikke utgjort et direkte fokusområde i de foreliggende studiene på alder ved innvandring og kriminalitet, men Hagan m.fl. (2008:101) påstår at det på grunnlag av studier på generasjonsmessige forskjeller i kriminalitet blant innvandrere er grunn til å anta at personer som selv innvandrer opplever en ”beskyttelse” eller motstandsdyktighet mot kriminalitet som ”slites av” etter hvert som tiden i mottakerlandet øker. Det finnes flere mulige forklaringer på at dette kan være tilfelle.

Morenoff og Astor (2006:45) fremsetter en *seleksjonshypotese* som sier at personer som selv innvandrer innehar egenskaper som gjør dem mindre tilbøyelige til å begå kriminalitet enn sine motparter i hjemlandet. Således vil vi observere mer kriminalitet blant deres barn (og deres barn igjen), ettersom disse egenskapene ikke overføres direkte mellom generasjoner. Slike ”preventive” egenskaper kan blant annet knyttes til det Richmond (1993) omtaler som proaktiv innvandringsmotivasjon, eller kreative og problemløsende egenskaper som følger av opparbeidet utdanning eller generell kognitiv modning (Berry 1997). Dette er alle egenskaper Agnew (1992) beskriver som viktige forutsetninger for å løse eventuelle spenninger på konforme måter, og således kan en høy alderen ved innvandring føre til lavere kriminell aktivitet både gjennom seleksjonsmekanismer og gjennom å påvirke generelle problemløsende evner.

I tillegg til dette kan det å migrere kjennetegnes som det Sampson og Laub (2003) kaller et strukturelt vendepunkt; en sentral livshendelse som avskjærer individet fra tidligere relasjoner og samtidig innebærer nye muligheter til selvutvikling og sosiale investeringer. Således kan det å migrere føre til endringer i kriminell aktivitet blant personer som opprinnelig har vært kriminelle i hjemlandet, eller avbryte negative spiraler av sosiale avvik

og stadig svakere sosial kontroll for personer som er på vei mot en sosial avvikskarriere. Blant personer som innvandrer til Norge etter fylte 15 år ser vi i både de enkle og de fulle modellene at den kriminelle aktiviteten umiddelbart etter ankomst er svært lav for alle grupper, noe som i tillegg til den ovennevnte forklaringen om manglende kjennskap til kriminelle nettverket i Norge kan skyldes nettopp en slik ”avkuttende” effekt. Dersom det kun hadde vært snakk om tid til å om dirigere en medbrakt kriminell handlingsmotivasjon, ville vi kunne forvente en relativ rask økning i den kriminelle aktiviteten etter ankomst (eventuelt inntreffende først etter et par år hvor kontrollen fra blant annet introduksjonsprogram forsvinner). Istedenfor ser vi at andelen gjerningspersoner (og til en viss grad også den kriminelle intensiteten) stiger jevnt over en periode på ca. ti år, før den kulminerer idet (eller rett før) den når nivået til gruppene som har vært her fra tidligere og blir liggende på (eller rett under) dette nivået. Dette mønsteret kan blant annet knyttes til at integreringen i utdanningsløp og arbeidsliv øker med økende botid for de fleste grupper (Kirkeberg m. fl. 2012; Henriksen, m. fl. 2010; Pedersen 2006), og at dette øker spenningsnivået uten at den sosiale kontrollen stiger proporsjonalt. Sutherland (1924) beskrev også lignende fenomen som en slag sosial naturalisering, hvor kriminalitetsraten til personer som innvandret ettersom tiden gikk nærmet seg nivået til de som allerede var i landet fra før.

6.3.2.1 Er forskjellen mellom barn og voksne så betydelig som den ser ut?

I diskusjonen av sammenligningen mellom personer som innvandrer i ung og voksen alder vil det være nyttig å kaste et blikk mot nyansene som kommer til syne i de separate modellene. Fra de samlede modellene husker vi at forskjellen i kriminell deltakelse og aktivitet mellom ulike alder-ved-innvandringsgrupper er signifikant forskjellig fra hverandre, *uavhengig* av hvilken gruppe man bruker som referansekategori og hvorvidt man inkluderer kontrollvariabler eller ikke. De separate modellene viser imidlertid at forskjellene mellom gruppene er desidert størst i tiden umiddelbart etter ankomsten av gruppene som kommer etter fylte 15 år, og disse observasjoner vil bidra med informasjon som gir inntrykk av at forskjellene i den kriminelle aktiviteten (relativt sett) er svært mye høyere blant de som innvandrer i ung alder og teoretisk sett kan forventes å være best integrerte. Forskjellene mellom gruppene minkes imidlertid etter hvert, idet alderskurven til de yngste innvandrerne synker og andelen gjerningspersoner blant de nyankomne øker. Fra ca. 30-40 års alder ser vi at andelen gjerningspersoner er svært nærme hverandre, og det er nærliggende å tolke variasjonen fra år til år som støy. Det ser med andre ord ut til at forskjellene mellom gruppene

i de samlede modellene i hovedsak skyldes at innvanderne er mer lovlydige den første tiden etter innvandring, og at forskjellen mellom alder-ved-innvandringsgruppene er liten (eller fraværende) om lag ti år etter ankomsten til de eldre gruppene. Siden det er kjørt separate modeller gir ikke disse grunnlag for å si noe om hvorvidt forskjellene mellom alder-ved-innvandringsgruppene er signifikante ved ulike aldre, og å undersøke hvorvidt og eventuelt hvor lenge forskjellene vedvarer vil utvilsomt være en nyttig utbedring i en videre analyse. Med den tilnærming og de begrensninger jeg har inntatt i denne oppgaven, nærmer vi oss imidlertid muligheten til å trekke konklusjoner om oppgavens problemstilling.

6.4 Konklusjon

Samlet sett er det en tilnærmet negativ sammenheng mellom alder ved innvandring og kriminalitet blant mannlige innvandrere i Norge. Dette stemmer overens med mønstre fra amerikanske og en del andre europeiske land, men er ulikt fra funn basert på data fra Sverige. Det er imidlertid et noe ulikt mønster avhengig av om vi definerer kriminalitet som kriminell deltakelse eller kriminell intensitet, da den negative sammenhengen brytes av at det er høyest andel gjerningspersoner blant personer som innvandrer i *barneskolealder*. Dette gjør at resultatene også har likheter med de svenske dataene, hvor andelen gjerningspersoner totalt sett er høyest blant personer som innvandrer i grunnskolealder men med en ”forskyvning” mot ungdomsskolealderen.

Den aldersmessige utviklingen i *andelen* gjerningspersoner følger for personer som innvandret før den kriminelle lavalder den kjente alderskurven vi kjenner fra blant andre Hirschi og Gottfredson (1983), mens den for de som innvandrer senere følger en økning fra et relativt sett svært lavt nivå inntil den etter ca. ti års botid kulminerer og stabiliserer seg på et nivå som tilsvarer eller er noe lavere enn nivået til personer som innvandret tidligere. Vi ser en antydning til en svakt konkav utvikling også i den kriminelle intensiteten, men her er variasjonen mellom aldre relativt liten mens det er de relativt konsekvente variasjonen mellom gruppene som er det mest påfalle trekket.

De ovennevnte mønstrene består også etter kontroll for mulige mellomliggende variabler, og landbakgrunn, innvandringsgrunn, utdanningsnivå, tilknytning til arbeidslivet og ekteskap med en person i majoriteten (som mål på sosial integrering) forklarer dermed ikke forskjellene mellom gruppene. Dette er et viktig funn med tanke på å forstå årsakene til variasjoner i kriminell aktivitet blant innvandrere, som tilsynelatende ikke kan forklares med

det intuitive utgangspunktet i positive konsekvenser av integrering og samfunnsmessig deltakelse.

6.5 Avsluttende kommentarer: Hvor går veien videre?

Temaet jeg belyser i denne oppgaven er relativt lite utforsket i både norsk og internasjonal sammenheng, og konklusjonene jeg har trukket har vært av til dels generell og kartleggende karakter. Målet har imidlertid vært å nettopp kartlegge eller beskrive et fenomen vi vet lite om fra tidligere, og jeg mener funnene gir god grunn til, og forhåpentligvis et brukbart godt utgangspunkt for, å gjøre alder ved innvandring til en mer sentral del av analyser av kriminalitet blant innvandrere. Jeg vil i det følgende foreslå fire sentrale utgangspunkt som både kan utfylle begrensninger ved mitt design, og lede det videre arbeidet på dette området i ulike men komplementære retninger.

For det første vil et *metodisk* utgangspunkt kunne rette fokus mot å forbedre eventuelle begrensninger og feilkilder som følger av min metodiske tilnærming og bruk av data, eller generelt sett videreutvikle og raffinere modellene med utgangspunkt i resultatene fra denne analysen. For eksempel vil det være nyttig å etterstrebe en mest mulig ”ren” eller kausal effekt av alder ved innvandring, noe som for eksempel kan gjøres gjennom å estimere såkalte søskenmodeller som sammenligne kriminaliteten blant søskenpar som innvandrer ved ulik alder men har familierelaterte egenskaper (som ikke er inkludert her) til felles. Dette stiller imidlertid store krav til data, i tillegg til å ha implikasjoner for *hvem* vi kan si noe om (som her vil være begrenset til personer som *har* og innvandrer *sammen med* søsken, hvorav minst én av dem begår og blir siktet for en lovstridig handling). Denne tilnærmingen vil også kun kontrollere bort den felles ”familie-effekten”, og det finnes mange andre kilder til systematisk seleksjon enn akkurat denne. Jeg har ikke hatt mulighet til å undersøke mulighetene for en slik analyse per i dag, men dette bør utvilsomt følges opp nærmere av enten andre eller meg selv. I en videre jobb med modellene ville jeg nok søkt å beskrive alderskurven som en polynomfunksjon, gitt at vi nå vet hvilken form denne antar. Dette ville gitt et bedre utgangspunkt for å sammenligne alder-ved-innvandringsgruppene, og gjort det mulig å inkludere betraktninger av signifikansnivået mellom gruppeforskjeller ved ulike aldre. I en slik modell ville jeg også inkludert *random effects*, ettersom aldersvariabelen ikke lenger ville bestått av ettårige kategorier og heterogeniteten mellom personobservasjoner ville fått større betydning (jf. Lyngstad og Skarøhamar 2011b). Videre vil det være viktig å (i enda større grad enn jeg har gjort) undersøke hvordan mine valg og operasjonaliseringer av

variabler har påvirket resultatene, og dersom problematikken knyttet til multikolinearitet mellom alder, alder ved innvandring og botid kan løses på andre måter enn jeg har kommet fram til vil dette danne grunnlag for en rekke interessante analyser av for eksempel ”onset” av kriminelle karrierer. Det er også viktig å huske at jeg har ekskludert nærmest halvparten av alle personer som har innvandret til Norge (48.9 prosent av bruttoutvalget) i denne oppgaven, og at tilsvarende analyser av kriminalitet blant *kvinner* også bør gjennomføres. I tillegg bør de avhengige variablene nyanseres etter både lovbruddstype og lovbruddskategori, da det ikke er usystematisk hvilke sosiale kjennetegn som karakteriserer ulike ”typer” lovbrøyttere (Piquero, Farrington og Blumstein 2003).

For det andre kan et *teoretisk* utgangspunkt motivere til nærmere testing av de ulike teoretiske elementene jeg har benyttet meg av i denne oppgaven, gjerne også supplert med andre avvikssosiologiske teorier. For eksempel vil den generelle spenningsteorien (Agnew 1992, 2001) peke i retning av et mangfold av relasjoner som kan føre til kriminalitet, og nærmere kjennskap til *hvilke* spenningsskapende relasjoner personer som innvandrer ved ulike aldre faktisk er en del av, og ikke minst *hvordan* de takler dem og *hva slags* spenninger som fører til kriminalitet i ulike grupper, vil være av sentral betydning (Broidy og Agnew 1997). Således er det tydelig at de kvantitative registerdataene med fordel kan suppleres med mer forklarende kvalitative metoder, samt spørreundersøkelser med holdnings- og erfaringsrettet fokus (som f.eks. Levekårsundersøkelsen blant innvandrere ved SSB). Videre kan kontrollteoriene (Hirschi 1993; Sampson og Laub 1993, 2003, 2005) rette fokus mot betydningen av erfaringer og relasjoner individet er en del av i perioden etter ankomst til Norge, gjennom for eksempel opphold på asylmottak, deltakelse i introduksjonsprogram, sammensetninger og egenskaper ved nabolag (jf. både *Differential Assosiation Theory* (Sutherland 1947) og Sosial læringsteori (Bandura 1977)). Å skaffe informasjon om perioden før innvilget opphold er som sagt vanskelig med utgangspunkt i registerdata, og her ville man med fordel kunne benyttet kvalitative metoder. Thornberrys (1987) *Interactional Theory* kan reise spørsmål om betydningen av avvik tidlig i innvandrerlivsværelsen, og *The Criminal Career Paradigm* (Piquero m. fl. 2003) og livsløpsperspektivet på kriminalitet fordrer til videre undersøkelser av lovbruddsaktivitet gjennom livsløpet til en enkel person. Det er svært interessant hvorvidt migrasjonen utgjør et såkalt strukturelt vendepunkt, og om personer som begår kriminalitet i Norge er de samme som har gjort det også i hjemlandet. Å skaffe informasjon om perioden før innvandring er imidlertid svært krevende, og kan gjøre en slik

tilnærming tilnærmet ugjennomførbart av rent pragmatiske årsaker knyttet til økonomiske og tidsmessig ressurser.

For det tredje, og nært knyttet til det forrige punktet, vil et *mekanismebasert* utgangspunkt rette fokus mot å kartlegge, teste og verifisere de viktigste sosiale mekanismene som ligger til grunn for mønstrene vi observerer i data. Dette vil kunne gjøres gjennom et dynamisk samspill mellom både kvantitative og kvalitative metoder, samt såkalt *agentbasert modellering* (Hedström og Åberg 2005; Manzo 2010). Dette sistnevnte verktøyet gjør det mulig å undersøke *hvordan* interaksjonen mellom sosiale aktører generere sosiale mønstre, gitt en viss handlingslogikk og interaksjonen uttrykt som sosiale mekanismer (Åberg og Hedström 2005:118).⁵² Med andre ord er dette en metode som lar oss trekke konklusjoner om det siste ”leddet” i mikro-makro-modellen (Coleman 1986), som er den desidert mest oversette i sosiologisk teori og forskning (Coleman 1986; Goldthorpe 2000; Hedström 2005). Den analytiske eller mekanismebaserte sosiologien innebærer både teoretiske og metodologiske utfordringer (se Manzo 2010:130-31), og å ta utgangspunkt i en såpass ”nyetablert”⁵³ tilnærming kan således bidra til metodisk videreutvikling på dette området i tillegg til å gi ny og verdifull innsikt i selve temaet man søker å forklare.

For det fjerde, og i denne omgang siste, vil et *politisk* eller *policy*-motivert utgangspunkt kunne rette fokus mot hvordan politiske ordninger og tiltak utviklet for å bedre situasjonen for innvandrere som kommer til Norge, bidrar til å påvirke kriminelle handlingsvalg på ulike måter. Eksempler kan være introduksjonsprogrammet, arbeidsmarkedstiltak, norskopplæring og morsmålsopplæring i skolen. Dersom overrepresentasjonen blant personer som innvandrer i barneskolealder viser seg å være gjeldende også i andre modeller og ved høyere aldre enn jeg kan uttale meg sikkert om her, vil det være viktig å undersøke om ordninger for barn som innvandrer er godt nok utbygget og har ønsket effekt. Videre vil det være relevant å belyse betydningen den økonomiske og politiske konteksten som danner rammen rundt innvandringen, idet økonomiske konjunkturer og innvandringspolitiske holdninger og tiltak har vist seg å kunne ha langsiktige konsekvenser

⁵² Agentbasert modellering bygger på et programmeringsspråk som ulikt matematiske modeller ikke krever at analytiker baserer modellen på (potensielt feilaktige) forutsetninger, og at enhetene i modellen (”agentene”) i stor grad overlapper med komponentene i DBO-modellen gjør verktøyet både egnet og tiltalende fleksibelt (Manzo 2010; Åberg og Hedström 2005).

⁵³ Mekanismebegrepet kan knyttes helt tilbake til Toqueville, Marx og Durkheim, men fokuset på og definisjonene av ”mekanismer” oppstod i sosiologen gjennom bl.a. Mertons, Colemans, Boudons, Schellings og Granovetters arbeider på 1950-70-tallet. Den mer enhetlig retning vi i dag kjenner som *analytisk sosiologi* har utviklet seg siden 1990-tallet, med Hedström og Swedberg (1998) som en milepæl (Manzo 2010).

for levekår og integrering i mottakerlandet (Blom 2004; Hagan m. fl. 2008; Henriksen m. fl. 2010). Til slutt vil et politisk eller policy-motivert utgangspunkt kunne rette fokus mot strukturelle og usynlige former for diskriminering eller mulighetsbegrensinger som følger av det norske systemet eller den norske innvandringsdiskursen, og kan påvirke innvandrere som ankommer landet ved ulike aldre på forskjellige måter (Hagan m. fl. 2008; Junger-Tas 2001; Sayad 2004).

Samlet sett utgjør med andre ord denne oppgaven et mulig utgangspunkt for etableringen av ny kunnskap på et lite utforsket, men både politisk og sosialt sett viktig område. Innvandringen til Norge (og andre land) antas å øke kraftig i årene som kommer (SSB 2012a), og inngående og empirisk forankret kunnskap vil være et viktig verktøy for å unngå at denne befolkningsendringen fører til unødvendige konflikter, diskriminering, etablering av nye klasseskiller og utvikling av sosial problemer.

Litteraturliste

- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Agnew, R. (1992). "Foundations For a Genereal Strain Theory of Crime and Delinquency". *Criminology*, 30(1), 47-87.
- Agnew, R. (2001). "Building on the Forundations of General Strain Theory: Specifying the Types of Strain most likely to Lead to Crime and Delinquency". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38(4), 319-361.
- Ahlberg, J. (1996). *Criminality among Immigrants and Their Children: A Statistical Analysis. BRÅ-Rapport*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Andersen, S. N. og K. Ringdal (2012). Welfare States and Personal Risks. I H. Ervasti, J. G. Andersen, T. Fridberg og K. Ringdal (Red.), *The Future of The Welfare State: Social Policy Attitudes and Social Capital in Europe* (pp. 17-45). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Aronowitz, M. (1992). "Adjustment of Immigrant Children as a Function of Parental Attitudes to Change ". *International Migration Review*, 26, 86-110.
- Aykan, Z. og J. W. Berry (1996). "Impact of Employment-Related Experiences on Immigrant's Well-Being and Adaption to Canada". *Canadian Journal of Behavioral Science*, 28, 240-251.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.
- Barstad, A. og O. Hellevik (2004). *På vei mot det gode samfunn? Om forholdet mellom ønsket og faktisk samfunnsutvikling*. Statistiske Analyser 64. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Becker, J. S. (1967). *Outsiders: Studies in Sociology of Deviance*. New York: Free Press.
- Beckley, A. L. (2012). *Age of Immigration and Crime in Stockholm*. Upublisert Working Paper. SULCIS, Stockholms Universitet.
- Beiser, M., C. Barwick, J. W. Berry, G. daCosta, A. Fantino, S. Ganesan, m. fl. (1988). *Mental Health Issues Affecting Immigrants and Refugees*. Ottawa: Health and Welfare Canada.
- Berry, J. W. (1992). "Acculturation and Adaption in a New Society". *International Migration*, 30, 69-85.
- Berry, J. W. (1997). "Immigration, Acculturation, and Adaption". *Applied Psychology*, 46(1), 5-34.
- Berry, J. W., J. S. Phinney, D. L. Sam og P. Vedder (2006). "Immigrant Youth: Acculturation, Identity and Adaption". *Applied Psychology*, 55(3), 303-332.
- Bhugra, D. (2004). "Migration, Distress and Cultural Identity". *British Medical Bulletin*, 69(1), 129-141.
- Bleakley, H. og A. Chin (2010). "Age at Arrival, English Proficiency, and Social Assimilation Among U.S. Immigrants". *American Economical Journal of Applied Economics*, 2(1), 165-197.
- Blom, S. (2004). "Integrering av flyktningkohorter: "Må ta tiden til hjelp"". *Samfunnsspeilet*(2), 18-26.
- Blom, S. (2008). Bånd til opprinnelseslandet. I S. Blom og K. Henriksen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. Rapporter 2008/5 (ss. 34-39). Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.

- Boudon, R. (1987). The Individualistic tradition in Sociology. I J. C. Alexander, B. Giesen, R. Münch og N. J. Smelser (Red.) *The Micro-Macro Link*. Berkeley: University of California Press.
- Breidahl, K. N. (2010). *Social Assistance Schemes in the Scandinavian Countries: Changing Target Groups - Similar or Different Reactions?* Paper presented at the EPSAnet Conference 2010: Social Policy and the Global Crisis: Consequences and Responses, Budapest.
- Broidy, L. og R. Agnew (1997). "Gender and Crime: A General Strain Theory Perspective". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34, 275-306.
- Bråthen, M. og Ø. Landfall (1999). *Evaluerings av ordinære arbeidsmarkedstiltak 1999. Dokumentasjon og analyse av effekter på kort og lang sikt*. Rapporter 1999/31. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Byrkjeland, M. og A. B. Djuve (2003). "Ja, vi får mye kjeft". *Ansatte ved ISS Norge med etnisk minoritetsbakgrunn*. Fafo-notat 2003:12. Fafo.
- Böhlmark, A. (2008). "Age at Immigration and School Performance: A Sibling Analysis Using Swedish Register Data". *Labour Economics*, 15(6), 1366-1387.
- Böhlmark, A. (2009). "Integration of Childhood Immigrants in the Short and Long Run - Swedish Evidence". *International Migration Review*, 43(2), 387-409.
- Christie, N. (1982). *Hvor tett et samfunn?* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Cloward, R. A. og L. E. Ohlin (1960). *Delinquency and Opportunity*. New York: Free Press.
- Cohen, A. K. (1955). *Delinquent Boys*. New York: Free Press.
- Cohen, L. E. og M. Felson (1979). "Social Change and Crime Rate trends: A Routine Activity Approach". *American Sociological Review*, 44, 588-608.
- Coleman, J. S. (1986). "Social Theory, Social Research, and a Theory of Action". *American Journal of Sociology*, 91, 1309-1335.
- Dalgard, O. S., S. B. Thapa, E. Hauff, M. McCubbin og H. R. Syed (2006). "Immigration, Lack of Control and Psychological Distress: Findings from the Oslo Health Study". *Scandinavian Journal of Psychology*, 47, 551-558.
- Daugstad, G. og B. Lie (2004). *Kvalitativ forstudie til levekårsundersøkelsen blant ikke-vestlige innvandrere*. Notater 2004/88. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Djuve, A. B. og J. M. Friberg (2004). *Innvandring og det flerkulturelle samfunn*. Fafo-notat 2004:32. Oslo: Fafo.
- Elder, G. H. (1994). "Time, Human Agency, and Social Change: Perspectives of the Life Course". *Social Psychology Quarterly*, 57(1), 4-15.
- Elster, J. (2007). *Explaining Social Behavior: More Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Enehaug, H., M. Gamperiene og A. Osman (2009). *Entreprenørskap blant innvandrere. Evaluerings av to etablerersentre*. AFI-notat 1/09. Arbeidsforskningsinstituttet.
- Epland, J. og M. I. Kirkeberg (2010). "Inntektsmobilitet mellom generasjoner. Går økonomiske levekår i arv?". *Samfunnsspeilet*, 3, 8-13.
- Eriksen, T. H. (1997). Identitet. I T. H. Eriksen (Red.) *Flerkulturell forståelse* (ss. 34-52). Oslo: TANO Aschehoug.
- Escobar, J. I. (1998). "Commentary: Immigration and Mental health: Why Are Immigrants Better Off?". *Archives of General Psychiatry*, 55(9), 781-782.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Evensen, Ø. (2009). "Ikke-vestlig minoritetsungdom og kriminalitet". *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 9(2), 63-89.

- Farrington, D. P. (2005). Introduction to Integrated developmental and Life-Course Theories of Offending. I D. P. Farrington (Red.) *Integrated Developmental and Life-Course Theories of Offending* (ss. 1-14). New Jersey: Transaction Publishers.
- Folkenborg, K. og I. L. S. Hansen (2003). *Arbeidsplassen som læringsarena for minoritetsspråklige arbeidstakere*. Fafo-notat 2003:23. Fafo.
- Fridberg, J. H. og L. Eldring (2011). *Polonie i Oslo 2010. Mobilitet, arbeid og levekår blant polakker i hovedstaden*. Fafo-rapport 2011:27. Fafo.
- Galloway, T. og M. Mogstad (2006). *Årlige og kronisk fattigdom i Norge. En empirisk analyse av perioden 1993-2001*. Rapporter. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Galloway, T. og T. Skardhamar (2009). *Does parental income matter for onset of offending?* Discussion Papers 588. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Gambetta, D. (1998). Concatenations of Mechanisms. I P. Hedström og R. Swedberg (Red.), *Social Mechanisms: An Analytical Approach to Social Theory* (ss. 102-124). Cambridge: Cambridge University Press.
- Goldstein, H. (1995). *Multilevel Statistical Methods*. London: Edward Arnold.
- Goldthorpe, J. H. (2000). *On Sociology: Numbers, Narratives and the Integration of Research and Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Gottfredson, M. R. og T. Hirschi (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford: Stanford University Press.
- Gundersen, F., U. Haslund, A. E. Hustad og R. J. Stene (2000). *Innvandrere og nordmenn som offer og gjerningsmenn*. Rapporter 18/2004. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Hagan, J., R. Levi og R. Dinovitzer (2008). "The Symblic Violence of the Crime-Immigration Nexus: Migrant Mythology in the Americas". *Criminology and Public Policy*, 7(1), 95-112.
- Haslund, U. (2000). *Innvandrere og nordmenn som offer og gjerningsmenn*. Rapporter 2000/18. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Haslund, U. (2004). Kriminalitet - Straffede innvandrere. I L. Østby (Red.), *Innvandrere i Norge - Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del II Levekår* (pp. 114-131). Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Hauff, E. og P. Vaglum (1993). "Vietnamese Boat Refugees: The Influence of War and Flight Traumatization on Mental Health on Arrival in the Country of Resettlement. A Community Cohort Study of Vietnamese Refugees in Norway". *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 88, 62-68.
- Hedström, P. (2005). *Dissecting the Social*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hedström, P. og Y. Åberg (2005). Quantitative Research, agent-based modelling and theories of the social. I P. Hedström, *Dissecting The Social* (ss. 114-144). Cambridge: Cambridge University Press.
- Henriksen, K. (2007). *Fakta om 18 innvandrergupper i Norge*. Rapporter 29/2007. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Henriksen, K. (2009). *Unge som innvandret før skolealder - hvor like er de norskfødte med innvandrere?*. Notater 2009/35. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Henriksen, K., L. Østby og D. Ellingsen (2010). *Innvandring og Innvandrere 2010*. Statistiske Analyser 119. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkely: University of California Press.
- Hirschi, T. og M. R. Gottfredson (1983). "Age and the Explanation of Crime". *American Journal of Sociology*, 89(3), 552-584.

- IMDi (2008). *Integrert men diskriminert - en undersøkelse blant innvandrere fra Afrika, Asia, Øst-Europa og Sør- og Mellom-Amerika*. IMDi-rapport 9-2008. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- IMDi (2010). *Integreringsbarometeret 2010*. Hentet 10.01.2012, fra <http://www.imdi.no/Documents/Rapporter/Integreringsbarometeret2010.pdf>. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- IMDi (2011). Godt no(rs)k? - om språk og integrering. Hentet 10-01.2012 fra: http://www.imdi.no/Documents/Rapporter/PRINTVERSJON_Godt%20norska.pdf. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- Jareg, K. (2007). *Psykisk helse i et flerkulturelt samfunn*. Oslo: Rådet for psykisk helse.
- Jasso, G. (2003). Migration, Human Development, and the Life Course. I J. T. Mortimer og M. J. Shanahan (Red.), *Handbook of the Life Course* (pp. 331-364). New York: Kluwer Academic Publishers.
- Junger-Tas, J. (2001). "Ethnic Minorities, Social Integration and Crime". *European Journal on Criminal Policy and Research*, 9, 5-29.
- Kavli, H. C. (2007). *En felles fritid? Livet etter skoletid blant barn og unge i Oslo*. Fafo-rapport 2007:22. Oslo: Fafo.
- Kavli, H. C. og M. Nadim (2009). *Familiepraksis og likestilling i innvandrede familier*. Fafo-rapport 2009:39. Oslo: Fafo.
- Killias, M. (1989). "Criminality Among Second-Generation Immigrants in Western Europe: A review of the Evidence". *Criminal Justice Review*, 14, 13-42.
- Kim, U. (1988). *Acculturation of Korean Immigrants to Canada*. Doctoral Dissertation. Queen's University, Canada.
- Kirkeberg, M. I., J. Epland og T. M. Normann (2012). *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2011*. Report. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Laub, J. H. og R. J. Sampson (2003). *Shared Beginnings, Divergent Lives*. Cambridge: Harvard University Press.
- Lavery, R. (2010). An Animated Guide: An Introduction To Poisson Regression. *Statistics and Analytics*. Hentet 03.11.2011, fra <http://www.nesug.org/Proceedings/nesug10/sa/sa04.pdf>.
- Lemert, E. E. (1951). *Social Pathology: A Systemic Approach to the Theory of Sociopathic Behavior*. New York: McGraw-Hill.
- Lilly, R. J., F. T. Cullen og R. A. Ball (2007). *Criminological Theory: Context and Consequences*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Link, B. G. og J. C. Phelan (2001). "Conceptualizing Stigma". *Annual Review of Sociology*, 27, 363-385.
- Lyngstad, T. H. og T. Skardhamar (2011a). Nordic Register Data and Their Untapped Potential for Criminological Knowledge. I M. Tonry og T. Lappi-Seppälä (Red.), *Crime and Justice in Scandinavia* (ss. 613-645). Chicago: University of Chicago Press.
- Lyngstad, T. H. og T. Skardhamar (2011b). *Understanding the Marriage Effect: Changes in Criminal Offending Around the Time of Marriage*. GEMASS Working Paper 2011 - No2. Sorbonne: GEMASS.
- Løwe, T. (2009). "Unge oppvokst i Norge med innvanderforeldre: Mer "norske" enn eldre innvandrere? ". *Samfunnsspeilet* 4/2009, 39-46.
- Manzo, G. (2010). "Analytical Sociology and Its Critics". *European Journal of Sociology*, 51(1), 129-170.

- Martens, P. L. (1995). Immigrants and Crime Prevention. I P.-O. H. Wikström (Red.), *Integration Crime Prevention Strategies: Propensity and Opportunity* (ss. 255-299). Stockholm: Fritzes.
- Martens, P. L. (1997). Immigrants, Crime and Criminal Justice in Sweden. I M. Tonry (Red.) *Ethnicity, Crime and Immigration: Comparative and Cross-National Perspectives* (ss. 183-255). Chicago: The University of Chicago Press.
- Martens, P. L. og S. Holmberg (2005). *Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet*. Rapport 2005:17. Stockholm: Bråttförebyggande rådet (Brå).
- Martinez, R. og M. T. Lee (2000). "On Immigration and Crime". *Criminal Justice*, 1(2), 485-524.
- Merton, R. K. (1948). "The Self-Fulfilling Prophecy". *The Antioch Review*, 8(3), 193-210.
- Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press.
- Merton, R. K. (1987). "Three Fragments From a Sociologist's Notebooks: Establishing a Phenomenon, Specified Ignorance, and Strategic Research Materials". *Annual Review of Sociology*, 13(1-29).
- Midtbøen, A. H. og J. Rogstad (2012). *Diskrimineringens omfang og årsaker. Etniske minoriteters tilgang til norsk arbeidsliv*. Rapport 2012:1. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Moffitt, T. E. (1993). "Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behaviour: A Developmental Taxonomy". *Psychological Review*, 100, 674-701.
- Monsbakken, C. W., T. H. Lyngstad og T. Skardhamar (2012). *Crime and the transition to marriage. The roles of gender and partner's criminal involvement*. Discussion papers No. 678. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Mood, C. (2010). "Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It". *European Sociological Review*, 26(1), 67-82.
- Morenoff, J. D. og A. Astor (2006). Immigrant Assimilation and Crime. Generational Differences in youth Violence in Chicago. I R. M. Jr. og A. V. Jr. (Red.), *Immigration and Crime: Race, Ethnicity, and Violence* (pp. 36-66). New York: New York University Press.
- Nagin, D. S. og R. Paternoster (1991). "On the Relationship of Past and Future Participation in Delinquency". *Criminology*, 29, 163-190.
- Nelder, J. A. og T. W. M. Wedderburn (1972). "Generalized Linear Models". *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (General)*, 135, 370-384.
- NESH (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora.
- Neugarten, B. L., J. W. Moore og J. C. Lowe (1965). "Age Norms, Age Constraints, and Adult Socialization". *American Journal of Sociology*, 70(6), 710-717.
- Nilsson, A. og F. Estrada (2009). Criminality and Life-Changes. A Longitudinal Study of Crime, Childhood Circumstances and Living Conditions up to Age 48. Report 2009:3. Stockholm: Stockholm University: Department of Criminology.
- Noortgate, W. V. d., M.-C. Opdenakker og P. Onghena (2005). "The Effects of Ignoring a Level in Multilevel Analysis". *School Effectiveness and School Improvement*, 16(3), 281-303.
- NOU (2011). *Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak*. NOU 2011:14. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Olsen, B. (2010). Arbeid. I K. Henriksen, L. Østby og D. Ellingsen (Red.). *Innvandring og innvandrere 2010*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.

- Oppedal, B., G. E. Azam, S. B. Dalsøren, S. M. Hirsh, L. Jensen, P. Kimanesh, m. fl. (2008). *Psykososial tilpasning og psykiske problemer blant barn i innvandrerfamilier*. Rapport 2008:14. Folkehelseinstituttet.
- Oppedal, B. og E. Røysamb (2004). "Mental Health, Life Stress and Social Support Among Young Norwegian Adolescents With Immigrant and Host National Background". *Scandinavian Journal of Psychology*, 45, 131-144.
- Pedraza, A. (2001). Analysis of Count Data Using the SAS System. *Statistics, Data Analysis, and Data Mining*. Hentet 01.04.2012, fra <http://www2.sas.com/proceedings/sugi26/p247-26.pdf>.
- Pedersen, S. I. (2006). "Innvandrere og inntekt. Landbakgrunn og botid viktig". *Samfunnsspeilet*(4/2006), 92-97.
- Phinney, J. (1990). "Ethnic Identity in Adolescents and Adults: A Review og Research". *Psychological Bulletin*, 108, 499-514.
- Piquero, A. R., D. P. Farrington og A. Blumstein (2003). "The Criminal Career Paradigm". *Crime and Justice*, 30, 369-506.
- Politidirektoratet (2004). *Utlendinger, asylsøkere og kriminalitet - Hvem er hvem og hva vet vi?* Rapporter 10/2004. Oslo: Politidirektoratet.
- Portes, A. og M. Zhou (1993). "The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 530, 74-96.
- Raaum, O. (2003). Familiebakgrunn, oppvekstmiljø og utdanningskarrierer. I SSB (Red.), *Utdanning 2003 - ressurser, rekruttering og resultater* (ss. 113-133). Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Richmond, A. (1993). "Reactive Migration: Sociological Perspectives on Refugee Movements". *Journal of Refugee Studies*, 6, 7-24.
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og Mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (2 ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rossi, A. S. (1980). "Life-span Theories and Women's Lives". *Signs*, 6, 4-32.
- Sam, D. L. og J. W. Berry (1995). "Acculturative Stress Among Young Immigrants in Norway". *Scandinavian Journal of Psychology*, 36(10-24).
- Sampson, R. J. og J. H. Laub (1993). *Crime in the Making: Pathways and Turning Points Through Life*. Cambridge: Harvard University Press.
- Sampson, R. J. og J. H. Laub (2003). "Life-course desisters? Trajectories of crime among delinquent boys followed to age 70". *Criminology*, 41, 301-339.
- Sampson, R. J. og J. H. Laub (2005). A Life-Course Perspective of the Development of Crime. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 602(12), 12-45.
- Sampson, R. J. og J. J. Laub (2004). A General Age-Graded Theory of Crime: Lessons Learned and the Future of Life Course Criminology. I D. P. Farrington (Red.), *Integrated Developmental & Life-Course Theories of Offending* (Vol. 14, ss. 165-182). London: Transactions Publishers.
- Sampson, R. J., S. W. Raudenbush og F. Earls (1997). "Neighbourhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy". *Science*, 277(5328), 918-924.
- Sandbæk, M. L. og K. R. Trondstad (2011). *Hovedtrekk ved integreringspolitikken i Norge, Sverige, Danmark, Storbritannia, Frankrike og Canada*. Fafo-notat 2011:18. Oslo: Nova.
- Sayad, A. (2004). *The Suffering of the Immigrant*. Cambridge, U.K.: Polity Press.

- SCB (2011). *Utrikes födda. Den utrikes födda befolkningen ökar*. Hentet 15.06.2012, fra Statistiska Centralbyrån: [http://www.scb.se/Statistik/BE/BE0101/2011A01C/Den utrikes f%C3%B6dda befolkningen %C3%B6kar.pdf](http://www.scb.se/Statistik/BE/BE0101/2011A01C/Den%20utrikes%20f%C3%B6dda%20befolkningen%20%C3%B6kar.pdf)
- Schiefloe, P. M. (2003). *Mennesker og Samfunn. Innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sellin, T. (1938). *Culture, Conflict and Crime*. New York: Social Science Research Council.
- Settersten, R. A. (2004). Age Structuring and the Rythm of the Life Course. I J. T. Mortimer og M. J. Shanahan (Red.), *Handbook of the Life Course* (ss. 81-98). New York: Springer.
- Skardhamar, T. (2005). *Lovbruddskarrierer og levekår. En analyse av fødselskullet 1977*. Rapporter 2005/9. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Skardhamar, T. (2006). *Kriminalitet gjennom ungdomstiden blant nordmenn og ikke-vestlige innvandrere*. Notater. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Skardhamar, T. og K. Telle (2009). "Etter avsonet dom - arbeid og risiko for ny fengsling: Livet etter soning - hindrer arbeid tilbakefall? ". *Samfunnsspeilet*(4/2009), 47-53.
- Skardhamar, T., L. R. Thorsen og K. Henriksen (2011). *Kriminalitet og straff blant innvandrere og øvrig befolkning*. Rapporter 21/2011. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Skatteetaten. (2012). *Grunnbeløpet i folketrygden*. Hentet 05.05.12, fra <http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Grunnbeløpet-i-folketrygden/>
- Skog, O.-J. (2004). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Skrede, K. (1983). Hva er et livsløpsperspektiv? I K. Skrede og K. Tornes (Red.), *Studier i kvinners livsløp* (ss. 9-20). Oslo: Universitetsforlaget.
- SNL. (2011). *Kriminalitet*. Hentet 30.11.2011 fra Store Norske Leksikon: <http://snl.no/kriminalitet>.
- SSB. (2012a). *Befolkningsframskrivninger. Nasjonale og regionale tall, 2012-2100. Rask utvikling mot 6 millioner innbyggere*. Hentet 28.06.2012, fra <http://www.ssb.no/folkfram/>.
- SSB. (2012b). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 1. januar 2012. Flest innvandrere fra de nye EU-landene*. Hentet 06.06.2012, fra Statistisk Sentralbyrå <http://www.ssb.no/innvbef/>.
- Stene, R. J. (2003). *Barn og unge inn i rettssystemet*. Notater 2003/13. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Støren, L. A. (2004). *Arbeidsledighet og overkvalifisering blant ikke-vestlige innvandrere med høy utdanning: analyser av kandidatundersøkelsen 2002*. Oslo: NIFU.
- Suárez-Orozco, C., J. Rhodes og M. Milburn (2009). "Unraveling the Immigrant paradox: Academic Engagement and Disengagement Among Recently Arrived Immigrant Youth". *Youth Society*, 41, 151-185.
- Suárez-Orozco, C. og M. M. Suárez-Orozco (2001). *Children of Immigration*. Cambridge: First Harvard University Press.
- Sutherland, E. E. (1924). *Criminology*. Philadelphia: Lippincott.
- Sutherland, E. E. (1947). *Principles of Criminology* (4 ed.). Philadelphia: Lippincott.
- Søholt, S., A. Aasland, K. Onsager og G. M. Vestby (2012). "Derfor blir vi her" - *innvandrere i Distrikts-Norge*. NIBR-rapport 2012:5. Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Thapa, S. B. og E. Hauff (2005). "Gender Differences in Factors Associated With Psychological Distress Among Immigrants From Low- and Middle-Income Countries". *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 40, 78-84.

- Thomas, P. M. (2011). "Theoretical articulation on Immigration and Crime". *Homicide Studies*, 15(4), 382-403.
- Thornberry, T. P. (1987). "Toward an Interactional Theory of Delinquency". *Criminology*, 25(4), 863-891.
- Thorsen, L. R., S. Lid og R. J. Stene (2009). *Kriminalitet og rettsvesen 2009*. Statistiske analyser 110. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Tonry, M. (1997). *Ethnicity, Crime, and Immigration: Comparative and Cross-national Perspectives*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tronstad, K. R. (2009). *Opplevd diskriminering blant innvandrere med bakgrunn fra ti ulike land*. Rapporter 2009/47. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- UDI (2003). *Psykisk helse hos flyktninger - vanlige reaksjoner og forebygging av psykiske problemer*. Temahefte 17. Oslo: UDI.
- UDI (2012a). *Oppholdsrett i Norge for EU/EØ/EFTA-borgere*. Hentet 30.06.12, fra <http://www.udi.no/Sentrale-tema/Arbeid-og-opphold/Arbeid-og-opphold-EU-EOS-EFTA-borgere/>.
- UDI (2012b). *Saksbehandlingstider*. Hentet 05.05.2012, fra <http://www.udi.no/Oversiktsider/Saksbehandlingstider-/>
- Uggen, C. og C. Kruttschnitt (1998). "Crime in the Breaking: Gender Differences in desistance". *Law & Society Review*, 32(2), 339-366.
- Ugreninov, E. (2003). "Hvorfor jobber så få alenemødre?". *Samfunnspeilet*, 6: 33-36.
- Vassenden, K. (2010). "Datagrunnlaget for SSBs innvandrerstatisikk". *Innvandring og Innvandrere 2010*, 159-163.
- Villund, O. (2010). Overkvalifisering blant innvandrere. En registebasert undersøkelse for perioden 2007-2009. Rapporter 28/2010. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Waters, M. C., V. C. Tran, P. Kasinitz og J. H. Mollenkopf (2010). "Segmented Assimilation Revised: types of Acculturation and Socioeconomic Mobility in Young Adulthood". *Ethnic and Racial Studies*, 33(7), 1168-1193.
- White, H. C. (1970). *Chains of Opportunity: System Models of Mobility in Organizations*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wikström, P.-O. H. (2004). Crime as Alternative: Towards a Cross-Level Situational Action Theory of Crime Causation. I J. McCord (Red.), *Institutions and intentions in the Study of Crime. Beyond Impiricism* (ss. 1-38). New Jersey: Transaction Publishers.
- Wikström, P.-O. H. (2006). Individuals, settings, and acts of crime: Situational mechanisms and the explanation of crime. I P.-O. H. Wikström og R. J. Sampson (Red.), *The Explanation of Crime: Context, Mechanisms and Development* (ss. 61-107). Cambridge: Cambridge University Press.
- Williams, R. (2011). *Multicollinearity*. University of Notre Dame. Hentet 30.11.2011, fra <http://www.nd.edu/~rwilliam/stats2/111.pdf>
- Wright, K. (2005). *The Dataset Diet - How to Transform Short and 'Fat' Into Long and 'Thin'*. Hentet 30.11.2011, fra <http://www.lexjansen.com/phuse/2005/tu/tu06.pdf>
- Ytrehus, S. (2004). *Fattige barn i Norge. Hvem er de og hvor bor de?* Fafo-rapport 445. Oslo: Fafo.
- Øia, T. (2005). *Innvandrerungdom - integrasjon og marginalisering*. Rapport 20/05. Oslo: NOVA.
- Øia, T. (2007). *Ung i Oslo. Levekår og sosiale forskjeller*. Rapport 6/07. Oslo: NOVA.
- Østby, L. (2004). *Innvandrere i Norge - Hvem er de, og Hvordan går det med dem? Del II Levekår*. Notater. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Åslund, O., A. Böhlmark og O. N. Skans (2009). "Age at Immigration and Social Integration". *IZA Discussion Paper Series* (4263). Bonn: IZA.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Oppgaven inneholder 37 083 ord, inkludert fotnoter.

Vedlegg A: Logistisk regresjon

Vedleggstabell A1: Logistiske regresjonsmodeller, enkel modell.

	0-6		7-12		13-15		16-18		19-24		25-29		30-50	
	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E
K	-2.5232	0.0986	-2.2728	0.0711	-2.3727	0.0824	-2.6163	0.0722	-2.6485	0.0336	-2.9746	0.0299	-3.8482	0.0842
15	0.1578	0.1086	-0.0662	0.0809	-0.7335	0.1071								
16	0.4320	0.1071	0.1567	0.0801	-0.1862	0.0994	-1.0346	0.1545						
17	0.5240	0.1070	0.3712	0.0795	0.1591	0.0964	-0.4969	0.1010						
18	0.6073	0.1068	0.4842	0.0794	0.4274	0.0946	-0.2575	0.0884						
19	0.6860	0.1069	0.5954	0.0793	0.6763	0.0936	0.2869	0.0837	-1.1451	0.1289				
20	0.7233	0.1074	0.6266	0.0796	0.6985	0.0945	0.5814	0.0828	-0.6425	0.0735				
21	0.6627	0.1087	0.5318	0.0807	0.6767	0.0956	0.6667	0.0833	-0.4346	0.0584				
22	0.6459	0.1100	0.5135	0.0814	0.5374	0.0981	0.5988	0.0848	-0.2895	0.0512				
23	0.5626	0.1121	0.4309	0.0826	0.5515	0.0990	0.6537	0.0853	-0.2245	0.0471				
24	0.5207	0.1141	0.3544	0.0840	0.3607	0.1025	0.6296	0.0867	-0.2197	0.0446				
25	0.3317	0.1187	0.2583	0.0860	0.2304	0.1051	0.4653	0.0899	0.0259	0.0441	-0.8558	0.0842		
26	0.1514	0.1240	0.2568	0.0873	0.2178	0.1059	0.4628	0.0915	0.0521	0.0450	-0.5362	0.0573		
27	0.0872	0.1279	0.1933	0.0901	0.0995	0.1085	0.3188	0.0947	0.0989	0.0451	-0.3645	0.0491		
28	0.2218	0.1274	0.0923	0.0936	0.1091	0.1105	0.2578	0.0964	0.1507	0.0452	-0.2602	0.0451		
29	0.0357	0.1349	-0.0026	0.0977	-0.0006	0.1147	0.1819	0.0980	0.0931	0.0460	-0.2219	0.0430		
31	-0.1426	0.1484	-0.0968	0.1062	-0.2160	0.1232	-0.0423	0.1043	0.0519	0.0476	0.1294	0.0423	0.1900	0.1021
32	0.0028	0.1474	-0.1719	0.1114	-0.1590	0.1237	-0.0811	0.1062	0.0200	0.0486	0.1280	0.0432	0.4106	0.0957
33	-0.1454	0.1588	-0.1336	0.1136	-0.3133	0.1330	-0.1050	0.1080	-0.0435	0.0498	0.1280	0.0440	0.5271	0.0931
34	-0.1581	0.1678	-0.2400	0.1203	-0.3128	0.1381	-0.0558	0.1083	-0.0337	0.0501	0.1555	0.0446	0.5463	0.0921
35	-0.0125	0.1703	-0.2664	0.1259	-0.2855	0.1414	-0.1048	0.1114	-0.1098	0.0515	0.1067	0.0462	0.6225	0.0910
36	-0.2924	0.1959	-0.5254	0.1422	-0.1631	0.1407	-0.3142	0.1202	-0.0449	0.0511	0.1362	0.0469	0.6112	0.0908
37	-0.4878	0.2238	-0.4283	0.1449	-0.3301	0.1532	-0.3820	0.1258	-0.1991	0.0536	0.1346	0.0479	0.6149	0.0905
38	-0.3878	0.2317	-0.2639	0.1439	-0.4414	0.1637	-0.4033	0.1304	-0.2639	0.0551	0.0541	0.0498	0.6902	0.0901
39	-0.8166	0.2893	-0.4033	0.1588	-0.4011	0.1674	-0.6161	0.1456	-0.2905	0.0564	0.0391	0.0508	0.6942	0.0900
40	-0.5947	0.2817	-0.6717	0.1874	-0.2819	0.1679	-0.2263	0.1313	-0.3752	0.0590	-0.0269	0.0525	0.6511	0.0903
41	-0.5515	0.2906	-0.9321	0.2243	-0.2967	0.1763	-0.4276	0.1436	-0.4232	0.0610	-0.1161	0.0547	0.6898	0.0902
42	-0.5903	0.3111	-0.8143	0.2248	-0.4746	0.1971	-0.5430	0.1544	-0.4578	0.0632	-0.1442	0.0561	0.6136	0.0907
43	-0.6836	0.3373	-0.9031	0.2447	-0.6329	0.2208	-0.4568	0.1546	-0.6373	0.0694	-0.1867	0.0578	0.6579	0.0906
44	-0.4386	0.3121	-1.0922	0.2721	-1.3756	0.3160	-0.7466	0.1782	-0.6946	0.0731	-0.3630	0.0628	0.5888	0.0911
45	-0.5541	0.3381	-1.4109	0.3280	-0.6995	0.2331	-0.4042	0.1645	-0.7230	0.0758	-0.3991	0.0652	0.5465	0.0915
46	-0.5021	0.3385	-1.5527	0.3643	-0.8731	0.2479	-0.3497	0.1675	-0.7858	0.0793	-0.4526	0.0691	0.4606	0.0924
47	-0.7252	0.3736	-1.2623	0.3286	-1.0486	0.2533	-0.9648	0.2234	-0.8059	0.0812	-0.6270	0.0765	0.4521	0.0927
48	-1.1755	0.4633	-1.1100	0.3147	-1.1013	0.2748	-0.8448	0.2083	-0.9033	0.0860	-0.7052	0.0826	0.3742	0.0936
49	-1.6336	0.5896	-1.4065	0.3650	-0.6320	0.2334	-1.0167	0.2232	-0.9325	0.0888	-0.6227	0.0829	0.3889	0.0939
50	-0.9972	0.4644	-1.0463	0.3151	-0.9830	0.2753	-1.0415	0.2277	-0.9906	0.0928	-0.8045	0.0923	0.3664	0.0946
-2LL	45521.880		68808.797		42401.257		52784.407		152334.22		129977.66		136039.03	

*K er konstantleddet. -2LL er -2*Log Likelihooden til modellen.*

Vedleggstabell A2: Logistiske regresjonsmodeller, full modell.

		0-6		7-12		13-15		16-18		19-24		25-29		30-50	
		β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E
Konstant		-1.5065	0.1238	-1.4653	0.0910	-1.4753	0.1038	-2.0303	0.0859	-1.8743	0.0430	-2.0806	0.0427	-3.0919	0.0917
Alder (ref.=30)	15 år	-0.3425	0.1236	-0.8602	0.0935	-1.4439	0.1195								
	16 år	-0.6380	0.1149	-0.8588	0.0869	-1.0235	0.1080	-1.5725	0.1587						
	17 år	-0.2533	0.1132	-0.4794	0.0851	-0.6089	0.1037	-0.9912	0.1064						
	18 år	-0.0619	0.1125	-0.2180	0.0844	-0.2322	0.1008	-0.7036	0.0937						
	19 år	0.1252	0.1119	0.0301	0.0837	0.1205	0.0988	-0.1268	0.0882	-1.2449	0.1305				
	20 år	0.2498	0.1117	0.1766	0.0834	0.2380	0.0988	0.1547	0.0864	-0.6567	0.0754				
	21 år	0.2560	0.1126	0.1636	0.0841	0.3028	0.0992	0.2726	0.0862	-0.4251	0.0602				
	22 år	0.3172	0.1135	0.2202	0.0845	0.2457	0.1011	0.2612	0.0871	-0.2794	0.0530				
	23 år	0.2976	0.1153	0.1873	0.0855	0.3398	0.1016	0.3653	0.0872	-0.2058	0.0488				
	24 år	0.3292	0.1171	0.1467	0.0866	0.1959	0.1048	0.3934	0.0882	-0.1897	0.0462				
	25 år	0.1983	0.1217	0.0884	0.0884	0.1102	0.1072	0.2862	0.0912	0.0338	0.0452	-0.7955	0.0851		
	26 år	0.0706	0.1269	0.1373	0.0896	0.1338	0.1078	0.3495	0.0926	0.0196	0.0458	-0.4760	0.0582		
	27 år	0.0522	0.1309	0.1016	0.0922	0.0485	0.1102	0.2508	0.0957	0.0513	0.0458	-0.3117	0.0498		
	28 år	0.2028	0.1306	0.0304	0.0957	0.0875	0.1120	0.2221	0.0973	0.1094	0.0457	-0.2207	0.0457		
	29 år	0.0238	0.1381	-0.0295	0.0998	-0.0167	0.1161	0.1653	0.0989	0.0719	0.0466	-0.1950	0.0435		
	31 år	-0.1163	0.1518	-0.0601	0.1084	-0.2272	0.1246	-0.0309	0.1051	0.0754	0.0482	0.0994	0.0428	0.1814	0.1027
	32 år	0.0378	0.1510	-0.1347	0.1137	-0.1516	0.1252	-0.0634	0.1071	0.0688	0.0492	0.0735	0.0438	0.3970	0.0963
	33 år	-0.0997	0.1625	-0.0751	0.1160	-0.2976	0.1347	-0.0674	0.1091	0.0149	0.0504	0.0764	0.0448	0.5031	0.0937
	34 år	-0.0792	0.1717	-0.1892	0.1227	-0.2799	0.1399	0.00374	0.1096	0.0309	0.0507	0.1166	0.0456	0.5092	0.0928
	35 år	0.0946	0.1748	-0.2115	0.1284	-0.2376	0.1435	-0.0261	0.1129	-0.0371	0.0521	0.0799	0.0473	0.5766	0.0917
	36 år	-0.1411	0.2004	-0.4948	0.1446	-0.1129	0.1430	-0.2242	0.1218	0.0381	0.0517	0.1271	0.0481	0.5578	0.0915
	37 år	-0.2930	0.2286	-0.4037	0.1475	-0.2965	0.1555	-0.2767	0.1275	-0.1022	0.0543	0.1400	0.0492	0.5512	0.0912
	38 år	-0.0907	0.2372	-0.2282	0.1468	-0.4199	0.1660	-0.2928	0.1323	-0.1531	0.0559	0.0704	0.0512	0.6294	0.0908
	39 år	-0.4545	0.2941	-0.3767	0.1618	-0.3832	0.1699	-0.5075	0.1477	-0.1563	0.0572	0.0548	0.0522	0.6397	0.0908
	40 år	-0.1644	0.2873	-0.6055	0.1904	-0.2635	0.1706	-0.1128	0.1337	-0.2152	0.0600	-0.0109	0.0540	0.6021	0.0911
	41 år	-0.0736	0.2966	-0.8186	0.2273	-0.2875	0.1791	-0.3277	0.1460	-0.2368	0.0621	-0.0952	0.0563	0.6423	0.0910
	42 år	-0.1075	0.3171	-0.6176	0.2284	-0.4783	0.2000	-0.4620	0.1567	-0.2476	0.0644	-0.1175	0.0578	0.5676	0.0916
	43 år	-0.2629	0.3433	-0.6440	0.2488	-0.6523	0.2238	-0.3832	0.1571	-0.3899	0.0707	-0.1446	0.0596	0.6116	0.0915
	44 år	-0.0183	0.3190	-0.6967	0.2764	-1.4058	0.3182	-0.6921	0.1805	-0.4157	0.0746	-0.2943	0.0646	0.5463	0.0920
	45 år	-0.1327	0.3454	-0.8980	0.3319	-0.7132	0.2363	-0.3577	0.1674	-0.4255	0.0776	-0.3018	0.0671	0.5049	0.0925
	46 år	-0.1211	0.3459	-1.0518	0.3682	-0.7631	0.2514	-0.3134	0.1706	-0.4880	0.0811	-0.3078	0.0711	0.4183	0.0934

47 år	-0.4103	0.3801	-0.7811	0.3334	-0.7687	0.2578	-0.9317	0.2259	-0.5019	0.0830	-0.4401	0.0786	0.4063	0.0937
48 år	-0.8580	0.4689	-0.6273	0.3201	-0.6844	0.2800	-0.7853	0.2112	-0.5994	0.0878	-0.4707	0.0848	0.3364	0.0947
49 år	-1.3164	0.5931	-0.9074	0.3694	-0.1668	0.2406	-0.8729	0.2265	-0.6222	0.0906	-0.3544	0.0853	0.3548	0.0950
50 år	-0.6654	0.4706	-0.5156	0.3202	-0.4990	0.2819	-0.8250	0.2316	-0.6826	0.0947	-0.5204	0.0948	0.3355	0.0957
Fødeland (ref=Afrika) Norden	-0.7183	0.0804	-0.8835	0.0709	-0.6300	0.0946	-0.3070	0.0883	-0.9320	0.0379	-0.6552	0.0412	-0.1017	0.0478
Vest-Europa	-0.5639	0.1160	-0.7499	0.1366	-1.5122	0.2472	-0.5406	0.1616	-0.9333	0.0586	-1.0135	0.0655	-0.5597	0.0653
Nederland	-0.9036	0.1842	-1.6401	0.2455	-1.8225	0.4174	-0.5444	0.2890	-1.2817	0.1379	-1.1197	0.1204	-0.8558	0.1046
Tyskland	-0.5909	0.1338	-0.5607	0.1134	-0.8493	0.1431	-0.3759	0.1639	-1.1534	0.0854	-1.0081	0.0844	-0.8880	0.0769
Storbritannia	-0.7709	0.1190	-0.8195	0.1120	-0.9300	0.1720	-0.8772	0.1942	-1.1703	0.0689	-1.0350	0.0653	-1.0661	0.0665
Øst-Europa	-0.2436	0.0876	-0.3787	0.0710	-0.5350	0.0899	-0.1319	0.0773	-0.3611	0.0442	-0.1223	0.0459	-0.2168	0.0503
Bosnia Hercegovina	-0.9804	0.1086	-0.8353	0.0698	-0.7427	0.0790	-0.4916	0.0731	-0.5616	0.0505	-0.7344	0.0626	-0.6315	0.0497
Kosovo	-0.1201	0.0877	0.0393	0.0676	-0.1566	0.0857	0.3296	0.0666	0.0327	0.0391	0.1156	0.0462	0.0931	0.0484
Polen	-0.6660	0.1039	-0.5449	0.0823	-0.5066	0.1093	-0.4304	0.1289	-0.6339	0.0803	-0.4210	0.0675	-0.3255	0.0595
Russland	-1.0932	0.3041	-0.5291	0.1040	-0.4185	0.0990	-0.0443	0.0990	0.1806	0.0801	0.1640	0.0917	0.1898	0.0700
Asia	-0.5334	0.0911	-0.3388	0.0758	-0.6731	0.1061	-0.4581	0.0940	-0.4436	0.0453	-0.3508	0.0475	-0.2510	0.0527
Afghanistan	0.4347	0.2224	-0.3216	0.1215	-0.2090	0.1006	-0.4051	0.0861	-0.6282	0.0789	-0.5190	0.0876	-0.2312	0.0760
Filippinene	-0.7501	0.1258	-0.9410	0.1023	-0.6739	0.1156	-0.6917	0.1326	-0.6478	0.1295	-1.1174	0.1549	-1.0946	0.1575
India	-0.9658	0.1290	-0.4385	0.0943	-0.6630	0.1413	-0.3623	0.1143	-0.7633	0.0645	-0.7273	0.0770	-0.6768	0.1114
Irak	-0.1543	0.1026	0.0831	0.0641	-0.0649	0.0708	0.1731	0.0558	0.0407	0.0391	0.0601	0.0384	0.1590	0.0405
Iran	-0.3587	0.0816	-0.1177	0.0622	-0.2834	0.0780	0.0225	0.0705	-0.1223	0.0369	-0.0463	0.0391	0.1848	0.0425
Kina	-1.5995	0.2711	-1.8569	0.2053	-1.2510	0.2126	-1.2741	0.2169	-1.0302	0.1148	-0.7518	0.1044	-0.7100	0.1009
Pakistan	-0.0699	0.0713	-0.1874	0.0580	-0.2920	0.0727	-0.1998	0.0672	-0.4506	0.0387	-0.4595	0.0499	-0.2845	0.0674
Sri Lanka	-1.1158	0.1336	-0.8297	0.0914	-0.6383	0.1000	-0.4313	0.0632	-0.8048	0.0411	-0.7622	0.0564	-0.6488	0.0696
Thailand	-0.6142	0.1594	-0.5157	0.0869	-0.6389	0.1125	-0.5055	0.1473	-0.5605	0.1561	-1.9141	0.3813	-1.7874	0.4503
Tyrkia	-0.2753	0.0813	-0.5505	0.0642	-0.6686	0.0789	-0.4439	0.0713	-0.4516	0.0405	-0.3470	0.0494	-0.0650	0.0610
Vietnam	-0.8814	0.0794	-0.6936	0.0594	-0.8731	0.0710	-0.5901	0.0606	-0.7026	0.0433	-0.3512	0.0502	0.0112	0.0557
Marokko	0.2918	0.0874	-0.0710	0.0810	0.2691	0.0980	0.0381	0.0932	0.0716	0.0428	0.2598	0.0466	0.2335	0.0699
Somalia	-0.0125	0.0991	0.1503	0.0604	-0.0767	0.0690	0.1068	0.0541	0.0717	0.0387	-0.0556	0.0435	0.00935	0.0456
Sør- og Mellom-Amerika	-0.1339	0.1108	-0.0278	0.0787	-0.2762	0.1216	-0.4355	0.1306	-0.3278	0.0684	-0.1686	0.0662	0.00559	0.0711
Chile	-0.4711	0.0847	-0.1582	0.0662	-0.4019	0.0899	0.1991	0.0849	-0.0708	0.0466	-0.2973	0.0533	-0.1168	0.0605
Nord-Amerika	-1.4047	0.1828	-1.3873	0.1496	-1.5467	0.2245	-2.5359	0.3824	-1.5241	0.0958	-1.1439	0.0889	-1.1649	0.0848
Oseania	-0.2489	0.3458	-1.5174	0.5153	-1.8538	1.0137	-0.5127	0.3174	-2.3010	0.3180	-1.1325	0.1686	-1.3508	0.2125
Innvandringsgrunn Arbeid	0	.	0	.	0	.	-2.1409	0.7146	-0.5329	0.0534	-0.7353	0.0494	-0.8878	0.0422
Familie	-0.2696	0.0457	0.0323	0.0298	-0.1436	0.0367	-0.0879	0.0349	-0.0257	0.0285	-0.1263	0.0321	-0.2245	0.0328
Utdanning	-0.8323	1.0396	-0.9675	0.5973	0.5907	0.2157	-2.1805	0.1626	-1.5299	0.0630	-1.8644	0.0824	-2.0720	0.1061
Ukjent	-0.2966	0.0473	-0.0623	0.0411	-0.3794	0.0565	-0.2631	0.0539	-0.1957	0.0287	-0.3138	0.0328	-0.3770	0.0391
Utdanningsnivå Ingen	0.8829	0.3861	-0.9367	1.0299	-0.0301	0.3697	0.2971	0.1036	0.0333	0.0643	0.00463	0.0710	0.2588	0.0659

Barneskole	-1.7186	1.0130	0.5425	0.2197	0.1581	0.1644	0.2989	0.0591	0.0930	0.0392	0.1178	0.0443	0.1204	0.0437
Ungdomsskole	0.7233	0.0319	0.6345	0.0255	0.5410	0.0335	0.3128	0.0372	0.1907	0.0273	-0.0126	0.0334	0.0701	0.0331
Høyere utd.	-1.2798	0.0877	-1.2050	0.0688	-0.9577	0.0841	-0.8783	0.0798	-0.5650	0.0258	-0.4773	0.0243	-0.3934	0.0248
Ukjent	0.0489	0.0542	0.2953	0.0417	0.2966	0.0459	0.2813	0.0328	0.0285	0.0199	-0.0598	0.0225	0.00202	0.0224
Arbeidstilknytning	-0.3606	0.0348	-0.4910	0.0269	-0.3523	0.0329	-0.3665	0.0279	-0.3776	0.0160	-0.4152	0.0176	-0.2879	0.0177
Norskgift	-0.4506	0.0548	-0.1900	0.0471	-0.0812	0.0656	0.0427	0.0516	0.0311	0.0204	0.0211	0.0234	0.0851	0.0272
-2LL	43222.262		65527.710		40969.768		50878.558		145295.60		123438.08		129841.25	
Likelihood Ratio (df=38)	2299,62		3281,09		1431,49		1905,849		7038,62		6539,58		6197,78	
LR P-verdi (0.001=73.4)	<.0001		<.0001		<.0001		<.0001		<.0001		<.0001		<.0001	

Likelihood Ratio angir hvor mange ganger mer sannsynlig data er i den fulle modellen enn i den enkle, som når sett i lys av kjikvadratfordelingen med $df_{full} - df_{enkel}$ antall frihetsgrader forteller hvorvidt forbedringen er signifikant på et gitt nivå (Skog 2004:375).

Vedlegg B: Negativ binomisk regresjon

Vedleggstabell B1: Negativ binomiske regresjonsmodeller. Enkel modell. Estimer og standardfeil.

	0-6		7-12		13-15		16-18		19-24		25-29		30-50	
	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E
K	1.1849	0.0904	1.0816	0.0661	0.8075	0.0751	0.7968	0.0637	0.7010	0.0290	0.5961	0.0255	0.4639	0.0754
15	-0.2589	0.1002	-0.2163	0.0759	-0.1840	0.1005								
16	-0.2171	0.0984	-0.1154	0.0746	-0.0846	0.0914	0.0400	0.1376						
17	-0.1143	0.0979	-0.1031	0.0738	0.1293	0.0869	-0.1833	0.0921						
18	0.0533	0.0973	-0.0300	0.0734	0.2598	0.0846	-0.0661	0.0787						
19	-0.1199	0.0977	0.0445	0.0730	0.2031	0.0837	0.0352	0.0735	-0.2956	0.1244				
20	-0.0055	0.0978	0.0044	0.0734	0.1863	0.0844	0.1045	0.0722	-0.0983	0.0658				
21	-0.1298	0.0994	0.0166	0.0744	0.2163	0.0852	0.1531	0.0723	-0.1205	0.0521				
22	-0.2170	0.1009	0.0835	0.0748	0.1340	0.0879	0.0940	0.0738	-0.0258	0.0446				
23	-0.0450	0.1022	0.1635	0.0758	0.1420	0.0885	0.0811	0.0742	-0.0888	0.0413				
24	-0.1216	0.1044	0.0552	0.0774	0.2326	0.0911	-0.0620	0.0762	-0.0597	0.0389				
25	-0.1128	0.1089	-0.0789	0.0799	0.0950	0.0946	0.2223	0.0773	-0.0556	0.0383	-0.2298	0.0785		
26	-0.1036	0.1141	0.0335	0.0806	0.0896	0.0953	0.0701	0.0796	0.0358	0.0385	-0.0200	0.0496		
27	-0.2421	0.1192	-0.1186	0.0841	0.0915	0.0978	-0.0734	0.0838	-0.0004	0.0389	-0.1094	0.0433		
28	-0.2817	0.1188	0.0181	0.0866	0.0186	0.1002	-0.0230	0.0849	-0.0176	0.0389	-0.0764	0.0393		
29	-0.2258	0.1259	-0.1365	0.0918	0.0315	0.1041	-0.1220	0.0876	-0.0231	0.0398	-0.0179	0.0370		
31	-0.0232	0.1366	-0.2263	0.1013	-0.0988	0.1144	-0.1332	0.0939	-0.0212	0.0412	-0.0574	0.0365	0.0036	0.0913
32	-0.2597	0.1387	-0.1845	0.1061	-0.0240	0.1134	-0.0729	0.0948	0.1085	0.0412	-0.0055	0.0369	0.0702	0.0851
33	-0.0530	0.1468	0.0998	0.1048	0.2060	0.1185	-0.1282	0.0974	0.0755	0.0424	-0.0285	0.0377	0.1181	0.0826
34	-0.1037	0.1561	-0.2026	0.1153	0.1734	0.1235	-0.2512	0.0997	0.0577	0.0428	0.0337	0.0378	0.1471	0.0817
35	-0.1863	0.1596	-0.3023	0.1228	-0.0145	0.1300	-0.3473	0.1047	0.0449	0.0441	0.0231	0.0392	0.1150	0.0809
36	0.1095	0.1784	0.1588	0.1313	-0.0964	0.1308	-0.2397	0.1116	0.0220	0.0439	0.0365	0.0397	0.0670	0.0809
37	0.0896	0.2050	0.0318	0.1357	0.3269	0.1336	-0.2860	0.1183	-0.0551	0.0469	0.0419	0.0405	0.0049	0.0809
38	-0.5563	0.2354	0.3507	0.1292	0.0743	0.1488	-0.3728	0.1254	-0.0618	0.0483	0.0413	0.0421	0.1049	0.0802
39	-0.8282	0.3179	-0.1691	0.1533	0.0341	0.1532	-0.5168	0.1470	-0.0909	0.0498	0.0874	0.0425	0.0844	0.0802
40	-0.5971	0.2920	-0.1261	0.1813	-0.1762	0.1597	-0.2702	0.1230	-0.1105	0.0525	0.0187	0.0447	0.1502	0.0802
41	-0.9336	0.3266	0.3980	0.2022	-0.0808	0.1646	-0.1037	0.1306	-0.0652	0.0538	-0.0169	0.0471	0.0954	0.0803
42	-0.1434	0.2961	-0.5796	0.2394	-0.0845	0.1852	-0.4527	0.1536	-0.1632	0.0571	-0.0319	0.0485	0.0526	0.0809
43	-0.2294	0.3267	-0.3125	0.2470	-0.4154	0.2261	-0.3795	0.1506	-0.3027	0.0655	-0.0769	0.0506	0.0135	0.0809
44	-0.6740	0.3290	-1.0816	0.3345	-0.1143	0.3050	-0.3015	0.1719	-0.1287	0.0660	-0.0522	0.0548	0.0896	0.0811
45	-0.8484	0.3737	-0.3397	0.3365	-0.1373	0.2233	-0.3113	0.1578	-0.1673	0.0693	-0.1421	0.0585	-0.0175	0.0819
46	-0.5430	0.3477	-0.7632	0.4145	-0.3507	0.2515	-0.4511	0.1667	-0.2125	0.0735	-0.1252	0.0618	-0.0129	0.0827
47	-0.6253	0.3933	-0.8993	0.3859	-0.3305	0.2564	-0.5650	0.2351	-0.2973	0.0772	-0.0681	0.0674	0.0034	0.0829
48	-0.8484	0.5208	-0.7070	0.3501	-0.3375	0.2793	-0.4038	0.2081	-0.2062	0.0799	-0.1735	0.0754	0.0994	0.0832
49	0.1144	0.5472	-0.7632	0.4145	0.1268	0.2108	-0.4059	0.2240	-0.3543	0.0864	-0.1985	0.0763	-0.0191	0.0841
50	-0.5971	0.4893	-0.9946	0.3787	0.1734	0.2477	-0.6298	0.2450	-0.2183	0.0868	-0.2900	0.0881	0.0466	0.0843
S	0.6009	0.0140	0.6125	0.0113	0.0610	0.0129	0.3847	0.0111	0.2998	0.0064	0.2167	0.0064	0.1898	0.0061
LL	-15763.38		-24531.468		-13418.691		14537.832		-35250.25		-26540.27		-25539.75	
OS	2.0387		2.5677		1.9478		2.2957		2.0949		1.8046		1.8776	

S er spredningsparameteret estimert ved Maximum Likelihood. LL er Log Likelihood til modellen, og OS er mål på gjenværende overspredning.

Vedleggstabell B2: Negativ binomiske regresjonsmodeller. Full modell. Estimer og standardfeil.

		0-6		7-12		13-15		16-18		19-24		25-29		30-50	
		β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E	β	S. E
Konstant		1.7170	0.1060	1.1960	0.0794	1.1063	0.0888	1.0027	0.0724	0.9337	0.0357	0.7209	0.0362	0.5439	0.0808
Alder	15 år	-0.6728	0.1097	-0.8993	0.0827	-0.6905	0.1073								
	16 år	-0.5219	0.1004	-0.6523	0.0772	-0.6065	0.0953	-0.3425	0.1391						
	17 år	-0.3857	0.0985	-0.5403	0.0757	-0.3605	0.0903	-0.5068	0.0941						
	18 år	-0.1766	0.0973	-0.3907	0.0748	-0.1756	0.0869	-0.3430	0.0806						
	19 år	-0.3040	0.0974	-0.2406	0.0739	-0.1661	0.0856	-0.2164	0.0752	-0.5165	0.1229				
	20 år	-0.1402	0.0971	-0.1923	0.0738	-0.1003	0.0853	-0.1021	0.0735	-0.2801	0.0654				
	21 år	-0.2075	0.0984	-0.1776	0.0745	-0.0153	0.0855	-0.0133	0.0731	-0.2513	0.0520				
	22 år	-0.2683	0.0996	-0.0607	0.0747	-0.0395	0.0877	-0.0425	0.0743	-0.1486	0.0445				
	23 år	-0.0766	0.1007	0.0124	0.0752	-0.0098	0.0879	-0.0310	0.0743	-0.1774	0.0412				
	24 år	-0.1206	0.1028	-0.0590	0.0766	0.0969	0.0902	-0.1493	0.0761	-0.1402	0.0388				
	25 år	-0.1105	0.1070	-0.1376	0.0789	-0.0050	0.0933	0.1663	0.0769	-0.1211	0.0380	-0.2712	0.0783		
	26 år	-0.1129	0.1122	-0.0360	0.0797	-0.0080	0.0941	0.0127	0.0791	-0.0176	0.0382	-0.0509	0.0494		
	27 år	-0.2274	0.1173	-0.1487	0.0826	-0.0041	0.0964	-0.0991	0.0831	-0.0342	0.0383	-0.1314	0.0430		
	28 år	-0.2573	0.1172	0.0000	0.0849	-0.0509	0.0986	-0.0469	0.0841	-0.0464	0.0383	-0.0857	0.0389		
	29 år	-0.2194	0.1239	-0.2033	0.0900	-0.0085	0.1023	-0.1312	0.0867	-0.0217	0.0391	-0.0316	0.0366		
	31 år	-0.0635	0.1343	-0.2675	0.0995	-0.1201	0.1126	-0.1027	0.0930	-0.0092	0.0405	-0.0366	0.0361	0.0172	0.0908
	32 år	-0.2797	0.1364	-0.2220	0.1042	-0.0988	0.1121	-0.0407	0.0939	0.1303	0.0405	0.0171	0.0366	0.0844	0.0846
	33 år	0.0058	0.1444	-0.0154	0.1027	0.1535	0.1169	-0.0491	0.0968	0.0848	0.0418	0.0165	0.0375	0.1470	0.0822
	34 år	-0.0544	0.1536	-0.2529	0.1134	0.1333	0.1225	-0.1477	0.0995	0.0737	0.0422	0.0840	0.0377	0.1629	0.0813
	35 år	-0.1136	0.1570	-0.3190	0.1209	-0.0683	0.1288	-0.2208	0.1045	0.0700	0.0435	0.0783	0.0392	0.1370	0.0806
	36 år	0.1722	0.1769	0.1042	0.1284	-0.1232	0.1299	-0.1248	0.1112	0.0716	0.0433	0.0860	0.0397	0.0970	0.0806
	37 år	0.0761	0.2044	-0.0757	0.1327	0.2767	0.1327	-0.1094	0.1187	0.0012	0.0463	0.1091	0.0406	0.0387	0.0807
	38 år	-0.3300	0.2345	0.1645	0.1280	0.0941	0.1475	-0.1946	0.1257	-0.0068	0.0478	0.1187	0.0423	0.1363	0.0800
	39 år	-0.5376	0.3181	-0.1790	0.1504	-0.0449	0.1521	-0.3369	0.1475	-0.0100	0.0493	0.1549	0.0428	0.1195	0.0800
	40 år	-0.4240	0.2916	-0.1314	0.1787	-0.1674	0.1603	-0.0509	0.1240	-0.0368	0.0521	0.0799	0.0448	0.1774	0.0800
	41 år	-0.6402	0.3302	0.1506	0.1968	-0.0897	0.1652	0.0849	0.1306	0.0392	0.0535	0.0574	0.0473	0.1435	0.0802
	42 år	-0.0014	0.2985	-0.5261	0.2389	-0.1351	0.1836	-0.2379	0.1547	-0.0533	0.0570	0.0197	0.0487	0.1022	0.0808

	43 år	0.0664	0.3346	-0.4200	0.2422	-0.4148	0.2254	-0.1459	0.1514	-0.1492	0.0654	0.0021	0.0509	0.0829	0.0809
	44 år	-0.3094	0.3299	-1.0570	0.3339	-0.3165	0.3008	-0.1084	0.1721	-0.0118	0.0659	0.0361	0.0553	0.1456	0.0810
	45 år	-0.4091	0.3755	-0.1176	0.3296	-0.2626	0.2222	-0.1304	0.1587	-0.0265	0.0694	-0.0563	0.0588	0.0460	0.0820
	46 år	-0.1082	0.3472	-0.7662	0.4165	-0.3484	0.2532	-0.2818	0.1672	-0.0618	0.0736	-0.0321	0.0623	0.0352	0.0827
	47 år	-0.5234	0.3947	-0.8425	0.3888	-0.4371	0.2573	-0.3653	0.2360	-0.1475	0.0772	0.0479	0.0680	0.0527	0.0829
	48 år	-0.5737	0.5230	-0.6669	0.3473	-0.3286	0.2814	-0.2754	0.2087	-0.0573	0.0800	-0.0814	0.0760	0.1505	0.0832
	49 år	0.5233	0.5364	-0.7107	0.4114	0.0268	0.2158	-0.3881	0.2258	-0.1627	0.0865	-0.0568	0.0774	0.0264	0.0842
	50 år	-0.2058	0.4911	-0.8623	0.3806	0.0605	0.2491	-0.5848	0.2489	-0.0335	0.0868	-0.1529	0.0891	0.1046	0.0845
Fødeland	Norden	-0.2721	0.0696	-0.1105	0.0648	-0.0324	0.0817	0.0571	0.0787	-0.0914	0.0318	0.1387	0.0335	0.1008	0.0403
	Vest-Europa	-0.4114	0.1070	0.4428	0.1165	-0.0085	0.2256	0.0573	0.1473	-0.2480	0.0527	-0.1737	0.0602	0.0067	0.0576
	Nederland	-0.2498	0.1763	-0.6590	0.2767	-0.7388	0.4646	0.6827	0.2193	-0.2610	0.1369	0.3145	0.0979	-0.0803	0.0983
	Tyskland	-0.5607	0.1292	-0.0772	0.1061	-0.0741	0.1334	-0.1919	0.1597	-0.2213	0.0782	-0.1691	0.0811	0.1184	0.0662
	Storbritannia	-0.0649	0.1056	0.5638	0.0960	0.2773	0.1449	0.2128	0.1744	-0.1978	0.0639	-0.1638	0.0613	-0.1108	0.0615
	Øst-Europa	-0.1970	0.0735	0.0535	0.0619	0.0456	0.0751	0.0267	0.0655	-0.2536	0.0384	-0.1280	0.0391	-0.1287	0.0444
	Bosnia Hercegovina	-0.4489	0.0966	-0.2339	0.0638	-0.1003	0.0681	0.0782	0.0614	-0.2288	0.0441	-0.0086	0.0523	-0.2320	0.0443
	Kosovo	-0.2378	0.0725	0.0482	0.0576	0.0690	0.0698	-0.0302	0.0553	-0.2730	0.0335	-0.1833	0.0399	-0.1730	0.0420
	Polen	-0.1622	0.0891	0.1072	0.0715	0.1309	0.0912	-0.1109	0.1183	-0.1920	0.0719	-0.1260	0.0608	-0.1022	0.0538
	Russland	-0.0506	0.2769	-0.1848	0.0955	0.3428	0.0792	0.2483	0.0797	-0.0065	0.0653	0.0200	0.0759	0.1047	0.0571
	Asia	-0.4376	0.0795	0.0525	0.0650	-0.2031	0.0942	-0.1718	0.0837	-0.1965	0.0384	-0.1158	0.0406	-0.0681	0.0451
	Afghanistan	-0.5281	0.1897	-0.0704	0.1091	-0.3127	0.0882	-0.3734	0.0790	-0.1820	0.0683	-0.2675	0.0793	-0.1925	0.0675
	Filippinene	-0.5539	0.1194	-0.2273	0.0981	0.2531	0.0933	-0.3331	0.1284	-0.2428	0.1194	-0.3641	0.1612	-0.1485	0.1493
	India	-0.2616	0.1198	-0.1718	0.0887	-0.1973	0.1305	-0.1495	0.1090	-0.3425	0.0614	-0.1332	0.0699	0.0833	0.0927
	Irak	-0.5767	0.0884	-0.0458	0.0546	0.0284	0.0578	0.0500	0.0459	-0.1310	0.0325	-0.1242	0.0330	-0.0419	0.0343
	Iran	-0.3381	0.0680	0.1318	0.0520	-0.0597	0.0645	0.1192	0.0572	-0.0021	0.0296	-0.0495	0.0330	-0.0449	0.0360
	Kina	0.0852	0.2330	-0.5362	0.2191	-0.4916	0.2049	0.0860	0.1938	-0.4310	0.1108	-0.2519	0.0976	-0.2735	0.0969
	Pakistan	-0.1702	0.0598	-0.0387	0.0502	-0.0904	0.0595	-0.1608	0.0594	-0.3256	0.0337	-0.2510	0.0448	-0.1929	0.0609
	Sri Lanka	-0.3072	0.1223	-0.0096	0.0819	-0.1746	0.0892	-0.1471	0.0561	-0.2011	0.0353	-0.2640	0.0514	-0.2289	0.0644
	Thailand	-0.1353	0.1391	-0.0404	0.0768	0.0423	0.0942	0.2177	0.1206	-0.0295	0.1259	-0.4694	0.3918	0.1048	0.3844
	Tyrkia	-0.2939	0.0695	-0.0897	0.0559	-0.1142	0.0667	-0.1920	0.0627	-0.3959	0.0351	-0.1335	0.0420	-0.0156	0.0508
	Vietnam	-0.4308	0.0671	-0.0521	0.0512	-0.1294	0.0595	-0.0918	0.0516	-0.3746	0.0382	-0.2505	0.0440	-0.0994	0.0476
	Marokko	0.0284	0.0723	0.1328	0.0683	0.0273	0.0787	-0.1113	0.0810	-0.0371	0.0337	0.0263	0.0367	0.0174	0.0576

Somalia	-0.2169	0.0808	0.2094	0.0498	0.0411	0.0558	-0.0153	0.0443	-0.0585	0.0310	0.0270	0.0357	-0.0462	0.0385	
Sør- og Mellom-Amerika	-0.3902	0.0981	-0.0426	0.0682	-0.2502	0.1077	-0.1087	0.1191	-0.2470	0.0601	-0.0453	0.0552	0.0026	0.0600	
Chile	-0.5076	0.0729	-0.0174	0.0564	0.0206	0.0752	-0.0907	0.0717	-0.0965	0.0383	-0.2408	0.0474	-0.1482	0.0539	
Nord-Amerika	-0.6983	0.1891	-0.4623	0.1549	-0.3352	0.2242	-0.4415	0.4486	-0.1579	0.0850	0.0132	0.0745	-0.1143	0.0756	
Oseania	-0.8733	0.3617	-0.4389	0.6082	-0.3254	1.1973	0.6521	0.2443	0.0500	0.2709	-0.2190	0.1579	-0.3399	0.2137	
Innvandringsgrunn	Arbeid	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0167	0.6609	-0.1427	0.0473	-0.1367	0.0468	-0.2327	0.0394	
	Familie	-0.1020	0.0408	0.1321	0.0251	-0.0171	0.0302	-0.0548	0.0286	0.0274	0.0235	-0.0566	0.0276	-0.0791	
	Utdanning	-0.3343	1.2450	-0.2598	0.6169	0.4814	0.1484	-0.3932	0.1598	-0.2460	0.0574	-0.2431	0.0767	-0.2960	
	Ukjent	-0.1291	0.0427	0.0101	0.0368	-0.0801	0.0491	-0.1621	0.0504	-0.0855	0.0245	-0.0984	0.0283	-0.0267	
Utdanningsnivå	Ingen	-0.2754	0.3246	0.0799	0.9347	0.5114	0.3107	-0.0736	0.0926	-0.0432	0.0566	0.1403	0.0573	0.0220	
	Barneskole	-0.7556	1.2439	0.7726	0.1692	0.1312	0.1503	0.0911	0.0499	0.1575	0.0324	-0.0181	0.0379	0.0022	
	Ungdomsskole	0.0983	0.0275	0.2826	0.0217	0.2324	0.0280	0.0763	0.0322	0.1184	0.0231	-0.0004	0.0287	-0.0298	
	Høyere utd.	-0.4542	0.0987	-0.4204	0.0763	-0.3338	0.0869	-0.2266	0.0818	-0.0924	0.0234	-0.0685	0.0214	-0.0991	
	Ukjent	0.2272	0.0480	0.4997	0.0352	0.2201	0.0381	0.2058	0.0267	0.2415	0.0159	0.1716	0.0180	0.1255	
Arbeidstilknytning		-0.5272	0.0306	-0.4783	0.0239	-0.4603	0.0288	-0.3451	0.0245	-0.3172	0.0135	-0.2788	0.0148	-0.2077	
Norskgift		-0.1778	0.0532	0.0401	0.0425	-0.0731	0.0578	0.0011	0.0454	-0.0488	0.0175	0.0649	0.0200	0.0483	
Spredning		0.5421	0.0131	0.5370	0.0104	0.4076	0.0120	0.3498	0.0105	0.2616	0.0059	0.1933	0.0060	0.1735	
Log Likelihood		-15469.3524		-23943.9913		-13136.8159		14302.5141		-34489.2560		26102.5273		-25210.5832	
Overspredning (Qhi-sq./df)		1.8547		2.2793		1.6865		2.4805		1.7931		1.5456		1.6637	

Tabell B3: Test av Model Fit i Poisson og Negativ Binomiske modeller

	Scaled Pearson X2		AIC		BIC	
	Poisson	NB	Poisson	NB	Poisson	NB
Antall lovbrudd, enkel	4.3140	2.3248	360090.93	315725.94	360427.34	316071.69
Antall lovbrudd, full	3.9096	2.1270	352402.29	311557.99	353103.13	312268.18

